

Nr 389.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående anslag till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning; given Stockholms slott den 19 april 1918.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härigenom föreslå riksdagen

att till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som finnas upptagna i ett inom justitiedepartementet utarbetat förslag till stadga i ämnet, bevilja

dels å extra stat för år 1919 ett förslagsanslag å kronor 200,000

dels ock å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag, högst, å » 24,000.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Eliel Löfgren.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
fredagen den 19 april 1918.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: SCHOTTE,
 PETRÉN,
 NILSON,
 LÖFGREN,
 friherre PALMSTIERNA,
 RYDÉN,
 UNDÉN,
 THORSSON.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Löfgren anmälde riksdagens skrivelse den 25 maj 1906 i anledning av ifrågasatt inskränkning av de ordinarie häradshövdingarnas tjänstledighet och skärpta kompetensvillkor för erhållande av domarförordnande samt justitieombudsmannens skrivelse den 13 april 1910 angående avlöningsförhållanden för juridiskt bildade biträden hos häradshövdingarna. Härvid anförde departementschefen:

Riksdagens
skrivelse.

Riksdagens omförmälda skrivelse riktar sig mot det uppenbara missförhållande, att häradshövdingarnas viktiga tjänstegöromål under avsevärda tider varje år utföras av unga vikarier, på vilkas erfarenhet och mognad i omdömet icke kunna ställas synnerligen stora anspråk. Önskemåle måste givetvis vara, att häradshövdingarna själva förvalta sina ämbeten i så stor utsträckning, som förhållandena medgiva, och

att befogenhet att vikariera för häradshövding icke lämnas annan än den, som genomgått sådan praktisk utbildning, att han måste förutsättas besitta nödiga kvalifikationer. I det förra hänseendet höll riksdagen före, att häradshövding för hälsans vårdande utan styrkt sjukdom eller eljest för enskilda angelägenheter borde kunna erhålla ledighet från högst en tredjedel av de i domsagan förekommande lagtima ting eller tingssammanträden samt från häradshövdingämbetet i övrigt under två eller högst tre månader om året. I fråga om den praktiska utbildningen omnämndes i skrivelsen med gillande, att Göta hovrätt tidigare under en följd av år såsom villkor för lantdomarförordnande fordrat minst två års tjänstgöring såsom biträde hos häradshövding. Med åberopande härav hemställde riksdagen, att Kungl. Maj:t täcktes efter verkställd utredning taga i övervägande dels huruvida icke den tjänstledighet, som de ordinarie häradshövdingarna utan åberopande av laga förfall åtnjöte, skulle kunna inskränkas, särskilt då fråga vore om förrättande av lagtima ting eller tingssammanträde, dels ock huruvida icke fordran på praktisk utbildning i domarkallet såsom villkor för erhållande av häradshövdingförordnande skulle kunna i någon mån skärpas.

Av sakkunniga, som tillkallats för att inom justitiedepartementet biträda vid utredning av de uti förutnämnda skrivelser omhandlade frågor, har utarbetats ett den 31 juli 1917 avgivet utkast till stadga med vissa föreskrifter angående domsagornas förvaltning, vilket utkast torde såsom bilaga A få fogas vid detta protokoll.

Av grundläggande betydelse för stadgeutkastet har varit ett den 6 mars 1917 i statsrådet anmält förslag till lag om häradsrätts sammansättning vid handläggning av vissa mål och ärenden. Nämnda förslag, varöver lagrådet den 27 april 1917 avgivit utlåtande, har genom propositionen nr 4 förelagts innevarande års riksdag och sedermera av riksdagens båda kammare antagits med vissa av lagutskottet föreslagna ändringar och med sådan jämkning i fråga om lagens benämning, att förslaget betecknas såsom förslag till lag om särskilda tingssammanträden för handläggning av vissa mål och ärenden.

Över stadgeutkastet hava i anledning av nådiga remisser utlåtanden avgivits av häradsrätterna, häradshövdingarna och hos dem anställda rättsbildade biträden ävensom Kungl. Maj:ts befallningshavaende och hovrätterna; och torde hovrätternas utlåtanden få såsom bilagor B, C och D fogas vid detta protokoll.

I anledning av de inkomna utlåtandena har utkastet inom justitie-

1917 års
stadge-
utkast.

departementet undergått en överarbetning, därvid hänsyn jämväl tagits till de av riksdagen beslutade ändringarna i nyssnämnda lagförslag. Det sålunda uppgjorda stadgeförslaget är av den lydelse, som bilaga E vid detta protokoll utvisar.

Departements-
chefen.

Att genom förändrade bestämmelser i ämnet avhjälpa överklagade missförhållandena är förenat med betydande svårighet. Känt är, att, fränsett några få av de minsta domsagorna i riket, den arbetsbördan, som vilar på häradshövdingarna, är så stor, att den, i många domsagor till och med flerdubbelt, överstiger en mans krafter. Härtill kommer, att nödvändigheten att bereda de unga juristerna tillfälle till praktisk utbildning i viss mån utgör ett hinder för en mera betydande inskränkning i häradshövdingarnas tjänstledighet.

Försnämnda förhållande medför, att uppdelning av arbetsbördan i domsagorna är nödvändig. För närvarande åstadkommes i regel sådan uppdelning *efter tid*. Sålunda har häradshövdingen under den tid, han själv utövar ämbetet, att utföra eller på sitt ansvar låta utföra samtliga då förekommande ämbetsgöromål, vare sig de äro av större eller mindre vikt, mera krävande eller av jämförelsevis enkel beskaffenhet. Under den tid, häradshövdingen åtnjuter ledighet, övergår i regel arbetsbördan i hela sin omfattning på vikarien.

En sådan arbetsfördelning kan icke anses vila på rationella grunder. Fast hellre torde det vara synerligen påkallat att genomföra den ordningen, att häradshövdingens arbetskraft året om, utan annat avbrott än som oundgängligen måste medgivas med hänsyn till andra legitima intressen, tages i anspråk för utförande av det mera maktpåliggande arbetet, däribland framför allt förrättande av lagtima ting och allmänna tingssammanträden, medan däremot de enklare göromålen i nödig utsträckning anförtros rättbildat biträde. Arbetsfördelningen bör sålunda ske icke efter tid, såsom nu i regel är fallet, utan *efter göromålens art och beskaffenhet*.

I enlighet med denna grundtanke hava i det överarbetade förslaget liksom i omförmälda stadgeutkast upptagits bestämmelser, åsyftande att genom en noggrant reglerad arbetsfördelning efter rationella grunder skapa förutsättning för tillgodoseende av de önskemål, som avses i riksdagens omnämnda skrivelse.

Den åsyftade arbetsfördelningen åstadkommes enligt stadgeförslaget på två vägar.

I främsta rummet omläggas arbetsbördan genom överflyttande på

ett statsanställt biträde, *förste notarien*, av vissa självständiga uppgifter att utföra på eget ansvar (1 och 2 §§). Anordningen förutsätter emellertid, att häradshövdingen i hovrätten gör anmälan om behovet av sådant biträde. Från allmänhetens synpunkt är härvid av särskilt intresse, att anordningen medför möjlighet att få en mångfald löpande göromål utträttade även i häradshövdingens frånvaro. För häradshövdingen åter är anordningen visserligen av en viss betydelse så till vida, att de göromål, varifrån han befrias, icke äro av ringa omfång, men då dessa göromål mestadels äro av så enkel beskaffenhet, att häradshövdingen redan under nuvarande förhållanden endast undantagsvis personligen utför arbetet och för vanliga fall allenast utövar nödig kontroll över arbetets utförande, åstadkommes ingalunda hela den behöfliga fördelningen av arbetsbördan på denna väg.

Däremot är det avsett att på den andra av omförmälda vägar vinna möjlighet att åstadkomma en betydande förskjutning av arbetsbördan. Enligt förslaget (18 §) skall nämligen häradshövdingen kunna i stor utsträckning befrias från handläggning av sådana mål och ärenden, som enligt förutnämnda lag må förekomma å de i lagen avsedda särskilda tingssammanträdena (i det följande kallade sammanträden med tremansnämnd), varjämte han i viss mindre omfattning kan befrias från utfärdande av gravationsbevis. I detta sammanhang må från motiven till lagförslaget anmärkas, att vid avgörande av frågan om lagens tillämplighetsområde hänsyn tagits därtill, att inga andra mål och ärenden borde få handläggas å sammanträden med tremansnämnd än sådana, som i anseende till mera enkel beskaffenhet lämpligen kunna anförtros unga domarvikarier. Från denna synpunkt bör det således icke väcka betänkligheter att medgiva häradshövdingen befrielse från ifrågavarande göromål. Däremot måste medgivas vad i avgivna utlåtanden ävensom vid lagförslagets behandling i riksdagen från olika håll anmärkts därom, att praktiska olägenheter kunna uppkomma i anledning därav, att särskild ordförande förordnas att å tungssammanträde, som hålles av annan, handlägga vissa mål och ärenden med uppdelning av målen och ärendena mellan de båda ordförandena med hänsyn till målens och ärendenas beskaffenhet. Åtminstone en avsevärd del av de antydda olägenheterna torde emellertid kunna förebyggas genom meddelande av föreskrifter angående upprättande av särskilda uppspelslistor för de båda grupperna av mål samt angående den inbördes ordning, i vilken de båda ordförandena skola leda rättsförhandlingarna vid sammanträdet. Sådana föreskrifter hava lämnats i ett i stadgeförslaget gjort tillägg till utkastets 20 §. Enligt detta tillägg skall det, vad angår sam-

mantråde med särskild ordförande för handläggning av mål och ärenden av ifrågakomna enklare beskaffenhet, ankomma på den, som har att handlägga övriga mål och ärenden, att bestämma målens fördelning på uppsproslorna och ordningen för rättsförhandlingarna. Genom att anknyta den särskilde ordförandens förordnande till viss uppsproslista vinner man en skarp avgränsning av området för hans befogenhet i fråga om handläggning av målen. Den oegentlighet, som kan uppkomma i följd av misstag vid målens fördelning på uppsproslorna, kan icke anses vara av avsevärd betydelse.

*Häradshöv-
dingarnas
tjänstledighet*

Med användande av en på de nu angivna sätten genomförd arbetsfördelning blir det möjligt att fullt ut tillgodose det av riksdagen uttalade önskemålet i fråga om häradshövdingarnas tjänstledighet. Beträffande de närmare bestämmelserna i ämnet hänvisar jag till 16—19 §§ i stadgeförslaget. I en normalt arbetstyngd domsaga av den ordinarie typen med tio allmänna sammanträden om året kommer häradshövdingen enligt stadgans bestämmelser att för vanliga fall hålla åtta sammanträden om året och sålunda befrias allenast från två sammanträden årligen. Den normala årsledigheten för de särskilda domsagornas innehavare bestämmes enligt 16 och 19 §§. Tillfällig arbetsanhopning av så betydande omfång, att arbetsbördan skulle bli oskäligt betungande, om lättnad ej medgives, föranleder tillämpning av undantagsbestämmelserna i 17 §. Nödvändigheten av bestämmelser i sådan riktning är förutsatt i 1906 års riksdagsskrivelse och beror i väsentlig mån därpå, att, medan hos andra myndigheter och ämbetsverk anhopning av göromålen föranleder ökad arbetsbalans, gällande föreskrifter i fråga om tingens utarbetande och protokollens expedierande påbjuda arbetets avslutande inom viss tid oavsett tingens växlande vidlyftighet och mängden av mellankommande extra förrättningar. Bestämmelserna i 18 § äro förut berörda. I det sammanhang, vari frågan nu föreligger, återstår att anmärka, att, vad angår domsaga, vari icke hållas sammanträden med tremansnämnd, städse torde böra anses föreligga sådana skäl, som enligt 18 § första stycket utgöra förutsättning för befrielse från däri omförmälda göromål. Den i 18 § andra stycket förekommande bestämmelsen, som innefattar viss inskränkning i den enligt första stycket medgivna rätten till lättnad i fråga om viss del av arbetsbördan, är motiverad därav, att enligt förslaget grundtanke avlastningen av häradshövdingens arbetsbörda bör ske på sådant sätt, att de enklaste göromålen — de, som anförtrotts åt förste notarien, — avlyftas först. Detta krav har endast gjorts obligatoriskt beträffande de medelstora

och större domsagorna, då det i fråga om de mindre domsagorna stundom kan befinnas ändamålsenligt, att häradshövding vid enstaka tillfällen erhåller ledighet från de i 18 § omnämnda göromålen, fastän han icke har behov av ständigt första biträde.

De nu föreslagna bestämmelserna angående den normala årliga ledigheten må jämföras med motsvarande föreskrifter rörande den ledighet, som åtnjutes av hovrättsledamöter. Enligt gällande arbetsordning åtnjuter sådan ledamot ledighet sex veckor under sommaren samt därutöver i regel ledighet från sammanträden något över tre veckor vid julen och nära fjorton dagar vid påsken, varförutom han har rätt att årligen erhålla ledighet för vårdande av enskilda angelägenheter under fyra veckor, sålunda ledighet sammanlagt omkring tre månader och tre veckor årligen. Häradshövdingens arbetsbörd är säkerligen icke ringare, utan ofta väsentligen tyngre än en hovrättsledamots. Den förskjutning av arbetsbördan, som förslaget åsyftar att genomföra, innebär icke en lättnad i arbetet, utan medför, att de mera ansvarsfulla göromålen, som under den nuvarande ordningen uppdelas mellan häradshövdingen och biträdena, i så stor omfattning som möjligt komma enbart på häradshövdingens lott.

Emellertid har med hänsyn till andra befattningshavares vanliga semesterledighet den ändring vidtagits i stadgeutkastets 16 §, att av den årliga ledigheten allenast en och en halv månad skall inbegripas under semesterledigheten.

De invändningar, som i avgivna utlåtanden framställts mot en reglering av bestämmelserna om häradshövdingarnas ledighet i överensstämmelse med förutnämnda, redan i stadgeutkastet följda principer, enligt vilka det skulle aukomma på Kungl. Maj:t att bestämma, om och i vilken mån den årliga ledigheten finge utsträckas utöver det i 16 § bestämda omfång, gå huvudsakligen ut på att det allt framgent borde ankomma på hovrätterna att efter prövning av det särskilda fallet bevilja nödig ledighet samt att i varje händelse den för normala fall medgivna rätten till ledighet vore alltför ringa och att domarkårens självständighet äventyrades genom att göra rätten till ledighet i viss mån beroende av regeringsmakten.

Vad sålunda invänts har jag ej funnit vara av beskaffenhet att böra rubba de föreslagna bestämmelserna, som från det allmännas synpunkt erbjuda avsevärda fördelar framför den nuvarande ordningen. Erinringar, som från några håll gjorts emot den häradshövding medgivna rätten att i viss omfattning erhålla befrielse från att utfärda gravationsbevis, torde kunna bemötas med hänvisning till nödvändigheten av att i fråga om

enklare göromål åstadkomma effektiv lättnad i arbetsbördan för att i motsvarande omfattning kunna pålägga honom mera kvalificerat arbete. Å andra sidan har jag ej ansett skäl föreligga att, såsom från åtskilliga häradshövdingars sida ifrågasatts, utsträcka omförmälda rätt till att omfatta alla gravationsbevis. Den avgörande synpunkten har härvid varit nödvändigheten att hålla vid makt häradshövdingarnas intresse av noggrannhet i fråga om fastighetsböckernas förande.

*Skärpta
kompetens-
villkor för
vikarier.*

Den omförmälda arbetsfördelningen möjliggör även tillgodoseende av det i riksdagens skrivelse uttalade önskemålet om skärpning av kompetensvillkoren för erhållande av domarförordnande och motiverar en anordning med successiv stegring av kompetenskraven efter göromålens beskaffenhet.

Stadgentkastet uppställer sålunda tre olika befogenhetsgrader för rättsbildade biträden. *Den första befogenhetsgraden*, avseende första notariens kompetens, vinnes genom ett års tjänstgöring såsom rättsbildat biträde hos häradshövding och uppnådd ålder av tjugotre år (4 §). *Den andra befogenhetsgraden* avser behörighet att handlägga mål och ärenden av sådan beskaffenhet, att de må förekomma å sammanträde med tremansnämud, samt att även eljest förvalta häradshövdingämbetet med den begränsning, att behörigheten icke omfattar rätt att — utom i fråga om mål och ärenden av förutnämnda beskaffenhet — fungera såsom ordförande i häradsrätt eller att tjänstgöra såsom ordförande i synerätt eller vid sammanträde med ägodelningsrätt. Denna befogenhetsgrad förutsätter ett och ett halvt års tjänstgöring såsom rättsbildat biträde eller sålunda samma tjänstgöringstid, som för närvarande anses böra krävas för erhållande av förordnande såsom vikarie för häradshövding utan någon inskränkning, varemot tingsmyndighetsåldern för denna befogenhetsgrad föreslagits till tjugofyra år (20 §). *Den tredje befogenhetsgraden* avser fullständigt domarvikariat. För vinnande av sådan kompetens erfordras, i regel, förutom uppnådd ålder av tjugofem år, att hava under tio rättegångsdagar handlagt mål och ärenden av omförmälda enklare beskaffenhet samt att tjänstgöringen hos häradshövding varat två år. I viss omfattning kan sådan tjänstgöring ersättas av tjänstgöring i rådhusrätt (21 §).

Emellertid har det ansetts synnerligen angeläget, att sättet för utbildningen av aspiranter till domarbefattningar såväl vid överrätterna som vid häradsrätterna ordnas sålunda, att hovrättstjänstgöring bliver obligatorisk redan i ett tidigt skede av utbildningen samt att därefter växelverkan inträder mellan arbetet i hovrätterna och häradsrätterna.

I sådant syfte innehöll utkastet (i 21 § andra stycket) bestämmelser, som i regel skulle medföra, att den unge juristen redan efter det han hållit två allmänna tingssammanträden hade att börja tjänstgöring i hovrätten för att, sedan han någon tid fungerat såsom hovrättsfiskal (föredragande i brottmål) eller adjungerad ledamot, återupptaga arbetet vid häradsrätt.

Utkastet går än längre på den inslagna vägen att successivt stegra kompetenskraven för domarvikarier. Till förekommande därav, att jurister, som icke anses förtjänta att erhålla adjunktion eller fiskalsförordnande i hovrätt, skola kunna insamla tillräckliga meriter i häradsrätt för att ändock vinna befordran till häradshövdingämbete, föreslås sålunda, att för fortsatt förordnande såsom vikarie för häradshövding, efter det redan fullgjord sådan tjänstgöring vunnit viss omfattning, skall krävas en icke obetydlig tjänstgöring i överrätt (22 §).

I samma riktning verkar i viss mån i utkastet upptagna bestämmelser, som avse att i ny form återuppliva vicehäradshövdinginstitutionen. Enligt utkastet skola nämligen jurister med viss tjänstgöring såväl vid häradsrätt som i överrätt kunna av Kungl. Maj:t förordnas till vice häradshövdingar och därmed vinna företrädesrätt till förordnande att förvalta häradshövdingämbete under vakans eller vid långvarig ledighet för häradshövding (11—15 §§). För att kunna tävla om sådana förordnanden och komma i åtnjutande av det arvode, som, i enlighet med vad jag framdeles får tillfälle att nämna, är avsett att beredas vice häradshövdingarna, tvingas sålunda domsageaspiranterna att söka förvärva sig de föreskrivna överrättsmeriterna.

Mot de i det ursprungliga stadgeutkastet sålunda upptagna bestämmelserna hava i de avgivna utlåtandena åtskilliga erinringar framställt. Vad angår de av hovrätterna gjorda anmärkningarna, kan jag hänvisa till deras vid detta protokoll fogade utlåtanden. För det huvudsakliga innehållet av hovrätternas utlåtanden i nu förevarande hänseende torde emellertid i denna ordning redogörelse böra lämnas.

Svea hovrätt anser den i 21 § andra stycket upptagna bestämmelsen med syfte att befördra växelverkan mellan domstolarna synnerligen olämplig. Oavsett att berörda stadgande skulle medföra menliga följder för rättsskipningen vid häradsrätterna och för rekryteringen av biträdena därstädes, skulle ett dylikt stadgande inverka synnerligen ofördelaktigt på hovrättens eget arbete. I enlighet med vad som för detta arbete ansetts fördelaktigast förordnades under den nuvarande ordningen i hovrätten till fiskaler allenast sådana jurister, som efter avslutad utbildning vid häradsrätt under en längre tids tjänstgöring i hov-

rätten visat prov på sådan duglighet, att de ansåges kunna ifrågakomma till befordran till ledanöter av hovrätten. Därest emellertid nys omförmälda stadgande bleve lagfäst, skulle hovrätten uteslutande för att bereda de unga jurister, som förrättat två allmänna sammanträden, möjlighet att erhålla ytterligare förordnande att hålla dylika sammanträden, nödgas meddela ett stort antal jurister förordnande att tjänstgöra såsom fiskal, oavsett huruvida de kunde anses för sådan tjänstgöring lämpade eller hovrätten hade behov av deras fiskalsarbete. För att göra ifrågavarande föreskrift mindre betungande för de unga juristerna skulle hovrätten dessutom se sig nödsakad att meddela dylikt förordnande efter en enligt hovrättens förmenande alltför kort tjänstgöringstid i hovrätten. Härigenom och på grund av det ständiga ombytet av fiskaler skulle fiskaltjänstgöringen komma att förryckas till största men för hovrättens arbete. Slutligen ville hovrätten i detta sammanhang framhålla, att den omständigheten, att en jurist icke visat sig äga förutsättningar för fiskaltjänstens behöriga utövande, icke i och för sig utgjorde bevis för att han icke skulle kunna vara vuxen värvet såsom lantdomare, liksom icke heller fiskaltjänstgöring i och för sig, enligt hovrättens förmenande, kunde utan vederbörlig utbildning vid häradsrätt innefatta kompetens till förrättande av allmänt tingssammanträde. Såsom villkor för erhållande av förordnande att förrätta sådant sammanträde ansåge hovrätten i fråga om praktisk utbildning böra såsom tillförene uppställas allenast väl vitsordad tjänstgöring hos häradshövding under viss tid, emot vars bestämmande till två år hovrätten icke hade något att erinra, eller eventuellt sådan tjänstgöring i förening med någon tids tjänstgöring vid rådhusrätt eller i hovrätt.

Göta hovrätt ifrågasätter, huruvida åldersgränsen för andra befogenhetsgraden bör bestämmas till lägre ålder än tjugofem år, och anmärker, att den för tredje befogenhetsgraden uppställda fordringen i avseende å rättegångsdagar med handläggning av enklare mål och ärenden bör sänkas därhän, att minimiantalet sådana rättegångsdagar bestämmes till fem eller sex, då det annars, åtminstone i mindre domsagor, skulle komma att åtgå oskäligt lång tid, innan biträdet hunne förvärva den erforderliga kompetensen. I fråga om den i 21 § andra stycket upptagna bestämmelsen angående maximiantalet allmänna tingssammanträden före hovrättstjänstgöring yttrar hovrätten, att nämnda bestämmelse måste leda därtill, att de unga juristerna vid början av sin hovrättstjänstgöring komma att vara i högst betydlig mån mera oerfarna och omogna än för närvarande är fallet. I följd härav komme hovrätternas redan förut stora arbetsböroda att ytterligare förtyngas till men

för hovrätternas arbetsprodukt. Då tillströmningen till hovrätterna av fiskalsaspiranter måste antagas bliva vida större än för närvarande, bleve väntetiden på fiskalsförordnande ytterligare utsträckt. Utbildningstiden i sin helhet bleve alltså förlängd och förenad med ökade kostnader. Härigenom uppkomme en allvarsam fara för hela domarkårens rekrytering.

Hovrätten över Skåne och Blekinge, som anser en reform enligt de grunder, varpå utkastet byggts, otvivelaktigt vara ägnad att i hög grad främja en god rättsvård, uttalar sig vid detaljgranskningen på i huvudsak samma skäl, som anförts av Göta hovrätt, för en sänkning av den för tredje befogenhetsgraden uppställda fordringen i avseende å antalet rättegångsdagar med handläggning av enklare mål och ärenden, vilket antal enligt hovrättens mening borde kunna bestämmas till fem. Vidare ifrågasätter hovrätten, huruvida icke tillåtelse bör lämnas den unge juristen att före hovrättstjänstgöringen hålla ett något större antal allmänna tingssammanträden än två. För häradshövdingarna skulle det onekligen verka i hög grad betungande att mista sina biträden så tidigt som enligt utkastet bleve fallet. De biträden, som icke ämnade fortsätta å domarbanan och i anledning därav måste antagas avsluta sin utbildning vid domstol utan hovrättstjänstgöring, skulle genom tingstjänstgöringens avbrytande redan efter hållande av två allmänna tingssammanträden erhålla en försämrad praktisk utbildning i jämförelse med den, som för närvarande stode att vinna genom tjänstgöring i häradsrätt. Jämväl för hovrätten skulle det vara till nackdel, om de unga fiskalsaspiranterna saknade sådan erfarenhet, att hovrätternas arbetsbörda därigenom komme att förtyngas. De nu påtalade olägenheterna torde emellertid bliva till en stor del avhjälpda, om åt domarbiträdena medgäves rätt att utan föregången fiskalstjänstgöring hålla ett större antal tingssammanträden än det i utkastet medgivna. Hovrätten funne för sin del en ökning till fyra vara att förorda.

Från *häradshövdingarnas* sida hava utkastets bestämmelser i nu ifrågakomna delar föranlett erinringar i flera hänseenden. Därvid har särskilt framhållits, att anordningen med tillfälliga vikarier från hovrätterna icke borde ur rättsskipningens synpunkt äga företräde framför den nuvarande ordningen med vikarier, som ägde kännedom om person- och ortsförhållanden i domsagan samt kunde påräkna stöd av den ordinarie häradshövdingen. Härförutom har huvudsakligen anmärkts, att tjänstgöringen såsom fiskal i hovrätt näppeligen vore ägnad att utveckla den självständighet i omdömet och den uppfattning av rättslivets realiteter, som särskilt krävdes av ordföranden i häradsrätt; att en alltför tidig tjänstgöring i hovrätt kunde befaras komma att grundlägga

ett formalistiskt åskådningssätt; att, om vid befordran inom hovrätten godkändes den utbildning i underrätt, som vunnes genom hållande av allenast två sammanträden, omfattningen av blivande överrättsdomares tjänstgöring vid underrätt bleve för ringa; samt att ekonomiska olägenheter skulle, särskilt i fråga om de mera arbetstygda domsagorna, där den årliga ledigheten komme att överskjuta den normala, uppstå för häradshövdingarna, som hade att avlöna de tillfälliga vikarierna.

Åtskilliga hos häradshövdingar anställda *biträden* hålla före, att den utbildning, som skulle vinnas genom den föreslagna anordningen, icke komme att motsvara den avsevärt långa tid, som för utbildningen toges i anspråk.

I det nu framlagda, överarbetade förslaget hava de sålunda gjorda erinringarna föranlett en jämkning i fråga om åldersgränsen för andra befogenhetsgraden. Därjämte har jag beträffande kompetenskraven för tredje befogenhetsgraden i de mindre domsagornas intresse ansett böra stadgas, att handläggning av enklare mål och ärenden under fem allmänna tingssammanträden i kompetensavseende likställes med dylik handläggning under tio rättegångsdagar. Vad angår den föreslagna bestämmelsen om fastställande av ett maximiantal allmänna tingssammanträden före hovrättstjänstgöringen torde jag för angivande av min ståndpunkt i saken böra yttra mig mera utförligt, då frågan uppenbarligen är av synnerligen stor betydelse.

Av innehållet i stadgeutkastet, särskilt de föreslagna bestämmelserna om förordnande av vice häradshövdingar, framgår, att de sakkunniga tänkt sig domarutbildningen så långt som möjligt gemensam för dem, som vilja söka befordran å domarbanan, vare sig i hovrätterna eller såsom häradshövdingar. Detta mål uppnås enligt utkastet däri-genom, att de unga jurister, vilka önska befordran på domarbanan, redan efter sitt andra ting tvingas in i hovrätterna för att där aspirera på fiskalsförordnande. Följden härav blir, att vid tjänstledighet för häradshövdingarna utöver det i stadgan angivna normala behovet hovrätterna i allmänhet måste bland sina assessorer eller fiskaler utse vikarier, motsvarande de yngre bland de nuvarande domsageaspiranterna. Sedan utbildningen på detta sätt fortgått under växelverkan mellan överrätter och underrätter — genom särskilda bestämmelser har man även sökt indraga rådhusrätterna i denna växelverkan — kommer slutligen den tidpunkt, då ett val måste träffas, antingen domaraspiranten önskar söka Kungl. Maj:ts förordnande såsom vice häradshövding eller såsom assessor.

Jag delar i allo de sakkunnigas uppfattning om önskvärdheten av en dylik intim växelverkan mellan domstolarna, vilken utan tvivel skulle bliva till gagn icke blott för underrätterna utan även för hovrätterna. Oavsett vad som uttalats från häradsbövdinghåll torde fiskaltjänstgöringen i hovrätt få anses vara en god skola för en blivande underrättsdomare, och jag anser icke farhågan för att någon tids hovrättstjänstgöring på ett tidigt stadium av juristens verksamhet skulle behöva grundlägga ett formalistiskt åskådningssätt vara grundad. Å andra sidan skulle de unga hovrättsjuristerna uppenbarligen hava stort gagn av att ånyo komma i direkt kontakt med rättsskipningen i underrätterna, sedan de under någon tid riktat sin juridiska erfarenhet genom den kritiska granskningen av ett stort antal till hovrätterna fullföljda tviste- och brottmål.

I motsats till den uppfattning, som framskymtar i ett av hovrättsutlåtandena, anser jag vidare, att en jurist, som icke äger förutsättningar för fiskaltjänstens behöriga utövande, ej bör vinna befordran till lantdomare. En av stadgeutkastets huvudfortjänster synes mig också vara, att det gör front mot den säkerligen ganska utbredda hovrättsuppfattningen, att en jurist, som icke kunnat godkännas till befordran i hovrätterna, ändock bör kunna befordras till lantdomare. Det synes mig därför också vara av stor vikt, att bestämmelser meddelas till förhindrande därav, att domsageaspirantens och hovrättsjuristens banor skiljas tidigare än nödvändigt är.

Med denna åskådning måste jag anse det vara av mindre betydelse, om hovrättsledamöternas arbete skulle något ökas därigenom att en del av arbetet för de blivande domarnas utbildning överflyttades på dem. Inom justitiedepartementet pågår för övrigt en utredning rörande vissa jämkningar i hovrätternas arbetsordningar, bland annat åsyftande en omläggning av sättet för de unga hovrättsaspiranternas utbildning, varigenom de befarade olägenheterna av den föreslagna ordningen för växelverkan mellan överrätterna och underrätterna jämväl i någon mån torde komma att förebyggas. Inför hovrätternas enstämmiga uppfattning, att det mått av erfarenhet från underrättstjänstgöringen, som de unga juristerna, då de komme till hovrätterna för att söka ett fiskalsförordnande, enligt stadgeutkastets bestämmelser skulle äga, ej är tillräckligt för att de tillfredsställande skola kunna fullgöra dem åliggande arbete, har jag emellertid, utan att uppgiva stadgeutkastets grundprincip, så till vida jämkat ifrågavarande bestämmelse i det nu framlagda förslaget till stadga, att de unga juristerna före hovrättstjänstgöringen tillåtas hålla tre allmänna tingssammanträden. Härigenom uppnås också, dels att

alla de, vilka ej ämna fortsätta på domarbanan och vilkas domsagotjänstgöring alltså måste antagas vinna sin avslutning med de tingsförordnanden, som kunna erhållas före fiskaltjänstgöringen i hovrätten, få tillgodonjuta en bättre utbildning, dels ock att det normala behovet av vikarier i domsagorna i stor utsträckning kan fyllas med personer, vilka på grund av långvarig tjänstgöring i vederbörande domsaga besitta önskvärd lokal- och personkänedom.

Om icke någon bestämmelse skulle lämnas om maximiantalet sammanträden före hovrättstjänstgöringen, vore det att befara, att åtminstone de båda större hovrätterna med den i deras utlåtanden uttalade uppfattningen om det för fiskalsarbetet erforderliga måttet av tjänstgöring vid underdomstolarna skulle, obundna av tvingande bestämmelser i ämnet, för erhållande av fiskalsförordnande uppställa villkor, vilkas uppfyllande — med hänsyn till de föreslagna bestämmelserna om inskränkning i häradshövdingarnas rätt till tjänstledighet — skulle draga orimligt lång tid. Vidhölles den för närvarande uppställda fordran, att den unge juristen före hovrättstjänstgöringen skall hålla sex allmänna tings-sammanträden, komme ju tiden för tingssittningen att motsvara häradshövdingens normala ledighet under tre år. Inberäknat minst två års tjänstgöring före tingskompetensens ernående skulle anställningen hos häradshövding således upptaga en tid av omkring fem år. En så lång anställningstid skulle säkerligen minska utsikterna för en tillfredsställande rekrytering av domarkåren. Härtill kommer, att en anordning, enligt vilken hovrättstjänstgöringen framflyttas, i jämförelse med den nu föreslagna ordningen innebär en avgjord försämring i det hänseendet, att hovrätten först på ett sent stadium av den unge juristens utbildning kommer i tillfälle att skaffa sig en bestämd uppfattning om huruvida han håller måttet. Vilka olägenheter som därav kunna uppkomma, ligger i öppen dag. I berörda hänseende redan nu framträdande olägenheter skulle i händelse av hovrättstjänstgöringens framflyttning än mera göra sig gällande. Förbises må ej heller, att frånvaron av en begränsning i angiven riktning skulle göra de full sällsynta, då till vikarie för häradshövding komme att förordnas annan än hos honom anställt biträde. Önskemålet att i ökad utsträckning åstadkomma växelverkan mellan domstolarna skulle sålunda näppeligen kunna förverkligas.

För att bedöma värdet av den föreslagna första underrättsutbildningen, avslutad med hållandet av tre allmänna tingssammanträden, är en jämförelse med den nuvarande ordningen på sin plats.

För närvarande lämnas, som bekant, biträdet ej tillfälle att på eget ansvar utföra något arbete under tiden före vunnen kompetens att

självständigt fungera såsom fullständig vikarie för häradshövding. Sådan kompetens anses inträda efter ett och ett halvt års tjänstgöring hos häradshövding. Biträdet håller sex ting eller allmänna tingssammanträden samt förvaltar häradshövdingämbetet under tider, då häradshövdingen åtnjuter tjänstledighet. Därefter anses den unge juristen mogen för arbetet i hovrätten. I ej sällsynna fall sysselsättes den unge juristen där med mindre krävande arbete eller med arbete, som icke upptager full arbetstid, under flera år, innan han äntligen erhåller tillfälle att tjänstgöra såsom t. f. hovrättsfiskal. Befinnes han lämplig för överrättsarbete och vill han söka sin framtid på denna bana, ifrågakommer i regel icke, vad angår de båda större hovrätterna, att bereda honom tillfälle att vinna ökad erfarenhet såsom underrättsdomare. Domsageaspiranten däremot anses icke behöva avbryta sin tjänstgöring såsom biträde och vikarie i domsagorna, förrän han, efter att hava förvaltat häradshövdingämbete ett flertal år, förordnas att biträda hovrätten såsom adjungerad ledamot utan föregången tjänstgöring såsom hovrättsfiskal.

Enligt det nu föreslagna systemet skulle däremot utbildningen för typiska fall gestalta sig sålunda. Under den första tjänstgöringstiden arbetar biträdet under häradshövdingens ansvar samt under omedelbar ledning av honom eller ett äldre biträde. Han sysselsättes därunder till en början med enklare göromål för att så småningom övergå till mera krävande arbete. Tidigast efter ett års förlopp förordnas han till förste notarie och får då genast arbeta på eget ansvar. Efter ytterligare ett halvt år — sålunda tidigast ett och ett halvt år efter anställningens början — förordnas han att hålla sammanträden med tremansämnd eller att å allmänna tingssammanträden handlägga enklare mål och ärenden samt att även eljest vikariera för häradshövdingen, dock utan rätt att fungera såsom ordförande vid handläggning av andra mål och ärenden. För vanliga fall har han då en yngre kamrat, som utför en del av de lättare göromålen, och han kan således, jämväl i en mera arbetstyngd domsaga, biträda häradshövdingen med och därigenom vinna ökad erfarenhet i det egentliga tingsarbetet. Sedan han under loppet av minst ett halvt år varit sysselsatt med dylik tjänstgöring samt därvid under tio rättegångsdagar handlagt enklare mål och ärenden, erhåller han — sålunda efter minst två års anställning — sitt första fullständiga vikariatsförordnande. Efter att hava hållit tre allmänna sammanträden och förvaltat domarämbetet mellan fyra och fem månader, därvid han torde hava hållit åtskilliga rannsakingar med häktade personer och ytterligare fungerat såsom ordförande i häradsrätt vid handläggning av enklare mål och ärenden, antagligen under lika många

rättegångsdagar som före första förordnandet att hålla allmänt tings-sammanträde, har den unge juristen genomgått vad man skulle kunna kalla den allmänna tingsutbildningen. Sådan utbildning skulle anses tillräcklig för dem, som icke ämna söka sin framtid på domarbanan, utan hava för avsikt att fortsätta sin utbildning å advokatbyråerna eller inom de administrativa verken. Domaraspiranten — och därmed avser jag såväl domsageaspiranten som hovrättsadepten — skulle däremot efter någon tids tjänstgöring i hovrätten prövas såsom t. f. hovrättsfiskal samt därefter, om han befinnes hålla måttet, beredas tillfälle att vinna ökad erfarenhet såsom vikarie för häradshövding.

De i den nuvarande utbildningen ingående sex allmänna tings-sammanträdena jämte ett antal rannsakingar och andra extra förrättningar under sammanlagt några månaders utövande av domarämbete skulle alltså enligt det nya systemet i regel komma att motsvaras av 1) förste notariatjänstgöring med alla därmed följande domarsysslor på eget ansvar under ett och ett halvt till två år, 2) handläggning såsom domare under omkring 20 rättegångsdagar av de mål och ärenden, som komma att upptagas i en blivande lag om särskilda tingssammanträden för handläggning av vissa mål och ärenden, 3) förvaltande av domarämbete under ett flertal månader med därvid förekommande rannsakingar och extra förrättningar samt 4) hållande av tre allmänna tingssammanträden. Enligt min bestämda uppfattning måste den under 1) och 2) här ovan anmärkta långvariga tjänstgöringen under eget domaransvar till fullo uppväga hållandet av tre allmänna tingssammanträden, vartill kommer, att det successiva fortskridandet från enklare till mera invecklade uppgifter måste vara ägnat att åvägabringa ett gott resultat av utbildningen såsom helhet betraktad. Utan att det uttryckligen stadgats ligger det vidare i sakens natur, att häradshövdingen kommer att använda sitt första biträde till hjälp vid uppsättande av förslag till utslag i mål, som häradshövdingen har att avdöma. I varje fall torde de biträden, som ämna fortsätta på domarbanan och jämväl äro skickade härtill, visa sig angelägna att begagna alla de utbildningsmöjligheter, som tjänstgöringen i domsagan erbjuder. Efter den av mig nu föreslagna jämkningen i stadgeutkastet skulle därför enligt min mening varje fog saknas för den uppfattningen, att den för befordran på domarbanan lämpade unge juristen skulle komma sämre förberedd till hovrättstjänstgöringen än den, som nu hållit sex allmänna tingssammanträden. Emellertid innebär det nu framlagda förslaget icke i alla detaljer ett definitivt ståndpunktstagande från min sida till frågan om anordningen av den önskvärda växelverkan mellan hovrätterna och underrätterna, liksom ej

heller till frågan om arbetsfördelningen mellan den ordinarie domaren och hans biträden, utan kommer den slutliga utformningen av stadgan att verkställas efter ytterligare samråd med hovrätterna i dessa ämnen.

Därest den av mig tänkta ordningen genomföres, kunde denna tilläventyrs anses medföra en fara för att hovrätterna skulle bliva mindre angelägna att såsom domarvikarier utsända dem, som befinnas lämpliga att befordras inom hovrätten, och att hovrätterna däremot skulle komma att på ett tidigt stadium giva domsageaspiranterna proforma förordnanden såsom fiskaler för att bereda dem den formella kompetensen för fortsatt domarförordnande i stället för att såsom hittills till fiskaler allenast förordna sådana jurister, som anses kunna ifrågakomma för befordran till ledamöter av hovrätten. Även om vissa uttalanden i de båda större hovrätternas utlåtanden skulle kunna anses giva stöd för en dylik farhåga, kan uppenbarligen ej förutsättas annat än att hovrätterna skola komma att medverka till förverkligandet av det syfte, som man med ifrågavarande bestämmelser vill ernå. Att en sådan tillämpning kommer att för dessa hovrätters del medföra en förkortad väntetid på första fiskalsförordnandet, är enligt min tanke endast en fördel. Att den icke desto mindre kan komma att medföra en något förlängd utbildningstid för de blivande hovrättsledamöterna på grund av ökningen av deras underrättstjänstgöring, kan ur det allmännas synpunkt knappast betecknas såsom en olägenhet, då det torde vara ett berättigat önskemål, att en hovrättsdomare besitter en så rik och mångsidig erfarenhet som möjligt. Men naturligtvis bör det åligga staten att tillfredsställande sörja för även de obefordrade domarnes ekonomiska förhållanden, liksom det måste anses synnerligen påkallat att giva dem en även i andra avseenden oberoende ställning. Det föreslagna vicehäradshövdinginstitutet är ett steg i sådan riktning, byggande på samma principer som de för några år sedan införda assessorsförordnandena i hovrätterna.

Medan man i de båda större hovrätterna såsom en följd av det nya systemet befarat en stark tillströmning av fiskalsaspiranter — en utveckling av förhållandena, som med hänsyn till den för närvarande rådande bristen på dylika aspiranter synes enbart önskvärd — så hava å andra sidan farhågor uttalats för att rekryteringen av häradshövdingarnas egna biträden skulle komma att försvåras. Därest den uppfattningen, om än utan fog, finge göra sig gällande, att de förmåner, som den allmänna tingsutbildningen kommer att medföra, icke vare sig reellt, med hänsyn till ökade insikter, erfarenhet och mognad, eller formellt, med hänsyn till vinnande av kompetens för anställning i statens eller enskildas tjänst, motsvara tiden för utbildningen och därmed förbundna kostnader, skulle

fara uppstå för att tillströmningen av biträden icke blir tillräckligt omfattande för att tillfredsställa behovet. Av vad jag förut yttrat framgår, att jag för min del anser en sådan uppfattning innebära en undervärdering av ifrågakomna utbildning. Till stöd för riktigheten av min åsikt talar den omständigheten, att det redan under nuvarande förhållanden icke är ovanligt, att den, som icke ämnar fortsätta å domarbanan, lämnar tings-tjäns-göringen redan efter att hava hållit ett eller några få allmänna tings-sammansträden. För att minska den oförmälda farhågan ligger det emellertid synnerlig vikt uppå, att frågan om avlöningsförhållandena för biträden kommer att ordnas på ett för dem tillfredsställande sätt.

Justitieombudsmannens skrivelse.

Justitieombudsmannens av mig anmälda skrivelse har närmast föranletts av en till honom ingiven skrift, däri föreningen Yngre jurister i Skåne och Blekinge hemställt, att justitieombudsmannen måtte vidtaga lämpliga åtgärder för befrämjande av de hos häradshövdingarna anställda rättsbildade biträdenas strävan att bliva av staten avlönade tjänstemän. I anledning härav har justitieombudsmannen i sagda skrivelse framlagt de nämnda fråga berörande förhållanden för den uppmärksamhet, Kungl. Maj:t kunde finna saken förtjäna. I skrivelsen erinrades, att då enligt den vid 1874 års riksdag genomförda löneregleringen häradshövdingarna hade att själva bestrida alla utgifter för domsagornas förvaltning, således även den gottgörelse, som kunde ifrågakomma till juridiska biträden, följden härav blivit, att lagen om tillgång och efterfrågan blivit i huvudsak normerade i fråga om biträdenas avlöningsvillkor. Sålunda hade under tider av stark tillströmning av unga jurister häradshövdingarna i synnerligen stor utsträckning underlåtit att lämna biträdena någon som helst ersättning. Ehuru i följd av minskad tillströmning av jurister förhållandena i någon mån förbättrats, vore den gottgörelse, som för det dåvarande lämnades biträdena, i åtskilliga domsagor oskäligt låg. Då emellertid det arbete, som utfördes av häradshövdingarnas biträden, vore för rättsskipningens behöriga handhavande absolut erforderligt, måste staten vara pliktig att sörja för att arbetet bleve ordentligt avlönat.

1912 års betänkande.

Av sakkunniga, som i anledning av justitieombudsmannens skrivelse tillkallats för att inom justitiedepartementet biträda vid behandlingen av frågan om förbättrade avlöningsförhållanden för häradshövdingarnas rättsbildade biträden, har utarbetats ett den 9 juli 1912 avgivet betänkande i ämnet.

För att förbättra tingsbiträdenas ställning föreslogo nämnda sakkunniga, att statsanställning skulle givas åt biträdena, sedan de förvärvat nödig erfarenhet å domarkanslierna. I sådant avseende skulle enligt betänkandet inrättas nittiosju tjänstebefattningar, vilkas innehavare benämnas häradsamanuenser. Den i betänkandet uppgjorda fördelningen av befattningarna mellan domsagorna är verkställd med hänsyn till det behov av biträdeshjälp, som enligt verkställd utredning av arbetsbördans omfattning ansågs föreligga i de särskilda domsagorna. I en enda domsaga skulle inrättas två sådana amanuensbeställningar, i sjuttionio domsagor en för varje domsaga. Av trettio domsagor, bildande en andra grupp, skulle två och två dela en amanuensbefattning. *En* domsaga skulle hava gemensam amanuens med en domsaga av första gruppen, vilken domsaga sålunda skulle disponera en och en halv amanuensbefattning. I de återstående tio minsta domsagorna skulle däremot amanuens ej finnas anställd. Häradsamanuenserna skulle förordnas av vederbörande hovrätt för helt kalenderår. Amanuens, gemensam för två domsagor, skulle tjänstgöra halva året i vardera domsagan. Behörighet att erhålla förordnande såsom amanuens skulle i regel allenast tillkomma den, som uppnått tjugofem års ålder och tjänstgjort i domsaga under två år. Arvodet till häradsamanuens skulle utgå med 2,000 kronor om året. Härav skulle i regeln hälften bekostas av staten och hälften av vederbörande häradshövding eller häradshövdingar. Häradshövding med amanuens endast under halva året skulle sålunda därför få vidkännas en kostnad av 500 kronor om året. Emellertid skulle häradshövdingens bidrag begränsas i den mån sådant vore nödigt för att förekomma, att hans i enlighet med verkställd beräkning antagna nettoinkomst av domsagan komme att understiga 8,000 kronor om året. Fyllnaden skulle lämnas av statsverket. Slutligen föreslogs för varje domsaga storleken av de arvoden, som skulle tillfalla egentliga vikarier i domsagan, sålunda andra vikarier än vederbörande amanuens.

I yttranden, som avgivets av myndigheter, till vilka betänkandet remitterats, framställdes åtskilliga anmärkningar mot de föreslagna bestämmelserna. Sålunda framhölls huvudsakligen, *att* anordningen med gemensam amanuens för två domsagor skulle, på sätt närmare utvecklades, föranleda till synnerligen avsevärda olägenheter av skilda slag, *att* de mindre domsagornas intressen bleve tillbakasatta, samt *att* den till minst två år bestämda väntetiden för biträdenas statsanställning och statsavlöning syntes för lång. Därjämte ifrågasattes, huruvida av de sakkunniga verkställda utredningar, avseende beräkning av arbetsbördans

omfattning samt beloppet av sportelinkomster och förvaltningsutgifter i varje domsaga, vore fotade på tillförlitliga grunder.

I ett den 30 oktober 1916 avgivet utlåtande över betänkandet har f. d. justitierådet, numera ministern för utrikes ärendena Joh. Hellner, såsom förordnad att verkställa en förberedande utredning angående en rättegångsform, förklarat, att han ur en blivande rättegångsreforms synpunkt icke funne något att erinra mot förordnande av häradsamanuenser med statsavlönning i ungefärlig överensstämmelse med det i betänkandet avgivna förslaget.

Ärendets fortsatta behandling överlämnades därefter, såsom redan nämnts, till de sakkunniga, som tillkallats för att inom justitiedepartementet biträda vid behandlingen av de i 1906 års riksdagsskrivelse omnämnda frågor; och hava dessa sakkunniga i sitt förutnämnda utkast till stadga med vissa föreskrifter angående domsagornas förvaltning föreslagit en lösning av domarbiträdetsfrågan, som bygger på de anordningar, vilka avse att tillgodose de i riksdagsskrivelsen uttalade önskemålen om inskränkning av häradshövdingarnas rätt till tjänstledighet och skärpning av kompetensvillkoren för domarvikarier. Frågans lösning ställes nämligen i visst samband med den föreslagna anordningen att för uppdelning av arbetsbördan i domsagorna överflytta en del av göromålen å första notarier.

Nämnda stadgeutkast ligger jämväl i fråga om nu förevarande spörsmål i väsentliga delar till grund för det härefter inom justitiedepartementet utarbetade stadgeförslaget.

Innan jag går att redogöra för stadgeförslagets huvudsakligaste bestämmelser i nu förevarande hänseenden, torde jag få förutskicka några allmänna anmärkningar.

*Departements-
chefen.*

Att domarbiträdenas avlöningsförhållanden fortfarande äro synnerligen otillfredsställande, är allmänt känt och tarvar ingen vidlyftig utredning. Det må vara nog att redogöra för nedan upptagna förhållanden. En vid 1912 års betänkande fogad tablå utvisar, att enligt uppgifter, som lämnats av häradshövdingar i 117 domsagor, de rättsbildade biträdena i dessa domsagor under år 1910 av häradshövdingarna uppburit avlöning, kontant och i naturaförmåner, uppgående sammanlagt till omkring 125,000 kronor, därav omkring 96,000 kronor belöpte å arvoden till första biträden. Med ledning av de statistiska uppgifter, som häradshövdingarna numera äro pliktiga att lämna, har uträknats, att avlöningsförmåner, kontant och i naturaförmåner, utgjort under år 1915 för biträden i 115 domsagor omkring 86,000 kronor, därav omkring 60,000 kronor för första biträden. Motsvarande belopp för år

1916 i fråga om 121 domsagor uppgå till 97,000 kronor och 68,000 kronor. Anledningen till arvodenas minskade belopp är emellertid säkerligen den, att under ifrågakomna två år ett flertal häradshövdingar sysslat med arbete för uppläggande av jordregister och i följd härav ett icke ringa antal domsagor under avsevärda tider förvaltats av statsavlönade vikarier.

Lika uppenbart som det är, att biträdenas ekonomiska ställning är synnerligen svag, lika ovedersägligt är, att denna omständighet innebär ett missförhållande av allvarlig art. Såsom justitieombudsmannen i ovannämnda skrivelse framhåller, är det arbete, som utföres av biträdena, för rättsskipningens behöriga handhavande alldeles nödvändigt, och staten måste följaktligen anses pliktig att sörja för att arbetet varder ordentligt avlönat. I socialt hänseende ligger det givetvis synnerlig vikt uppå, att förberedande praktisk utbildning för mera maktpåliggande juridisk verksamhet i allmänhet och särskilt för inträde å domarbanan icke förbehålles dem, för vilka ekonomiska uppoffringar sakna väsentlig betydelse. Tillfälle till sådan utbildning bör tydligen stå öppen för en var, som på grund av kunskaper och duglighet äger förutsättningar att göra utbildningen sig till godo. Slutligen får ej heller förbises, att de unga män, som äga större begåvning och arbetsduglighet än det stora flertalet, icke kunna finna det eftersträfvansvärt att söka inträde på en bana, som under en avsevärt lång tid i ekonomiskt hänseende ställer sig avgjort ogynnsammare än flertalet andra levnadsbanor av jämförlig art.

Å andra sidan möta icke ringa svårigheter att ordna ifrågavarande förhållanden på ett sätt, som tillgodoser befogade intressen åt skilda håll. Då vid reglering av häradshövdingarnas löneförmåner vid 1874 års riksdag sådan anordning bibehölls, att häradshövdingarna skulle med sina löneförmåner bestrida alla utgifter för domsagornas förvaltning, har staten därmed principiellt ställt sig utanför den generella uppörelsen mellan häradshövdingarna och deras biträden. Att i följd därav lagen om tillgång och efterfrågan blivit i all huvudsak normerande på ifrågavarande område, är ju fullt förklarligt, även om man måste ogilla det allt annat än hänsynsfulla sätt, på vilket under tider av stark tillströmning av aspiranter på biträdesplatserna, såsom i synnerhet under 1880- och delvis 1890-talen, åtskilliga häradshövdingar använt sig av de föreliggande omständigheterna. I varje händelse torde man icke rimligen kunna kräva, att häradshövdingarna skola åt biträden avstå större anpart av sina inkomster än som vid 1874 års ännu gällande lönerreglering beräknades motsvara utgifterna för biträden — för övrigt

en beräkning, som, efter vad i 1912 års betänkande utretts, numera icke låter sig göra i brist på upplysning om de grunder, som följts vid beräkningen. Fast hellre synes man med fog kunna åberopa, att det måste anses ligga i statens intresse, att häradshövdingen åtnjuter en behållen inkomst, som, med hänsyn jämväl till penningvärdets fall, motsvarar eller åtminstone icke avsevärt understiger vad som vid tiden för löneregleringen betraktades såsom skälig avlöning för en ämbetsman, vars självständighet och oberoende ställning äro för hans verksamhet av utomordentligt stor betydelse, och att i följd härav staten bör helt övertaga skyldigheten att avlöna nödiga biträden. Såsom ytterligare skäl för en sådan anordning har anförts, att under den tid av över fyrtio år, som förflutit sedan löneregleringens tillkomst, häradshövdingarna fått övertaga en mångfald nya bestyr, i många fall utan någon och i andra fall utan motsvarande gottgörelse, och att tendensen inom lagstiftningen med alltjämt ökad styrka fortgår i samma riktning. Den skyldighet, som enligt stadgeförslaget skulle åligga häradshövdingarna i fråga om domsagekansli, kan ock anses berättiga till en omläggning av kostnaderna för biträden till häradshövdingarnas förmån.

Stadgeförslaget förutsätter emellertid icke statens övertagande av biträdenas avlöning, utan intager i likhet med 1912 års betänkande en medlande ståndpunkt. Sålunda föreslås, att arvodet till förste notarien skall utgå med bidrag av såväl staten som häradshövdingen, medan däremot den senare skall allt framgent hava att bereda övriga biträden skälig gottgörelse. Från principiell synpunkt kan häradshövdingens bidragsskyldighet försvaras därmed, att förste notarien i viss utsträckning har att utan annan ersättning än arvodet såsom förste notarie fungera såsom vikarie för häradshövdingen vid beviljad hel eller partiell tjänstledighet (8 § och 28 § första stycket).

Angående de närmare bestämmelserna i ämnet, sådana de föreligga i förslaget i dess överarbetade skick, hänvisar jag till 25 och 27 §§. Vid den i 25 § föreskrivna indelningen av rikets domsagor i tre klasser efter deras ekonomiska bärkraft bör givetvis ej tagas hänsyn till arvoden åt vikarier och rättsbildade biträden, eftersom indelningen just har till ändamål att läggas till grund för bestämmande av sådana kostnadsbelopp. Efter jämförelse med 27 § befinnes, att, med beräkning av häradshövdingens bidrag till arvode åt förste notarien, nedre gränsen för de bäst avlönade domsagornas klass uppdragits vid en inkomst av 12,000 kronor och nedre gränsen för mellanklassens domsagor vid en inkomst av 9,000 kronor. Tydiligen representera emellertid nämnda

belopp ingalunda nettoinkomster; hänsyn har ju ej tagits till vikariearvoden och kostnader för andre notaries.

Ett överslag av förutnämnda statistiska uppgifter och därpå grundade sannolikhetsberäkningar synas giva anledning till antagande, att av rikets 123 domsagor omkring ett tjugotal skulle komma att hänföras till tredje klassen (de mest inkomstgivande domsagorna). Återstoden torde komma att fördela sig ungefär jämnt på de båda andra klasserna, troligen med ett något större antal i första klassen (de minst givande domsagorna). Till förekommande av missförstånd och förväxlingar må i detta sammanhang uppmärksamheten fästas därå, att den i *stadgeutkastet* använda klassbeteckningen, enligt vilken de mest inkomstgivande domsagorna hänförts till första klassen och de minst givande domsagorna till tredje klassen, omkastats i *stadgeförslaget*. I övrigt utvisa nämnda uppgifter, att häradshövdingarnas behållna inkomster, således med avdrag jämväl för arvoden till rättsbildade biträden, men ej för andra vikariatsarvoden, understigit 8,000 kronor under år 1915 i sjuutton domsagor och under år 1916 i tjugotvå domsagor.

Enligt *stadgeutkastet* skulle det årliga arvodet till förste notarien utgå med respektive 1,200 kronor, 1,600 kronor och 2,000 kronor, allt efter den klass vederbörande domsaga tillhör. Statens bidrag skulle utgå med lika belopp, 800 kronor, i alla domsagor. Häradshövdingens bidrag skulle alltså utgöra respektive 400, 800 och 1,200 kronor.

I avgivna utlåtanden har framhållits, att häradshövdingens bidrag väl borde bestämmas i förhållande till domsagans ekonomiska bärkraft, men att däremot arvodet i dess helhet borde, enligt vissa yttranden, utgå med lika belopp i alla domsagor eller, enligt andra yttranden, jämkas närmare efter arbetsbördans omfång. I åtskilliga yttranden har påyrkats en väsentlig höjning av arvodesbeloppen, i vad dessa skola gäldas av statsmedel.

Då arvodets bestämmande till lika belopp i alla domsagor med säkerhet skulle verka ogynnsamt för de mest arbetstygda domsagorna, där biträdeshjälp i första hand behöves, är en sådan anordning icke tillräddig. Arvodenas utgående med olika belopp i var och en av de tre klasserna avser att något så när motsvara den växlande arbetsbörda, som påvilar förste notarien i större och mindre domsagor. En större växling i arvodesbeloppen för att än närmare motsvara arbetsbördans omfång skulle föranleda uppdelning av domsagorna i ett stort antal klasser och är fördenskill ej att förorda. Däremot torde vara lämpligt att minska skillnaden i arvodesbeloppen, så att biträdesplatserna i de

*Förste
notarien.*

särskilda domsagorna icke erbjuda alltför olika ekonomiska fördelar. Med tillmötesgående av kraven på en förhöjning av beloppen föreslår jag arvodenas belopp till respektive 1,800 kronor, 2,000 kronor och 2,200 kronor. Av den sålunda föreslagna förhöjningen i arvodesbeloppen har icke någon del ansetts böra läggas på häradshövdingarna, utan bibehållas deras bidrag vid de i stadgeutkastet föreslagna beloppen, som torde få anses skäliga, särskilt med hänsyn därtill, att anordningen med första notarier tillkommit i allmänt intresse för att möjliggöra en rationell uppdelning av arbetsbördan i domsagorna. Enligt förslaget utgår alltså statsbidraget med respektive 1,400, 1,200 och 1,000 kronor samt sålunda med högre belopp i de mindre domsagorna än i de större. Häradshövdingarnas bidrag komma i de största domsagorna att överskjuta statens bidrag, medan i de mindre domsagorna förhållandet blir det motsatta.

Vikariatsarvoden.

I fråga om vikariatsarvoden till annan än förste notarie i domsagan upptager stadgeförslaget för varje domsageklass ett visst normalarvode vid full tjänstledighet med befogenhet för hovrätterna att i det särskilda fallet företaga erforderliga jämkningar med hänsyn till den tid, arbetet anses kräva (29 §).

Vice häradshövdingar.

Såsom jag förut omnämnt, är det avsett att tillerkänna vice häradshövding ett fast årligt arvode (26 §). Sådant arvode kan anses motsvara det tillskott till tjänstgöringspenningarna, som utgår till hovrätternas äldre adjungerade ledamöter utan att belasta den ledamot, vars tjänst uppehålls. I stadgeutkastet upptogs det vice häradshövding tillkommande arvodet till 1,800 kronor om året. I likhet med åtskilliga av de myndigheter, som yttrat sig i frågan, finner jag nämnda belopp alltför snävt tillmätt och anser arvodet skäligen böra höjas till 2,400 kronor. Å andra sidan hava uti det slutliga stadgeförslaget ifrågavarande bestämmelser undergått sådan jämkning, att arvodet skall helt eller med halva beloppet innehållas för det fall, att vice häradshövding förvaltar ledig domsaga, i vilken händelse han jämlikt 34 § uppbär halv häradshövdinglön. Vid vikariat för häradshövding, som under ledighet ej äger uppbära någon del av de till tjänsten hörande avlöningsförmåner — exempelvis vid vikariat för statsråd, justitieombudsman eller militieombudsman — bör givetvis den anpart av häradshövdinglönen, som vikarien berättigas uppbära, så avpassas, att vikariens sammanlagda inkomster, ej bliva större än vid förvaltande av ledig domsaga.

För att motivera angelägenheten av att bereda de äldre domsageaspiranterna en mera tryggad ställning torde jag få lämna följande

upplysningar, som hämtats från en av »Föreningen extra lantdomare» ingiven skrift, till vilken jag får anledning att i annat sammanhang återkomma. En vid nämnda skrift fogad bilaga upptager trettio domsageaspiranter, som haft sin huvudsakliga verksamhet förlagd till häradsrätterna. I december 1917, till vilken tid bilagan hänför sig, hade aspiranterna följande ålder, en 47 år, två 43 år, tre 41 år, två 40 år, fyra 39 år, en 38 år, två 37 år, fem 36 år, tre 35 år, fyra 34 år och tre 33 år. Om man för beräkning av intjänta tjänstår tager hänsyn till förordnanden såsom vikarie för häradshövding och såsom t. f. hovrättsfiskal, adjungerad ledamot i hovrätt eller t. f. revisionssekreterare, och sålunda icke medräknar vare sig anställningstiden före vunnen kompetens att vikariera för häradshövding eller de tider, då efter vunnen sådan kompetens tjänstgöringen i domsagorna eller hovrätterna icke varit förbunden med förordnande av omförmälda beskaffenhet, hade tre aspiranter över 11 tjänstår, tre över 10 tjänstår, tre över 9 tjänstår, tre över 8 tjänstår, åtta över 7 tjänstår, sex över 6 tjänstår och de återstående fyra över 5 tjänstår. Då enligt utredning i samma bilaga under åren 1918—1927 allenast tjugofem häradshövdingar äro pliktiga att avgå på grund av uppnådd pensionsålder, samt åtskilliga häradshövdingbefattningar under nämnda tio år givetvis komma att besättas med personer utom ovannämnda lantdomaraspiranters krets, måste dessas befordringsutsikter anses vara synnerligen mörka. De avlöningsförmåner, som enligt 29 § i stadgan skulle tillfalla dem under väntetiden, äro ingalunda betydande, särskilt med hänsyn därtill, att ofta förekommande flyttningskostnader uppgå, i synnerhet för aspirant, som bildat familj, till avsevärda belopp, oaktat själva resekostnaderna för vikarien, såsom jag framdeles kommer att nämna, enligt förslaget skola bestridas av statsmedel, att vikariat icke alltid kan påräknas under hela året och att åtminstone de äldsta aspiranterna måste årligen förskaffa sig någon arbetsvila oavsett därav följande förlust av vikariatsarvode. De sålunda framhållna omständigheterna berättiga otvivelaktigt till påståendet, att aspiranternas ställning är synnerligen vanskligh och att statens ingripande för att tillgodose deras intressen måste anses oavvisligt.

Då, såsom av mig förut berörts, förste notarie enligt stadgeförslaget i allmänhet är pliktig att utan annan gottgörelse än arvodet såsom förste notarie fungera såsom vikarie för häradshövding, blir det därigenom vanligen möjligt för denne att undgå ytterligare kostnad för semesterledighet. Av särskild betydelse i nämnda hänseende äro de i 23 § intagna bestämmelserna. I medelstora och mindre domsagor, där antalet rätts-

Semesterbidrag.

bildade biträden icke kan antagas komma att överstiga två, kommer det dock, även om förste notarie där är ständigt anställd, tid efter annan att inträffa, att denne icke är erforderligt meriterad för att sålunda kunna vikariera för häradshövdingen under dennes semester. För att icke vålla häradshövdingarna i dylika domsagor ökade utgifter för semesters erhållande till följd av de uppställda nya fordringarna i fråga om vikariernas kompetens och den nya anordningen beträffande sättet för de unge juristernas utbildning, upptages i 32 § en bestämmelse, enligt vilken i erforderliga fall i första och andra klassens domsagor skall av statsmedel kunna utgå intill en och en halv månads semesterarvode. I avseende härå vill jag framhålla, *dels* att, vad angår andra befattningshavare än häradshövdingar, semesterledighet icke är förbunden med särskild kostnad för befattningshavaren, *dels* att, då häradshövdingen givetvis är angelägen om att bereda sin förste notarie meriter i så stor utsträckning som möjligt, de fall, då semesterbidrag ifrågakommer, måste antagas bliva fåtaliga och *dels* att, då omförmälda nya bestämmelser, som under vissa förutsättningar lägga hinder i vägen för biträdets förordnande till semestervikarie, tillkommit uteslutande av statliga hänsyn, det skulle innebära en uppenbar obillighet att låta konsekvenserna härav gå ut över häradshövdingarna i mindre och medelstora domsagor. Det bör därför givetvis ankomma på staten att åtaga sig den ekonomiska påföljden av omförmälda nya bestämmelser. I övrigt må anmärkas, att bestämmelsen om semesterbidrag härförutom har betydelse i andra avseenden. Möjligheten att erhålla semester utan särskild kostnad torde komma att minska häradshövdingarnas obenägenhet att söka tillfälliga vikarier bland de yngre hovrättsjuristerna och därigenom befördra den åsyftade växelverkan mellan domstolarna. I mindre arbetstyngda domsagor, där i regel endast ett biträde finnes anställt, torde den fria semestern underlätta sådan anordning, att häradshövdingen, vad angår tiden innan det hos honom anställda biträdet hunnit förvärva kompetens till erhållande av befattning såsom förste notarie, med stöd av 1 § i stadgan hos hovrätten utverkar anstånd med förordnande av förste notarie i domsagan. För sådan händelse nödgas väl staten att bekosta semesterledigheten med belopp, som i fråga om den å ett år belöpande semestertiden, en och en halv månad, jämlikt 29 § uppgår högst till 350 kronor i domsaga av första klassen och 400 kronor i domsaga av andra klassen, men å andra sidan undgår staten att för den tid, varunder förste notarie kommer att saknas i domsagan, vidkännas kostnad för bidrag till arvode åt förste notarie, vilket bidrag skulle för ett år uppgå till 1,400 kronor i domsaga av första klassen och 1,200 kronor i domsaga av andra klassen.

På staten lägges enligt 31 § i stadgeförslaget kostnaden för de resor, vikarie måste göra vid tillträde och frånträde av förordnande, efter som härads hövding, som i följd av de nya kompetensreglerna nödgas anlita vikarie från hovrätten, icke skäligen synes böra avkrävas annan ersättning än det föreskrivna vikariatsarvodet. I gällande bestämmelser om ersättning av statsmedel till extra domare i brottmål föreslås endast oväsentliga jämkningar (30 §). Då på grund av bestämmelserna i 17 § förordnande såsom extra domare i brottmål torde komma att meddelas något oftare än hittills, har, vad angår de bäst avlönade härads hövdingarna, kostnaden härför lagts på härads hövdingen i stället för på statsverket.

*Resesät-
ningar m. m.*

De i 9 § av stadgeförslaget i huvudsaklig överensstämmelse med stadgeutkastet upptagna bestämmelserna om skyldighet för härads hövding att å bestämda tider hålla kansli tillgängligt för allmänheten erhålla särskild betydelse genom föreskriften i 36 § om rätt för allmänheten att å kansliet inlämna till småprotokollsärenden hörande handlingar för föredragning å nästa ting. Förstnämnda bestämmelser åsyfta icke att reglera frågan om kostnaden för tillhandahållande av kanslilokal med värme och upppassning. Där de tingshusbyggnadsskyldiga — i ändamål att bereda tryggt förvar åt de vid de löpande göromålen å kansliet erforderliga fastighetsböckerna och arkivhandlingar samt under tingens utarbetande å kansliet förvarade, ofta till synnerligen höga belopp uppgående värdehandlingar eller ock i ändamål att få kansliet förlagt till en för allmänheten särskilt lämplig plats — åtagit sig att tillhandahålla eller utan uttryckligt åtagande tillhandahålla tjänlig kanslilokal i tingshus eller annorstädes, är det ej avsett att häri göra ändring. Härads hövdingens ifrågavarande skyldighet hänför sig, såsom ock av ordalagen framgår, till kansliets öppet hållande för allmänheten och är helt fristående i förhållande till frågan om lokalkostnaderna.

*Domsaga-
kansliet.*

I sammanhang med föreskrifterna i 36 § om rätt för allmänheten att till domaren avlämna sådana till småprotokollen hörande handlingar, som enligt lag skola till rätten ingivas, lämnas bestämmelser, enligt vilka i varje domsaga skall, i likhet med vad som finnes stadgat i fråga om åtskilliga domstolar och andra ämbetsverk, anställas en kommissionär för allmänhetens tillhandagående med handlingars ingivande samt expeditioners uttagande och översändande m. m. De närmare föreskrifterna härom hava utarbetats i huvudsaklig överensstämmelse med motsvarande bestämmelser, som gälla för kommissionären hos Stockholms rådhusrätt för ärenden angående inteckning i fartyg (37—44 §§).

*Kommissio-
när.*

*Övergångs-
bestämmelser.*

Det är avsett, att stadgan skall träda i kraft med ingången av år 1919 (46 §). Emellertid torde billigheten fordra, att sådana övergångsbestämmelser lämnas, att de nya kompetensreglerna för domarvikarier och därmed sammanhängande föreskrifter icke komma att lända till avsevärt förfång för dem, som dessförinnan förestått häradshövdingämbete (47 §). Likaledes erfordras föreskrifter för reglerande av de vid tiden för ikraftträdandet utnämnda häradshövdingarnas skyldighet att underkasta sig de nya bestämmelserna om domsagekansli och vikariatsarvoden. I det förra hänseendet är tydligt, att den med ekonomiska uppoffringar förbundna skyldigheten att hålla domsagekansli tillgängligt icke skäligen bör åläggas vid tiden för stadgans utfärdande redan utnämnd häradshövding, därest han ej gör anmälan om anställande av förste notarie i domsagan. I det senare hänseendet har det blivit ifrågasatt, huruvida och i vad mån utnämnd häradshövding må anses pliktig att underkasta sig de nya reglerna i ämnet, vilka otvivelaktigt innebära en betydande avvikelse från motsvarande bestämmelser i gällande löneförfattning. I kungl. cirkuläret den 5 juni 1874 angående reglering av häradshövdingarnas löneförmåner stadgas nämligen, att häradshövding, som åtnjuter fullständig ledighet från utövningen av sitt ämbete, skall till vikarien avstå tjänstgöringspenningar, sportler och förvaltningskostnadsbidrag för tjänstledighetstiden, *såvida ej* i det fall, att ledigheten ej överstiger sex månader, häradshövdingen, efter hovrättens medgivande, med vikarien träffat avtal om dennes avlöningsvillkor. Utan att närmare ingå på frågan om vad omförmälda bestämmelse må anses innebära vill jag nämna, att enligt praxis, vars berättigande emellertid ifrågasatts, häradshövdingen nära nog undantagslöst träffar avtal med vikarien om avlöningsvillkoren, utan att avtalet underställes hovrättens prövning. Betydelse för bedömande av frågan om häradshövdingarnas skyldighet att underkasta sig nya bestämmelser i förevarande hänseende har även tillagts kungl. cirkuläret den 16 februari 1903, enligt vilket häradshövding, som utnämnts efter nämnda dag, är pliktig att underkasta sig den ändring i fråga om de med ämbetet föränade tjänstgöringspenningar och förvaltningskostnadsbidrag, som främdeles kan bliva bestämd. Från häradshövdingarnas sida har häremot anmärkts, att cirkuläret att döma av de omständigheter, under vilka det utfärdats, endast synes vara avsett att möjliggöra en jämkning i dylika förmåner *mellan häradshövdingarna inbördes*. Utan att fatta ståndpunkt till frågan, huru berörda stadganden böra tolkas, har jag ansett skyldighet att underkasta sig ändrade bestämmelser i nu förevarande hänseende icke böra åläggas före den 1 juli 1918 utnämnd häradshövding, därest han

icke uttryckligen eller genom anmälan om förordnande av förste notarie i domsagan själv ställer sig under stadgans föreskrifter i denna del (49 §). Nämda ståndpunkt har jag så mycket mindre ansett betänkligt att intaga som saken icke torde äga avsevärd betydelse. Då de nya bestämmelserna om begränsningen av häradshövdingarnas rätt till ledighet givetvis komma att gälla alla häradshövdingar och behovet av biträdeshjälp i följd härav säkerligen överallt kommer att stegras samt konkurrensen om biträden måste antagas föranleda till anställande under de närmaste åren av första notarier i samtliga domsagor, möjligen med undantag av de allra minsta, kommer därmed stadgan i dess helhet med all sannolikhet till tillämpning i nära nog alla domsagor, även om de nuvarande bestämmelserna rörande vikariatsarvoden anses principiellt kunna åberopas av de vid tiden för stadgans utfärdande utnämnda häradshövdingarna.

I ett hänseende torde stadgans bestämmelser böra träda i kraft tidigare än övriga där lämnade föreskrifter. Jag syftar härvid på de bestämmelser, som hava avseende å den nya vicehäradshövdinginstitutionen. I den förut omförmälda skrivelsen från »Föreningen extra lantdomare» framhålles, att, särskilt med hänsyn till den rådande dyrtiden, ett snabbt och kraftigt ingripande från statens sida är av nöden för förbättrande av domsageaspiranternas ställning. Till närmare utveckling härav anföres, att de, frånsett vakansförordnanden, i ekonomiskt avseende fördelaktigaste förordnanden, som stå domsageaspiranterna till buds, eller sådana förordnanden, för vilka ersättning i en eller annan form utgår av statsmedel, bereda vikarien ett arvode av i regel högst 300 kronor i månaden. Då vederbörande ordinarie domare oftast under någon del av året åtnjöte ledighet för enskilda angelägenheter, för vilken tid vikariatsarvodet brukade utgå med vida lägre belopp, samt dessutom täta ombyten av förordnanden, särskilt för gifta t. f. domhavande, medförde betydande flyttningskostnader, torde även sådana domsageaspiranter, vilkas tjänstetid uppginge till tio à femton år, sällan uppnå högre behållen årlig inkomst än omkring 3,000 kronor. Att en dylik avlöning i och för sig vore otillräcklig att täcka levnadskostnaderna, särskilt för det ej obetydliga antal domsageaspiranter, vilka hade familj, och dessutom föga motsvarade det även i ekonomiskt avseende synnerligen ansvarsfulla värv, som en t. f. domhavande hade att fylla, läge i öppen dag. Än starkare framträdde detta missförhållande, om man betänkte, att de äldre domsageaspiranterna förut under en lång följd av år åtnjutit ringa eller så gott som ingen avlöning.

Skrivelsen utmynnar i en hemställan, att Kungl. Maj:t måtte vid-

taga åtgärder för att redan under innevarande år förbättra domsageaspiranternas ekonomiska ställning.

Med hänsyn härtill och då tvekan icke kan föreligga därom, att nämnda hemställan äger fullt fog, torde den anordning böra vidtagas, att Kungl. Maj:t lämnas rätt att förordna vice häradshövdingar redan för tiden från och med den 1 juli 1918.

*Kostnads-
beräkning.*

Den nu lämnade redogörelsen för de huvudsakliga bestämmelserna i stadgeförslaget ådagalägger, att genomförande av de föreslagna reformerna medför kostnader, som väl må anses betydande, men ingalunda kunna betraktas såsom stående i missförhållande till vad man vill vinna genom de ifrågasatta anordningarna. Att verkställa en ingående och noggrann beräkning av kostnaderna är synnerligen vanskligt. Materiel till ledning för bedömning av huru indelningen av domsagorna i klasser kommer att utfalla föreligger ej ännu i fullständigt och bearbetat skick. Härtill kommer svårigheten att beräkna, i vilken omfattning anordningen med första notarier kan komma att redan från början bli genomförd. Det är ej heller möjligt att förutse, i vilken utsträckning vid semesterledighet för häradshövdingar i domsagor av de båda lägsta klasserna till vikarier komma att förordnas andra än vederbörande första notarier, och härav beror ju kostnaden för semesterbidrag. Endast i fråga om arvoden åt vice häradshövdingar kunna genom fastställande av visst maximiantal förordnanden kostnadernas belopp redan på förhand begränsas.

Då i allt fall en beräkning av kostnaderna måste företagas, har jag ansett lämpligt att till grund härför lägga en uträkning, som utgår från att blivande indelning av domsagorna i klasser kommer att utfalla i ungefärlig överensstämmelse med vad jag med ledning av det gjorda överkastet av de statistiska uppgifterna förut angivit såsom sannolikt. Sålunda har antagits, att av rikets 123 domsagor 60 skulle komma att hänföras till första klassen, 43 till andra klassen och 20 till tredje klassen. Därefter hava i fråga om arvoden åt första notarier uträknats kostnadernas maximibelopp, sålunda de belopp, vartill kostnaderna uppgå under förutsättning, att första notarier komma att finnas anställda i samtliga domsagor. I detta sammanhang må erinras, att statens bidrag till arvoden åt första notarier föreslagits till 1,400 kronor, 1,200 kronor och 1,000 kronor i respektive första, andra och tredje klassens domsagor. Beträffande semesterbidragen har däremot uträkningen måst hänföra sig till vad som kan anses sannolikt. Därvid har tagits i betraktande, att enligt föreslagna övergångsbestämmelser de

nya kompetensreglerna och särskilt begränsningen av medgivna antalet ting före hovrättstjänstgöring icke skola omedelbart komma till full tillämpning samt att i följd härav under de närmaste åren semesterbidrag torde komma att påkallas allenast i ett mindre antal domsagor. Vid förutnämnda uträkning har antalet antagits till omkring en fjärdedel av ifrågavarande domsagor eller femton domsagor av första klassen och tio domsagor av andra klassen. Semesterbidragens belopp skola enligt 32 § motsvara högst en och en halv månads vikariatsarvode i domsagorna och uppgå således, med tillämpning av bestämmelserna i 29 §, högst till 350 kronor öre i domsaga av första klassen och 400 kronor i domsaga av andra klassen. Antalet förordnanden såsom vice häradshövding har antagits till tjugo för alla hovrätterna gemensamt. Kostnaden för vikariernas resor har ansetts böra bestridas från ordinarie anslaget till reseersättning åt domare m. fl.

En efter dessa grunder uppställd uträkning av kostnaderna kommer sålunda att upptaga följande belopp:

60 bidrag till arvoden åt förste notarier i domsagor av första klassen, varje bidrag å 1,400 kronor ...	kronor	84,000: —
43 bidrag till arvoden åt förste notarier i domsagor av andra klassen, varje bidrag å 1,200 kronor ...	»	51,600: —
20 bidrag till arvoden åt förste notarier i domsagor av tredje klassen, varje bidrag å 1,000 kronor ...	»	20,000: —
15 bidrag till arvoden åt semestervikarier i domsagor av första klassen, varje bidrag å 350 kronor	»	5,250: —
10 bidrag till arvoden åt semestervikarier i domsagor av andra klassen, varje bidrag å 400 kronor	»	4,000: —
20 arvoden till vice häradshövdingar å 2,400 kronor	»	48,000: —
Summa kronor		212,850: —.

Då emellertid i berörda kostnadsbelopp ingå bidrag till arvoden åt första notarier i rikets samtliga domsagor, men det måste antagas, att under det första året av stadgans giltighetstid ett flertal domsagor komma att sakna första notarier, torde kostnaderna för år 1919 kunna beräknas till omkring 200,000 kronor.

I detta sammanhang vill jag ej underlåta att erinra därom, att, då vid 1902 års riksdag proposition framlades om inrättande av domsagekanslier i rikets domsaga, statens kostnad härför beräknades till 300 kronor för varje domsaga. Enligt sådan beräkningsgrund skulle alltså för nuvarande 123 domsagor kostnaderna uppgå till 36,900 kronor.

Genomföres nu föreliggande förslag, uppkommer ej för staten någon särskild kostnad för inrättande av domsagekanslierna.

Den föreslagna rätten att förordna vice häradshövdingar för tiden från och med den 1 juli 1918 till årets slut medför en kostnad av 24,000 kronor, därest antalet förordnanden beräknas till tjugo och arvodet för halvåret bestämmes till 1,200 kronor åt varje vice häradshövding.

Under återopande av vad sålunda anförts och med erinran att, i avbidan på proposition i ämnet, i årets statsverksproposition beräknats å extra stat för år 1919 såsom förslagsanslag ett belopp av 200,000 kronor och å tilläggsstat för år 1918 såsom förslagsanslag, högst, ett belopp av 24,000 kronor, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som finnas upptagna i omförmälda förslag till stadga i ämnet, bevilja dels å extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av kronor 200,000, dels å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag, högst, å » 24,000.

Statsrådets övriga ledamöter biträdde föredragande departementschefens hemställan.

Med bifall till denna hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen förordna, att till riksdagen skulle avlätas nådig proposition i ämnet av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Harry Guldberg.

Bilaga A. 1917 års utkast till stadga med vissa föreskrifter angående domsagornas förvaltning.

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet.

På uppdrag av Herr Statsrådet hava undertecknade biträtt inom justitiedepartementet vid den fortsatta behandlingen av frågan angående åtgärder till förbättrande av de hos häradshövdingarna anställda rättsbildade biträdenas avlöningsförhållanden m. m., i vilket ämne betänkande avgivits av tillkallade sakkunniga den 9 juli 1912; och få vi i anledning av berörda uppdrag härmed vördsamt överlämna bifogade utkast till stadga med vissa föreskrifter angående domsagornas förvaltning.

Förenämnda sakkunnigas tillkallande hade närmast föranletts av justitieombudsmannens underdåniga skrivelse den 13 april 1910. Härutöver hava undertecknade framför allt haft att taga hänsyn till riksdagens skrivelse den 25 maj 1906, däri riksdagen anhållit om utredning, dels huruvida icke den tjänstledighet, som de ordinarie häradshövdingarna utan åberopande av laga förfall åtnjöte, skulle kunna inskränkas, särskilt då fråga vore om förrättande av lagtina ting eller tingssammanträde, dels och huruvida icke fordran på praktisk utbildning i domarkallet såsom villkor för erhållande av häradshövdingförordnande skulle kunna i någon mån skärpas.

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 1 saml. 349 häft. (Nr 389.)

Föreliggande fråga har i viss mån kommit i nytt läge genom det inom justitiedepartementet utarbetade, den 6 mars 1917 i statsrådet föredragna förslaget till lag om häradsrätts sammansättning vid handläggning av vissa mål och ärenden, däröver lagrådets utlåtande avgivits den 27 april 1917. Enligt departementschefens uttalande till statsrådsprotokollet skulle den sålunda föreslagna lagstiftningen för sitt praktiska genomförande å ena sidan i många fall förutsätta en lösning av domarbiträdessfrågan och å andra sidan möjliggöra en rationell arbetsfördelning mellan den ordinarie häradshövdingen och de för domsagornas skötsel erforderliga rättsbildade biträdena. Nämda lagförslag har i själva verket varit av grundläggande betydelse för det nu framlagda stadgeutkastet, vilket vilar på den förutsättning, att förslaget i väsentliga delar varder upphöjt till lag.

Vid en reglering av arbetsförhållandena i domsagorna ter det sig såsom en huvuduppgift att söka såvitt möjligt komma ifrån den nuvarande ordningen, enligt vilken häradshövdingen för åstadkommande av erforderlig lättnad i ämbetsgörömlena tidvis begär ledighet från utövandet av domarämbetet i dess helhet, vilket under tiden förvaltas av ett för en så maktpåliggande uppgift ofta allt för oerfaret biträde. Den riktiga principen synes vara att i stället söka året om dela upp arbetet efter dess beskaffenhet på sådant sätt, att det mera kvalificerade arbetet, däribland framför allt förrättandet av de allmänna tingssammanträdena, så långt möjligt är läggas på den ordinarie domaren, medan det mindre kvalificerade arbetet överlåtes å rättsbildade biträden. Enligt stadgeutkastet skall ock den behöfliga lättnaden i domarens arbetsbörda i första rummet åvägabringas genom överflyttande på ett statsanställt biträde, i utkastet kallat förste notarie, av vissa självständiga uppgifter att utföra på eget ansvar (1 och 2 §§). I andra rummet skola från häradshövdingarna i stor utsträckning avlastas mål och ärenden av den beskaffenhet, att de enligt förenämnda lagförslag skola kunna handläggas å sammanträde med tremansnämnd (18 §). Hel befrielse från dylika ärenden har dock icke medgivits med hänsyn till nödvändigheten därav, att häradshövdingarna bibehållas vid befattning med fastighetsväsendet. Vad slutligen angår häradshövdingens fullständiga tjänstledighet, skall sådan enligt utkastet allenast kunna beviljas vid laga förfall samt under viss, begränsad tid för semester och enskilda angelägenheter (16 och 19 §§). Beträffande de mest arbetstyngda domsagorna och för särskilda fall, t. ex. vid häradshövdingens höga ålder eller vacklande hälsa, skall emellertid Kungl. Maj:ts kunna medgiva rätt till någon ledighet utöver vad nu sagts (19 §).

Vid tillfällig arbetshopning äger redan hovrätten bevilja viss extra ledighet (17 §).

Genom en rationell arbetsfördelning av ovan antydd beskaffenhet möjliggöres även en skärpning av kompetensvillkoren för domarvikarierna och en successiv stegring av kompetenskraven efter göromålens beskaffenhet. Medan sålunda för anställande såsom förste notarie i stadgetkastet ej uppställts strängare villkor än uppnådd ålder av 23 år och ett års tjänstgöring såsom rättsbildat domarbiträde (4 §), har såsom förutsättning för förordnande att handlägga mål och ärenden, vid vilkas handläggning häradsrätt (jämlikt ovannämnda lagförslag) är domför med tre i nämnden, krävts lika lång biträdestjänstgöring, som för närvarande fordras för erhållande av fullständigt domarvikariat, eller under ett och ett halvt år, varemot tingsmyndighetsåldern beträffande dylikt förordnande ansetts kunna sänkas till 24 år (20 §). För erhållande av fullständigt domarvikariat kräves återigen såsom minimum, förutom uppnådd ålder av 25 år, att hava under 10 rättegångsdagar handlagt mål och ärenden av nyssnämnda beskaffenhet samt att hava tjänstgjort såsom biträde hos härads hövding under två år (21 §).

Icke heller ett så kvalificerat biträde får emellertid i obegränsad utsträckning förordnas att förvalta härads hövdingämbete. Utkastet bygger nämligen principiellt på den uppfattningen, att till vikarier för härads hövdingarna böra förordnas jurister med hovrättsutbildning, atterad genom erhållet fiskalförordnande (21 §). Då den i varje detalj av ett flertal hovrättsledamöter kontrollerade fiskalstjänstgöringen måste anses mindre krävande än utövandet av ordförandeskapet å allmänna tingssammanträden, förefaller det naturligt att låta densamma i tiden föregå tjänstgöringen såsom häradsrätts ordförande. En dylik växelverkan mellan hovrätter och häradsrätter skulle ock för hovrätterna möjliggöra att redan på ett tidigt stadium från vidare förordnanden å domarbanan avstänga dem, som icke fylla måttet. Nämnda principiella ståndpunkt har dock med hänsyn till önskvärdheten därav, att härads hövdingarna under den enligt utkastet snävt tillmätta tiden för semester och annan erforderlig arbetsvila måtte, såvitt möjligt, få begagna sig av sina tingsmyndiga biträden såsom vikarier, undergått den modifikation, att dessa biträden före sin hovrättstjänstgöring kunna förordnas att hålla två allmänna tingssammanträden (21 § andra stycket). En dylik anordning har dessutom den fördel med sig, att den unge juristen får sitta sina första ting under sådana omständigheter, att han är förtrogen med Orts- och personförhållandena i domsagan samt kan påräkna stöd av den härads hövding, som haft ledningen av hans utbildning om hand.

Ur hovrätternas synpunkt torde denna ordning också vara att föredraga framför en allt för tvär övergång från det nuvarande utbildningssystemet till ett system, vari fiskalsförordnande obligatoriskt skulle föregå häradshövdingvikariat. Genom en särskild bestämmelse har utkastet därjämte sökt öppna möjlighet till viss växelverkan mellan häradsrätterna och de såsom kollegiala domstolar för de unga juristernas utbildande särskilt skickade större rådhusrätterna (21 §).

Även om sålunda häradshövdingarnas så att säga normala behov av ledighet kan täckas dels genom deras egna biträden, dels genom hovrätternas t. f. fiskaler, torde hovrätterna emellertid hädanefter som hittills böra äga tillgång till ett mindre antal ständiga häradshövdingvikarier för uppehållande av vakanta ämbeten eller vikariat vid långvarig tjänstledighet. För att dels åstadkomma bästa möjliga urval vid häradshövdingkårens rekrytering, dels bereda de äldre domarvikarierna en mera tryggad ställning än de för närvarande åtnjuta, har — efter mönster av bestämmelserna om förordnande av assessorer vid hovrätterna — föreslagits, att personer med viss tids tjänstgöring såväl vid underrätt som i hovrätt må av Kungl. Maj:t förordnas till vice häradshövdingar med företrädesrätt till erhållande av häradshövdingförordnanden av nyssnämnda beskaffenhet (11—15 §§). Skall denna anordning leda till åsyftat resultat, måste den kompletteras med bestämmelser, som förhindra, att personer, vilka ej anses förtjänta av att erhålla adjunktion eller fiskalsförordnande i hovrätt, kunna insanla tillräckliga vikariatsmeriter i häradsrätt för att ändock vinna befordran till häradshövding (22 §). För att bereda nuvarande mera meriterade domsagoaspiranter tillfälle till den för förordnande till vice häradshövding erforderliga hovrättstjänstgöringen, torde under någon kortare övergångstid vissa jämkningar erfordras i gällande bestämmelser angående hovrättsdivisionernas sammansättning. Denna tid torde lämpligen bestämmas till tre år eller samma tidslängd, som föreslagits såsom övergångstid för de nya kompetensfordringarnas fulla ikraftträdande (47 §).

Ett stort allmänt intresse kräver otvivelaktigt, att domarbiträdenas anställningsförhållanden så ordnas, att goda krafter icke av ekonomiska skäl behöva se domarbanan för sig stängd. Ur denna och åtskilliga andra i de sakkunnigas betänkande framförda synpunkter måste det anses synnerligen önskvärt, att de för domsagornas behöriga skötsel erforderliga biträdena i viss utsträckning erhålla statsanställning och statsavlöning. Ett ytterligare skäl för staten att ingripa för tillgodo-seende av biträdesbehovet i domsagorna skulle tillkomma med den föreslagna lagstiftningen om tingssammanträden med tremansnämnd, vars

genomförande med nödvändighet förutsätter biträdes hjälp i de domsagor, som komma att beröras därav. I motsats mot de sakkunnigas förslag lägger emellertid utkastet helt och hållet i den enskilde häradshövdingens avgörande, huruvida han skall erhålla statsanställt biträde (1 §). De med förste notaries anställande förenade förmånerna torde emellertid vara ägnade att förmå det långt övertvägande flertalet häradshövdingar att begagna sig av dylik biträdes hjälp.

Att förste notaries anställande gjorts beroende av varje häradshövdingens egen framställning gör det möjligt att utan ändring av gällande lag dels på förste notarien överflytta alla de i 2 § uppåtna ämbetsgöromålen, beträffande vilka han är att betrakta såsom häradshövdingens av hovrätten förordnade vikarie, dels ock i stor utsträckning genomföra det gamla önskemålet om inrättande av ett för allmänheten å bestämda tider tillgängligt domsagokansli, vilket tillika blir förste notariens tjänsterum (9 §). Att i denna ordning kansli ej i ett slag kan införas i alla domsagor synes icke vara ett skäl, varför man icke skulle införa det i så många domsagor som möjligt. För att allmänheten skall hava påräknat gagn av kansliet, synes det böra åläggas häradshövdingen att, när såväl han själv som förste notarien äro hindrade att närvara å det samma, tillse att alltid någon person med viss befogenhet i avseende å expeditionsgöromålen finnes å kansliet tillstädes.

Oberoende av kanslis inrättande föreslås bestämmelse om rätt för allmänheten att till domaren avlämna sådana till småprotokollen hörande handlingar, som enligt lag skola till rätten ingivas, med skyldighet för domaren att sedermera föredraga dem inför rätten (36 §). I sammanhang härmed synes i varje domsaga för allmänhetens tillhandagående med handlingars ingivande samt expeditioners uttagande och översändande m. m. böra anställas en kommissionär enligt i huvudsak de bestämmelser, som gälla för kommissionären hos Stockholms rådhusrätt för ärenden angående inteckning i fartyg (37—44 §§).

Särdeles svårlöst är frågan om ordnande av de ekonomiska förhållandena i samband med genomförandet av de föreslagna bestämmelserna om arbetsfördelning och arbetsledighet i domsagorna.

Vad först angår vikariatsarvodena vid tjänstledighet för häradshövdingarna synes varken den nuvarande föreskriften om vikaries rätt att uppbära tjänstgöringspenningar, förvaltningskostnadsbidrag och sportler eller den i verkligheten rådande praxis, enligt vilken vikariatsersättningen

bestämmas genom fritt avtal, böra bibehållas. I utkastet föreslås i stället, att rikets domsagor periodvis indelas i tre klasser efter deras beräknade avkastning (25 §), att för varje klass fastställas ett visst normalarvode vid full tjänstledighet, i vilket arvode hovrätterna i förekommande fall äga företaga erforderliga jämkningar (29 §), samt att de sålunda bestämda vikariatsarvodena utbetalas av Kungl. Maj:ts befallningshavande och avdragas å de till häradshövdingarna utgående direkta avlöningsmedlen (35 §). Av nuvarande häradshövdingar skola emellertid enligt de föreslagna övergångsbestämmelserna endast de vara underkastade stadgans föreskrifter i dessa ämnen, vilka gjort framställning om anställande i domsagan av förste notarie eller uttryckligen anmält, att de underkasta sig de nya bestämmelserna (49 §).

Enligt utkastet föreslås icke någon jämkning i vikariatsarvodena med hänsyn till vikariens större eller mindre meriter utom beträffande förste notarie (28 § andra stycket). För att i någon mån förbättra de äldre domsagoaspiranternas ekonomiska ställning föreslås emellertid, att vice häradshövding, oberoende av förordnande att förvalta domarämbete, skall äga av statsmedel uppbära ett fast arvode efter 1,800 kronor om året (26 §). Detta arvode kan anses motsvara det tillskott till tjänstgöringspenningarna, som utgår till hovrätternas äldre adjungerade ledamöter utan att belasta den ledamot, vars tjänst uppehålls.

På staten lägges enligt utkastet jämväl kostnaden för de resor vikarie måste göra vid tillträde och frånträde av förordnande (31 §), då häradshövding, som på grund av de nya kompetensreglerna nödgas anlita vikarie från hovrätten, icke skäligen synes böra avkrävas annan ersättning än det föreskrivna vikariatsarvodet. I gällande bestämmelser om ersättning av statsmedel till extra domare i brottmål föreslås endast oväsentliga jämkningar (30 §). Då på grund av 17 § dylika förordnanden torde komma att meddelas något oftare än hittills, har det ansett riktigast att i första klassens domsagor lägga kostnaden härför på häradshövdingen i stället för på statsverket.

Nyssnämnda klassindelning har även lagts till grund för bestämmandet av arvodet till förste notarien, vilket satts till halva beloppet av det föreslagna vikariatsarvodet i domsagan (27 §). Undertecknade skulle av flera skäl ansett det riktigast, att arvodet till förste notarien i sin helhet finge utgå av statsmedel. Även om 1874 års lönereglering byggde därpå, att häradshövdingarna med sin sportelinkomst skulle täcka även utgifterna till erforderliga rättsbildade biträden, så hava dock efter 1874 genom allehanda nya lagar och författningar så mycket nytt arbete pålagts häradshövdingarna utan motsvarande ökning av sportelinkomsterna,

att detta mer än väl skulle hava motiverat, att staten även tillhandahölle, visserligen icke all, men dock någon biträdeshjälps i domsagorna. Härtill kommer, att enligt föreliggande stadgeutkast såsom ett villkor vid anställande av statsavlönat biträde knytes skyldighet för häradshövding att på egen bekostnad hålla kansli tillgängligt för allmänheten, varigenom staten besparas den utgift, som, enligt vad statsverkspropositionen vid 1902 års riksdag utvisar, skulle varit nödvändig för kansli-skyldighetens generella genomförande genom lag.

Då enligt utkastet icke desto mindre föreslås viss bidragsskyldighet från häradshövdingarnas sida till förste notariens avlöning, grundar sig detta framför allt på en önskan att genom erbjudande av dylikt bidrag öka utsikterna för förslaget snara genomförande. Såsom utkastets bestämmelser i ämnet utformats, kan emellertid häradshövdingarnas bidragsskyldighet även principiellt försvaras därmed, att förste notarierna bliva skyldiga att i viss utsträckning utan särskild gottgörelse fungera såsom vikarier för häradshövdingarna vid beviljad hel eller partiell tjänstledighet (8 § och 28 § första stycket).

Sistnämnda bestämmelse gör det i allmänhet möjligt för häradshövding att utan ytterligare kostnad erhålla semester under minst två månader varje år. Av särskild betydelse för möjliggörande härav äro de i 23 § intagna bestämmelserna. I de medelstora och mindre domsagorna skulle det dock, även om förste notarie där vore ständigt anställd, tid efter annan kunna inträffa, att denne icke vore erforderligt meriterad för att sålunda kunna vikariera under häradshövdingens semester. För att icke välla häradshövdingarna i dylika domsagor ökade utgifter för semesters erhållande till följd av de uppställda nya fordringarna i avseende å vikariernas kompetens, har det föreslagits, att i erforderliga fall i andra och tredje klassens domsagor av statsmedel skulle kunna utgå intill två månaders semesterarvode (32 §). Denna bestämmelse skulle framför allt bliva av betydelse i sådana fall, då häradshövdingen ej ansåge behov av förste notarie föreligga och alltså icke för dylikt ändamål påkallade något statsbidrag.

Då statens bidrag till förste notariens arvode föreslagits till samma belopp för alla domsagor, medför växlingen i arvodet efter domsagornas olika klasser, att häradshövdingarnas bidrag bliva olika i större och mindre domsagor. I de större domsagorna komma emellertid häradshövdingarnas kostnader för biträdeshjälps icke att inskränka sig till de sålunda föreslagna bidragen. Dels måste det nämligen hädanefter som hittills ankomna på häradshövdingarna att anställa för domsagornas behöriga skötsel erforderliga »andre notarier» samt härför bereda dem

skälig gottgörelse (10 §), dels torde det större behovet av ledighet från häradshövdingämbetets utövning i de större domsagorna komma att leda till särskilda kostnader för häradshövdingarna. Bland annat torde det här ofta visa sig nödvändigt, att då förste notarie förordnas till vikarie för häradshövdingen, jämväl för förste notarien förordnas vikarie, vilken då blir berättigad till förstenotariearvodet, med resultat att häradshövdingen måste avstå motsvarande arvode till sin vikarie (jfr 8 § och 28 § andra stycket).

Såsom av den i 1912 års betänkande lämnade historiken framgår, hava föreliggande spörsmål vid mångfaldiga tillfällen under snart ett-hundra år varit föremål för uppmärksamhet inom lagstiftningsarbetet, utan att en tillfredsställande lösning kunnat vinnas. Det kunde under dessa förhållanden synas, som om med reformen lämpligen borde anstå till den allmänna reform av rättegångsväsendet, som är under utredning. Emellertid äro vissa av de överklagade missförhållandena så påtagliga, att man icke utan tvingande skäl bör dröja med att söka få dem undanröjda. Härtill kommer, att deras undanröjande i viss mån torde te sig som en nyttig och nödig förberedelse till en blivande rättegångsreform. I detta sammanhang må erinras därom, att när chefen för justitiedepartementet hos 1911 års riksdag begärde anslag för utredning angående en sådan reform, han uttryckligen framhöll, att det torde komma att visa sig nödvändigt att utan avvaktan på den allmänna rättegångsreformen vidtaga åtgärder för reglering av frågan om de rättsbildade domarbiträdenas avlöningsförhållanden. Departementschefen trodde också, att de härför erforderliga anordningarna lättare skulle kunna genomföras, om de bleve provisoriska och skulle äga bestånd allenast till dess inom beräknelig tid en omdaning av processväsendet i dess helhet bleve verklighet, än om de skulle få karaktären av ett ordnande av ifrågasvarande förhållanden på ett mer eller mindre definitivt sätt.

En ordning i överensstämmelse med de grunder, stadgentkastet innehåller, skulle också utan att, så vitt vi kunna se, i något avseende föregripa avgörandet av spörsmål, som böra vinna sin lösning först i samband med rättegångsreformen, dock stå i god överensstämmelse med de väntade riktlinjerna för samma reform. Det måste givetvis bliva en ledande princip att genom avlastning från domarne av allt arbete, som med fördel kan utföras av mindre kvalificerade krafter, söka inskränka domarnes antal och sålunda erhålla så högt kvalificerade domare som möjligt. Och det är ju icke ifrågasatt att nu inrätta några nya ordi-

narie tjänster, endast att anslå medel för att få visst enklare arbete utfört av tillfälliga befattningshavare på eget ansvar, befattningshavare som åter skulle försvinna, så snart anslaget indroges. Justitierådet Hellner har också, såsom förordnad att verkställa utredningen angående rättegångsreformen, i avgivet utlåtande förklarat, att han ur en blivande rättegångsreforms synpunkt icke funne något att erinra mot förordnande av häradsmanuenser med statsavlöning i ungefärlig överensstämmelse med det av de sakkunniga avgivna förslaget.

Utan tvivel skulle frågan om domarbiträdenas statsanställning lättast kunna lösas i sammanhang med en reglering av häradshövdingarnas löneförhållanden. En dylik lönerreglering kan emellertid icke tänkas genomförd, utan att därvid det föråldrade sportelsystemet helt avskaffas, och en så genomgripande förändring i det bestående torde icke lämpligen böra åvägabringas, förrän statsmakterna kunnat bilda sig en bestämd uppfattning, huru domstolarna i första instans efter rättegångsreformen böra vara organiserade. Även ur denna synpunkt ter sig alltså frågans provisoriska lösning såsom det mest önskvärda.

Stockholm den 31 juli 1917.

C. H. G. Cederschiöld. Tycho Colleen. K. Schlyter.

U t k a s t

till

Stadga med vissa föreskrifter angående domsagornas förvaltning.

I. Om förste notarie och domsagas kansli.

1 §.

Anser häradshövding sig vara i behov av biträde, som på eget ansvar fullgör viss del av hans ämbetsgöromål, göre han anmälan därom hos hovrätten, som förordnar om anställande i domsagan av en förste notarie med de uppgifter, som här nedan omförmälas. Har förste notarie anställts, må på framställning av häradshövdingen befattningen av hovrätten åter indragas eller med förordnande av förste notarie under viss tid anstå, när giltiga skäl därtill äro.

2 §.

Förste notarien åligger att, när häradshövdingen ej själv tager befattning med ärende, varom här nedan förmäles, å domarens vägnar:

1. mottaga handling, som skall till domaren ingivas (jfr 36 § här nedan), samt anmälan eller framställning, vilken ankommer på prövning eller åtgärd av domaren, ävensom, enligt de närmare föreskrifter häradshövdingen meddelar, öppna och granska ankommande postförsändelser, allt med skyldighet för förste notarien att, om han ej äger att själv ägna ärendet handläggning, utan dröjsmål anmäla detsamma för häradshövdingen;

2. verkställa på domaren ankommande prövning av konkursansökning, förelägga gäldenär i fall, som avses i 7 § 2 mom. konkurslagen, att avgiva förklaring över borgenärs ansökning om konkurs, meddela förordnanden, som omförmälas i 9 § nämnda lag, utfärda offentlig stämning å borgenärer och därom göra erforderliga anmälningar, i anledning av anmärkningsskrift mot bevakning eller efterbevakning i kon-

kurs vidtaga de åtgärder, som enligt 73 § konkurslagen ankomma på domaren, utfärda och avsända föreskrivna kallelser och kungörelser till sådana förhör och sammanträden, som omförmälas i 25, 69 och 80 §§ konkurslagen, ävensom föra den i 127 § samma lag omförmälda förteckning;

3. i anledning av boskillnadsansökning vidtaga de åtgärder, som enligt 5, 6, 7 och 10 §§ i lagen om boskillnad ankomma på domaren;

4. upprätta och expediera föreskriven årlig rättsstatistisk arbetsredogörelse, de i 17 § av förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom omförmälda förteckningar, de i 4 § av kungörelsen den 26 november 1909 om upprättande av röstlängd för val till riksdagens andra kammare m. m. föreskrivna uppgifter å vissa omyndigförklarade eller i konkurstillstånd försatta personer samt de förteckningar och skrivelser, vilka avses i kungörelsen den 4 maj 1855 angående förteckningar över personer, som sakfällts eller under framtiden ställts för vissa förbrytelser; samt

5. ombesörja begärd avskrift och bestyrka avskrifts riktighet ävensom meddela bevis, som det tillkommer domaren att utfärda, utom gravationsbevis, vederhäftighetsbevis, vadebevis, bevis om nedlagd konkurs och sådant intyg om fattigdom, som omförmäles i 30 kap. 22 § rättegångsbalken.

Av förste notarien mottagen handling skall, om ärendet är av sådan beskaffenhet, som här ovan under 2 eller 3 sägs, anses ingiven till domaren, då förste notarien mottagit handlingen, men i annat fall, då häradshövdingen kommit i tillfälle att taga kännedom om handlingens innehåll.

Fråga om förste notaries behörighet att mottaga vadeanmälan bedömes enligt 26 kap. 1 § rättegångsbalken.

3 §.

Under ledning av häradshövdingen, som har att hålla noggrann tillsyn däröver, att förste notarien fullgör vad honom enligt 2 § åligger, är förste notarien härförutom pliktig att biträda häradshövdingen i hans ämbetsgöromål; och har förste notarien att ställa sig av häradshövdingen beträffande hans tjänstgöring meddelade föreskrifter till efterrättelse.

4 §.

Förordnande för förste notarie samt vikarie för honom meddelas av hovrätten. Sådant förordnande må ej meddelas annan man än den, som

uppnått tjugotre års ålder samt avlagt för utövande av domarämbete föreskrivna kunskapsprov och därefter minst ett år tjänstgjort såsom biträde åt häradshövding.

Har häradshövdingen föreslagit viss behörig person, som är villig åtaga sig förordnandet, bör avvikelse från förslaget ej ske, så framt ej synnerliga skäl därtill äro.

5 §.

Förordnande såsom förste notarie meddelas för helt eller halvt kalenderår eller för återstående del av året eller halvåret.

Då förordnande för förste notarie eller vikarie för honom meddelas, skall hovrätten om förordnandet underrätta Kungl. Maj:ts befallningshavande.

Innan förste notarie tillträder sin befattning eller vikarie inträder i tjänstgöring, skall han hava avlagt domared. För brott och förseelser i tjänsten svarar han inför hovrätt.

6 §.

Förste notarie äger för varje halvt år hans anställning i en domsaga varar åtnjuta semester i två veckor å tid, som häradshövdingen bestämmer. Under tiden svarar häradshövdingen själv för göromålen.

7 §.

Ledighet för annat ändamål än i 6 § sägs må under högst åtta dagar varje halvår beviljas förste notarie av häradshövdingen, vilken i sådan händelse har att under tiden själv fullgöra förste notariens åligganden.

I annat fall skall ansökan av förste notarie om ledighet göras hos hovrätten, som har att före ärendets avgörande höra häradshövdingen över ansökningen.

8 §.

Erhåller förste notarie förordnande att helt eller delvis förvalta häradshövdingämbetet i domsagan, verkar det ej rubbning av förordnandet såsom förste notarie, där ej hovrätten på framställning av häradshövdingen förordnar vikarie för förste notarien.

9 §.

I domsaga, där häradshövdingen gjort anmälan, som i 1 § sägs, åligger det honom att å ort, där tingsställe är beläget, eller ock

å annan plats, som av hovrätten i sådant avseende godkänts, hålla kansli tillgängligt för allmänheten under viss, av häradshövdingen bestämd tid, minst fyra timmar varje helgfri dag, då antingen häradshövdingen eller förste notarien skall, om tjänstförrättning ej hindrar, vara tillstädes å kansliet. Är på grund av sådant hinder eller annat laga förfall ingendera där tillstädes, skall häradshövdingen för sådant tillfälle hava skriftligen förordnat därtill lämplig person att ombesörja vad enligt 2 § 1 åligger förste notarien.

Underrättelse om platsen, där kansliet finnes, och om tiden, då det hålles öppet, skall finnas anslagen inom varje tingslag å rättens dörr samt meddelas Kungl. Maj:ts befallningshavande för offentliggörande i länskungörelserna. När ändring i fråga om kansliets förläggning eller öppethållande sker, skall sådant minst fjorton dagar dessförinnan kungöras på enahanda sätt. Å kansliets dörr skall ock finnas anslag om tiden, då detsamma hålles öppet.

I domsaga, vari häradshövdingen utnämnts efter det denna stadga trätt i kraft, skall städse finnas kansli, som i denna § sägs.

10 §.

Erfordras för domsagas behöriga skötsel flera rättsbildade biträden än förste notarien, ankomme på häradshövdingen att anställa det antal andre notarier, som han finner nödigt.

II. Om vice häradshövdingar.

11 §.

Vid varje hovrätt skola finnas av Kungl. Maj:t förordnade vice häradshövdingar till så stort antal, som erfordras för att hovrätten må äga tillgång till lämpliga personer att, när häradshövdingämbete är vakant eller häradshövding åtnjuter långvarig tjänstledighet, mottaga förordnande att förvalta ämbetet.

12 §.

Till vice häradshövding förordnas ej annan än den, som hållit allmänna tingssammanträden med sammanlagt minst tjugo rättegångsdagar samt tjänstgjort såsom ledamot eller fiskal i hovrätt under sammanlagt minst ett år eller såsom revisionssekreterare.

När vice häradshövding finnes böra förordnas, har hovrätten att hos Kungl. Maj:t göra framställning därom.

Med allmänt tingssammanträde åsyftas i denna stadga jämväl sammanfattningen av de allmänna rättegångsdagarna under ett lagtima ting i tingslag, där ting ej hållas enligt förordningen den 17 maj 1872.

13 §.

Den, som förordnats till vice häradshövding, äger företräde framför varje annan till erhållande av förordnande under den hovrätt, vid vilken han är anställd, att förvalta häradshövdingämbete i fall, som i 11 § sägs.

14 §.

Vice häradshövding, som ej med Kungl. Maj:ts eller hovrättens tillstånd fullgör annat uppdrag, är skyldig mottaga förordnande att vid ledighet för häradshövding förvalta ämbetet i den utsträckning hovrätten bestämmer.

15 §.

Därest vice häradshövding i sin tjänstutövning visat sig oskicklig, vårdslös eller försumlig eller under längre tid än två år i följd varit ur stånd att fullgöra sin tjänstgöringsskyldighet, äger hovrätten att hos Kungl. Maj:t göra framställning om hans skiljande från förordnandet.

III. Om häradshövdingens tjänstledighet.

16 §.

Tjänstledighet må årligen beviljas häradshövding för åtnjutande av semester under sammanlagt två månader och för enskilda angelägenheter under sammanlagt en månad, dock ej å sådan tid, att häradshövdingen därigenom vinner befrielse från mera än två allmänna tings-sammanträden varje år.

17 §.

Kan tillfälligt göromål av vidlyftig eller tidsödande beskaffenhet, såsom rannsaking med häktad person, ej utan häradshövdingens oskälige

betungande utföras samtidigt med övriga ämbetsåligganden, må härads-
hövdingen erhålla ledighet antingen från sådant göromål eller ock för
detsammas fullgörande från ämbetet i övrigt.

18 §.

Häradshövding må ock, när skäl därtill äro, befrias *dels* från att
å sammanlagt högst halva antalet allmänna tingssammanträden om året
i domsagan handlägga sådana mål och ärenden, vid vilkas handläggning
häradsrätt är domför med tre i nämnden, *dels* från att å andra samman-
träden än allmänna tingssammanträden handlägga dylika mål och
ärenden, *dels ock* från att utfärda gravationsbevis, som äga samband med
ärenden, vilka sálunda skola handläggas av annan än häradshövdingen.

Befrielse från ämbetsgöromål, som i denna § avses, må ej beviljas
häradshövding i domsaga, vilken, enligt vad i 25 § här nedan sägs,
tillhör första eller andra klassen, med mindre häradshövdingen enligt
1 § gjort anmälan om anställande i domsagan av förste notarie.

19 §.

Utöver den ledighet, varom i 16—18 §§ förmäles, må ytterligare
tjänstledighet ej beviljas häradshövding på annan grund än styrkt sjuk-
dom, offentligt uppdrag eller annat laga förfall, där ej Kungl. Maj:tt
med avseende å särskild domsaga eller för särskilt fall efter hovrättens
hörande annorlunda förordnar.

20 §.

Förordnande

1. att hålla sammanträde med tremansnämnd eller eljest såsom
ordförande i häradsrätt handlägga sådana mål och ärenden, vid vilkas
handläggning häradsrätt är domför med tre i nämnden, samt utfärda
gravationsbevis, som äga samband med ärenden, vilka den förordnade
har att handlägga, eller

2. att eljest förvalta häradshövdingämbete med den begränsning,
att den förordnade icke äger att vare sig såsom ordförande i häradsrätt
handlägga andra mål och ärenden än nyss sagts eller tjänstgöra såsom
ordförande i synerätt eller vid sammanträde med ägodelningsrätt,

må av hovrätten meddelas den, som uppnått tjugofyra års ålder
samt avlagt för utövande av domarämbete föreskrivna kunskapsprov och
därefter ett och ett halvt år tjänstgjort såsom biträde åt häradshövding.

21 §.

Förordnande att med vidsträcktare befogenhet än i 20 § sägs förvalta häradshövdingämbete må ej meddelas annan än ordinarie innehavare av domarämbete eller vice häradshövding eller ock den, som fyllt tjugofem år och *antingen* tjänstgjort såsom ledamot eller fiskal i hovrätt *eller* ett och ett halvt år efter avlagd examen tjänstgjort såsom biträde åt häradshövding och under sex månader uppehållit befattning såsom ledamot i större rådhusrätt *eller* två år efter examen tjänstgjort såsom biträde åt häradshövding och under tio rättegångsdagar handlagt mål och ärenden, vid vilkas handläggning häradsrätt är domför med tre i nämnden.

Den, som hållit två allmänna tingssammanträden, men icke tjänstgjort såsom ledamot eller fiskal i hovrätt eller under sex månader uppehållit befattning såsom ledamot i större rådhusrätt och ej heller är ordinarie innehavare av domarämbete, må ej vidare ifrågakomma till förordnande, som innefattar skyldighet att hålla allmänt tingssammanträde, utan så är att annan vikarie ej finnes att tillgå.

22 §.

Den, som efter förordnande förvaltats häradshövdingämbete i tre år eller hållit allmänna tingssammanträden med sammanlagt sextio rättegångsdagar, må ej vidare erhålla förordnande, som i 20 eller 21 § sägs, med mindre han tjänstgjort såsom ledamot eller fiskal i hovrätt under sammanlagt ett år eller såsom revisionssekreterare.

23 §.

När häradshövding begär tjänstledighet för viss tid och till vikarie föreslår någon, som ej är behörig att mottaga förordnande i vidsträcktare omfattning än i 20 § sägs, har häradshövdingen att uppgiva, huruvida och i vad mån sammanträde med häradsrätt, synerätt eller ägodelningsrätt utsatts att under den tid äga rum.

Varder någon för viss tid förordnad att förvalta häradshövdingämbete med den begränsning, som i 20 § 2 sägs, och hava de undantagna ämbetsgöromålen ej förbehållits häradshövdingen eller annan, åligger det den förordnade att, där det befines nödigt att utsätta sådant sammanträde, som från förordnandet undantagits, att äga rum under den tid förordnandet avser, därom ofördröjligen underrätta hovrätten, som förordnar

vikarie för sammanträdets hållande. Finnes i något fall sådan vikarie, som i 21 § sägs, ej att tillgå, må den, som förvaltar ämbetet i övrigt, förordnas att hålla sammanträdet, såframt han uppnått tjugofem års ålder.

24 §.

Då vikarie för häradshövding förordnas, skall underrättelse om förordnandet meddelas Kungl. Maj:ts befallningshavande, som har att därom införa tillkännagivande i länskungörelserna.

IV. Om avlöningsförhållanden.

25 §.

För de ändamål, som nedan omförmålas, indelar Kungl. Maj:t vart femte år rikets domsagor i tre klasser för nästföljande fem år. Domsaga, varav årliga inkomsten efter avdrag av andra utgifter för tjänsten än arvoden till vikarier och rättsbildade biträden beräknas skola uppgå till minst 13,200 kronor, hänföres till första klassen, domsaga, varav årliga inkomsten efter sagda avdrag beräknas skola uppgå till 9,800 kronor men ej till 13,200 kronor, hänföres till andra klassen samt övriga domsagor till tredje klassen.

Till ledning vid nämnda indelning tjäna i främsta rummet de över häradshövdingarnas inkomster och utgifter avgivna statistiska uppgifter för de senaste fem åren med den jämkning, vartill fog må anses föreligga på grund av motsedd förändring i domsagas område eller av annan orsak.

26 §.

Varje av Kungl. Maj:t förordnad vice häradshövding äger, så länge han vid förordnandet bibehålles, månadsvis i förskott av statsmedel uppbära ett fast arvode efter 1,800 kronor om året.

27 §.

Förste notarie åtnjuter i årligt arvode i domsaga av första klassen 2,000 kronor, i domsaga av andra klassen 1,600 kronor och i domsaga

av tredje klassen 1,200 kronor. Av arvodet till varje förste notarie utgår av statsmedel ett belopp av 800 kronor. Återstående delen bestrides av häradshövdingen.

Vikarie för förste notarie uppbär å tiden för vikariatsförordnandet belöpande arvode. Under tid, då förste notarie åtnjuter semester eller häradshövdingen beviljat honom ledighet, bibehålles förste notarien vid arvodet.

Arvodet utbetalas vid varje månads slut av Kungl. Maj:ts befallningshavande, därvid för belopp, som häradshövdingen har att vidkännas, avdrag göres å de avlöningsmedel, som till honom utbetalas från statsverket, i första hand å förvaltningskostnadsbidrag, därefter å tjänstgöringspenningar och, om dessa ej förslå, å lönen.

28 §.

Förordnas förste notarie med bibehållande av egen befattning att helt eller delvis förvalta häradshövdingämbetet i domsagan, vare han ej berättigad till annan ersättning än det arvode, som tillkommer honom såsom förste notarie.

För tid, då vikarie förordnats för förste notarie, som helt eller delvis förvaltar häradshövdingämbetet i domsagan, äger förste notarien på grund av häradshövdingförordnandet uppbära vikariatsarvode till enahanda belopp, som skulle tillkommit honom såsom förste notarie.

29 §.

Om annan än förste notarien i domsagan förordnas att förvalta häradshövdingämbetet i dess helhet eller utan annan inskränkning än vad angår mål och ärenden, vid vilkas handläggning häradsrätt är domför med tre i nämnden, äger vikarien åtnjuta arvode, i domsaga av första klassen efter 4,000 kronor om året, i domsaga av andra klassen efter 3,200 kronor om året och i domsaga av tredje klassen efter 2,400 kronor om året. Finner hovrätten förordnandet böra antagas kräva arbete utöver den tid förordnandet avser, eller infaller ej allmänt tingssammanträde under sagda tid, eller är förordnandet av inskränktare omfattning än nyss sagts, skall vid förordnandets meddelande eller så snart därefter ske kan hovrätten efter häradshövdingens hörande, med hänsyn till omfattningen av det arbete som åligger vikarien och i förhållande till det årliga vikariatsarvodet i domsagan, bestämma beloppet av den ersättning, som skall utgå till vikarien, med fördelning av beloppet å särskilda månader, där så ifrågakommer.

Avser förordnandet endast att hålla sammanträde med tremansnämnd eller eljest handlägga mål och ärenden, vid vilkas handläggning häradsrätt är domför med tre i nämnden, skall ersättningen bestämmas till belopp, motsvarande arvodet till förste notarie i domsagan för den tid förordnandets fullgörande antages kräva.

30 §.

Då i domsaga av andra eller tredje klassen annan än förste notarien jämlikt 17 § eller under häradshövdingen beviljad semester förordnas att såsom extra domare hålla rannsaking med häktad person, skall, utan tillämpning av vad i 29 § föreskrivits, av statsmedel utgå resekostnadsersättning och dagtraktamente till lika belopp, som i gällande resereglemente är stadgat för häradshövding. Därvid skall iakttagas, att för varje handlagt mål traktamente beräknas för två expeditionsdagar, där ej hovrätten med hänsyn till målets vidlyftighet bestämmer annan beräkningsgrund.

På Kungl. Maj:t ankommer att förordna, huruvida och i vad mån i andra fall än nu är sagt ersättning av statsmedel skall utgå till vikarie, som förordnats enligt 17 §.

31 §.

Vid tillträde av förordnande såsom vikarie för häradshövding njute vikarien för resa från den ort, där han å tjänstens vägnar senast uppehållit sig, eller, om han då icke lämnar annan tjänstgöring, från den stad, där hovrätten har sitt säte, till den ort, där domarens kansli är beläget eller häradshövdingen är bosatt, ersättning av statsmedel enligt vad för häradshövding i gällande resereglemente är stadgat. Vid förordnandets frånträdande utgår enahanda ersättning för resa från sistnämnda ort till den ort, där han å tjänstens vägnar skall inställa sig, eller, om han då ej skall tillträda annan tjänstgöring, till berörda stad. Dock må i intet fall ersättning utgå med högre belopp än som enligt nämnda reglemente må beräknas för den verkligen företagna resan.

32 §.

Där arvode åt vikarie under semester för häradshövding i domsaga av andra eller tredje klassen bestämmas enligt 29 §, skall arvodet utgå av statsmedel intill ett belopp, för varje kalenderår motsvarande två månaders vikariatsarvode i domsagan.

33 §.

Samtliga med domsagas förvaltning förenade sportler och stämpelprovision uppbäras av häradshövdingen, vilken bestrider förvaltningskostnaderna jämväl för tid, varunder han åtnjuter ledighet. Vikarie åligger dels att såvitt möjligt är använda sig av de för domsagans förvaltning av häradshövdingen träffade anordningar, dels ock att tillse, att förvaltningskostnaderna icke obehörigen stegras.

Redovisning för sportler eller stämpelprovision, som vikarie uppburit, sker å tider, som häradshövdingen bestämmer.

34 §.

Där ej för särskilt fall av Kungl. Maj:tt annorlunda förordnas, äger vikarie, som förvaltar ledig domsaga, att intill dess ny häradshövding utnämnts och tillträtt ämbetet, utöver tjänstgöringspenningar, förvaltningskostnadsbidrag, sportler och stämpelprovision, såsom arvode uppbära ett belopp, motsvarande hälften av häradshövdinglönen, eller 2,250 kronor efter år räknat.

35 §.

Uppgift om beloppet av vikariatsarvode som bestämts enligt 28 eller 29 §, om meddelad föreskrift rörande beloppets fördelning å särskilda månader samt därom, att vikariatsarvode enligt 32 § helt eller delvis skall utgå av statsmedel, har hovrätten att meddela Kungl. Maj:ts befallningshavande, som vid varje månads slut till vikarien utbetalar honom då tillkommande arvode.

För vad sålunda av Kungl. Maj:ts befallningshavande utgives skall, i den mån kostnaden icke enligt 32 § stannar å statsverket, avdrag göras å de avlöningsmedel, vilka därifrån utbetalas till häradshövdingen, allt efter som dylika medel bliva tillgängliga.

V. Om handlingars ingivande till domaren och om kommissionär.

36 §.

I ärenden, som omförmälas i kungl. förordningen den 16 juni 1875 angående särskilda protokoll över lagfarter, in-teckningar och andra

ärenden, äger sökande hos domaren avlämna sådana handlingar, som enligt lag skola till rätten ingivas, med skyldighet för domaren att, där ej annorlunda begäres, föredraga dem inför rätten å första rättegångsdag under allmänt tingssammanträde, sammanträde med tremansnämnd eller särskilt sammanträde för tings avslutande, som därefter infaller.

37 §.

I varje domsaga skall finnas en kommissionär med åliggande att under tjänstemannaansvar tillhandagå dem, som muntligen eller skriftligen anlita honom därom, med ingivande till domaren av ansökningar och andra handlingar, med uttagande och översändande av protokoll och ingivna handlingar samt med anskaffande och översändande av avskrifter och bevis.

Har rättssökande hos rätten eller domaren begärt att få viss expedition sig tillsänd med posten, skall expeditionens uttagande och översändande ske genom kommissionären.

38 §.

Förordnande för kommissionären meddelas av häradshövdingen och kan av honom återkallas. Över förordnandes återkallande må klagan ej föras. Ej må förste notarie tjänstgöra såsom kommissionär.

39 §.

Då förordnande för kommissionär meddelas eller upphör, skall underrättelse därom anslås och kungöras på sätt i 9 § andra stycket om domsagas kansli är stadgat. I början av varje år meddele häradshövdingen därjämte Kungl. Maj:ts befallningshavande namnet å den, som då innehar förordnande, för införande i länskungörelserna.

40 §.

Den, som med begagnande av allmänna posten vill för något av de i 37 § angivna ändamål anlita kommissionären, har att därom meddela sig med denne i betalt brev, ställt till »kommissionären i N. N. domsaga».

41 §.

Kommissionären åligger att å tid och plats, som härads hövdingen bestämmer, vara tillstädes för att mottaga uppdrag och ankommande brev; och skall kommissionären vara pliktig att föra diarium över de uppdrag och brev han mottagit samt de åtgärder han i anledning därav vidtagit.

42 §.

Kommissionären äger att i arvode åtnjuta:
för handlingars ingivande 75 öre;
för uttagande och översändande av protokoll jämte ingivna handlingar 75 öre;

för uttagande och översändande av avskrift eller bevis 75 öre; samt
för meddelande av erforderlig underrättelse 75 öre.

Avser uppdrag att ingiva ansökning även anskaffande av diariebevis om dess ingivande eller meddelande av underrättelse eller översändande av expedition i ärendet, eller skall gravationsbevis uttagas och översändas i sammanhang med inteckningsprotokoll, eller lagakraftsbevis eller bevis om anmält vad i sammanhang med utslag i målet, eller grundas flera ansökningar på samma handling, eller erhåller kommissionären eljest av samma person samtidigt flera uppdrag rörande samma ärende eller uppdrag att tillhandagå i flera ärenden, utgår arvodet med 25 öre för varje uppdrag eller ärende utöver det första, dock ej med sammanlagt högre belopp än tio kronor. Vid samtidigt meddelande av underrättelser rörande flera uppdrag eller ärenden må dock arvode ej beräknas för mera än ett meddelande.

43 §.

Kommissionären är berättigad att förskottsvis utbekomma stadgat arvode jämte ersättning för stämpelpapper, lösen, porto och rekommendationsavgift. Uppgår erlagt belopp ej till vad han sålunda har rätt att fordra, vare han skyldig att därom skyndsamt underrätta den, som anlitat honom.

44 §.

Därest den, som anlitar kommissionär, med behörigt bevis styrker sin fattigdom, åligger det kommissionären att utan ersättning tillhandagå

med de nödiga åtgärder, som ovan sagts. Dock skall den, som önskar genom kommissionären erhålla handling eller meddelande med allmänna posten sig tillsänt, avlämna därtill nödiga postpenningar.

45 §.

Översänder domaren själv någon expedition, är han ej berättigad till ersättning för annat än postpenningar. Meddelar han rättssökande underrättelse angående anhängigt eller avgjort mål eller ärende, anses meddelandet i fråga om rätten att använda tjänstefrimärke eller tjänstebrevkort såsom tjänsteförsändelse.

VI. Allmänna och övergångsbestämmelser.

46 §.

Denna stadga skall träda i kraft den 1 januari 1919.

Indelning, som i 25 § sägs, sker första gången år 1918 med hänsyn tagen till de statistiska uppgifterna för åren 1915, 1916 och 1917.

47 §.

Utan hinder av vad i 21 och 22 §§ är föreskrivet må den, som, innan denna stadga trätt i kraft, förstått häradshövdingämbete, förordnas att förvalta sådant ämbete, dock icke för tid, som infaller efter det stadgan varit tre år gällande.

48 §.

Då denna stadga träder i kraft, skola, där ej här nedan annorlunda föreskrives, upphöra att gälla:

bestämmelserna i skrivelsen den 5 juni 1822 angående rättighet för brottmåls- och extra domare att vid rannsakingars förrättande över häktade personer beräkna dagtraktamente för expeditionsdagar samt kungörelsen den 24 november 1857 angående resekostnadsersättning och dagtraktamente för särskilda domare i brottmål, såvitt angår ersättning till andra vikarier än tillförordnade ständiga brottmålsdomare;

circuläret den 4 maj 1827 med föreskrift i avseende å förordnande av ordförande i ägodelningsrätten;

cirkuläret den 7 januari 1830 därom, att ej någon må till domar-
ämbetets utövande förordnas, som icke fyllt tjugofem år;

vad cirkuläret den 5 juni 1874 angående reglering av härads-
hövdingarnas löneförmåner innehåller om ersättning till vikarier;

bestämmelserna i skrivelsen den 30 november 1877 angående er-
sättning till vikarie i ledig domsaga; samt

vad särskilda författningar i övrigt innehålla mot denna stadga
stridande.

49 §.

I fråga om arvode till vikarie för häradshövding, som utnämnts
före denna stadgas ikraftträdande och som ej hos hovrätten gjort an-
mälan vare sig, på sätt i 1 § sägs, om anställande av förste notarie i
domsagan eller därom, att han underkastar sig bestämmelserna i denna
stadga angående vikariatsarvode och dess utbetalande, skola nu gällande
föreskrifter i ämnet lända till efterrättelse.

50 §.

Genom denna stadga sker ej ändring i nu gällande bestämmelser,
som hava avseende å de i vissa domsagor tillförordnade ständiga brottmåls-
domare.

Bilaga B. Svea hovrätts utlåtande över 1917 års stadgeutkast.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 7 augusti detta år har Eders Kungl. Maj:ts anbefallt hovrätten att, sedan yttranden över ett av särskilt tillkallade sakkunniga inom Eders Kungl. Maj:ts justitiedepartement utarbetat, remisskrivelsen bilagt utkast till stadga med vissa föreskrifter angående domsagornas förvaltning inforrats från häradsrätterna och häradshövdingarna under hovrätten samt tillfälle beretts de hos häradshövdingarna anställda rättsbildade biträdena att jämväl yttra sig däröver, till Eders Kungl. Maj:ts inkomma med de avgivna yttrandena och eget underdånigt utlåtande i ärendet.

Till åtlydnad härav får hovrätten, med överlämnande av inkomna yttranden, härmed i underdånighet anföra följande:

Enligt vad i motiven till ifrågavarande stadgeutkast angives, hava de sakkunniga ansett att vid reglering av arbetsförhållandena i domsagorna den riktiga principen borde vara att söka dela upp arbetet därstädes efter dess beskaffenhet på sådant sätt, att det mera kvalificerade arbetet, däribland framför allt förrättandet av de allmänna tings- sammanträdena, i möjligaste mån lades på den ordinarie domaren, medan det mindre kvalificerade arbetet överlättes åt rättsbildade biträden. Denna princip anser hovrätten riktig, men finner vissa vid densamma tillämpning föreslagna åtgärder mindre ändamåls- enliga. Enligt utkastet skulle den behöfliga lättningen i domarens arbetsbörda i första rummet åvägbringas genom överflyttande på ett statsanställt biträde, kallat förste notarie, av vissa uppgifter att av honom på eget ansvar utföras. De uppgifter, som skulle anförtros förste notarien, äro emellertid i allmänhet av mera enkel beskaffenhet och ut- föras redan nu till stor del av häradshövdingarnas biträden. Då härtill kommer att, enligt vad i utkastet föreslagits, häradshövding har att hålla noggrann tillsyn över att förste notarien fullgör sina åligganden, anser hovrätten samma anordning endast i ringa mån kunna bidra till ernående av det mål, som därmed åsyftats, varför med skäl kan ifrågasättas, huruvida icke en utvidgning av förste notariens kompetens vore önskvärd.

Vad åter angår de bestämmelser, som avse att från häradshövdingarna avlasta mål och ärenden av beskaffenhet att kunna handläggas å sammanträde med tremansnämnd, finner hovrätten, som i underdånigt betänkande den 21 september 1915 förklarar sig icke hava något att erinra emot den föreslagna anordningen med dylika sammanträden, icke anledning till annan anmärkning mot det nu föreliggande stadgeutkastet i denna del än att, då enligt detsamma vikarie för häradshövding kan förordnas att å allmänt tingsammanträde handlägga mål och ärenden av ovan angivna beskaffenhet, under det att häradshövdingen skall handlägga övriga mål och ärenden under samma tingsamma- träde, föreskrifter angående ordningen för de olika målen och ärendenas handläggning å sammanträdet synas hovrätten böra meddelas för undvikande av oreda och växlande praxis.

I likhet med utkastets upphovsmän finner hovrätten synnerligen önskvärdt, att de, som skola fullgöra en lantdomares värv, jämväl tjänstgjort i hovrätt. Denna grundsats

har också av hovrätten redan förut tillämpats, och torde under senare år näppeligen till häradshövding hava utnämnts någon jurist, som helt saknat hovrättsutbildning. Att emellertid, på sätt i 21 § av utkastet föreslås, såsom villkor för viss utsträckt behörighet att hålla allmänt tingssammanträde uppställa fordran på förutgången tjänstgöring såsom fiskal eller ledamot av hovrätt — ett krav, som för övrigt icke blivit framställt i riksdagens i motiven omförmälda skrivelse den 25 maj 1906 — anser hovrätten ur skilda synpunkter synnerligen olämpligt. Oavsett att, på sätt i ett stort antal av de härvid fogade yttrandena anförts, berörda stadgande skulle medföra menliga följder för rättskipningen vid häradsrätterna samt för rekryteringen av biträdena därstädes, skulle ett dylikt stadgande inverka synnerligen ofördelaktigt på hovrättens eget arbete. I enlighet med vad som för detta arbete ansetts fördelaktigast, förordnas nu i hovrätten till fiskaler allenast sådana jurister, som efter avslutad utbildning vid häradsrätt under en längre tids tjänstgöring i hovrätten visat prov på sådan duglighet att de anses kunna ifrågakomma till befordran till ledamöter av hovrätten. Därest emellertid nyss omförmälda stadgande bleve lagfäst, skulle hovrätten, uteslutande för att bereda de unga jurister, som förrättat två allmänna sammanträden, möjlighet att erhålla ytterligare förordnande att hålla dylika sammanträden, nödgas meddela ett stort antal jurister förordnande att tjänstgöra såsom fiskal, oavsett huruvida de kunde anses för sådan tjänstgöring lämpade eller hovrätten hade behov av deras fiskalsarbete. För att göra ifrågavarande föreskrift mindre betungande för de unga juristerna, skulle hovrätten dessutom se sig nödsakad att meddela dylikt förordnande efter en enligt hovrättens förmenande allt för kort tjänstgöringstid i hovrätten. Härigenom och på grund av det ständiga ombytet av fiskaler skulle fiskaltjänstgöringen komma att förryckas till största men för hovrättens arbete. Slutligen vill hovrätten i detta sammanhang påpeka, att den omständigheten, att en jurist icke visat sig äga förutsättningar för fiskaltjänstens behöriga utövande, icke i och för sig utgör bevis för att han icke skulle kunna vara vuxen värvet såsom lantdomare, liksom icke heller fiskaltjänstgöring i och för sig, enligt hovrättens förmenande, kan utan vederbörlig utbildning vid häradsrätt innefatta kompetens till förrättande av allmänt tingssammanträde. Såsom villkor för erhållande av förordnande att förrätta sådant sammanträde anser hovrätten i fråga om praktisk utbildning böra såsom tillförene uppställas allenast väl vitsordad tjänstgöring hos häradshövding under viss tid, emot vars bestämmande till två år hovrätten icke har något att erinra, eller eventuell sådan tjänstgöring i förening med någon tids tjänstgöring vid rådstuvurätt eller i hovrätt.

Därest biträde åt häradshövding visat sig kunna utan anmärkning förrätta två allmänna sammanträden, bör enligt hovrättens mening anledning saknas till antagande, att biträdet icke skulle vara kompetent att hålla ytterligare sådana sammanträden.

Den i 22 § av utkastet upptagna bestämmelsen därom att den, som efter förordnande förvaltat häradshövdingämbete i tre år eller hållit allmänna tingssammanträden med sammanlagt 60 rättegångsdagar, icke skulle vidare erhålla förordnande, som i 20 eller 21 §§ sägs, med mindre han tjänstgjort såsom ledamot eller fiskal i hovrätt under sammanlagt ett år eller såsom revisionssekreterare, synes hovrätten kunna leda till obillighet, då fall kunna förekomma, när tillfälle till erhållande av förordnande såsom fiskal eller ledamot i hovrätt icke kan inom lämplig tid beredas därav förtjänt domsagoaspirant åtminstone icke utan förbigående av därtill mera berättigad jurist inom hovrätten. Att för avsedda ändamål, på sätt i motiven antytts, göra ändring i de för hovrättsdivisionernas sammansättning gällande bestämmelser kan icke synas hovrätten tillrädligt.

Ett uppställande över huvud av viss tids förordnande såsom fiskal eller ledamot av hovrätt såsom bestämt villkor för erhållande av domsaga finner hovrätten sig icke kunna godtaga, då, som förut redan påpekats, förutsättningarna för fyllande av lantdomarens värv mycket väl kunna vara för handen hos en person, som saknar de särskilda egenskaper, som för tillfredsställande föredragning i överrätt måste anses erforderliga.

Att, på sätt i utkastet föreslagits, i lag lämna generella föreskrifter angående måttet av den ledighet, som må beredas häradshövding från hållande av allmänna tings- sammanträden, finner hovrätten icke vara lämpligt, särskilt med hänsyn därtill, att en dylik bestämmelse skulle verka olika för häradshövdingarna i olika domsagor, då såväl antalet årliga sammanträden och det vid dylikt sammanträde vanligen förekommande antalet rättegångsdagar som arbetsbördan över huvud äro synnerligen olika inom domsagorna. Även för häradshövdingarnas biträden skulle en dylik inskränkning i häradshövdingarnas möjlighet att erhålla ledighet verka hinderligt. Hovrätten anser förty det böra åt hovrätterna uppdragas att uppå ansökning och, efter i varje särskilt fall verkställd prövning, bereda häradshövdingarna ledighet från hållande av sådana sammanträden. Att, på sätt i 19 § föreslagits, för särskilda fall till Eders Kungl. Maj:t hänskjuta prövning av frågor om dylik ledighet synes hovrätten ur praktisk synpunkt föga tilltalande.

Under alla omständigheter finner hovrätten den i 16 och 18 §§ av stadgeutkastet häradshövdingarna tillerkända rätt till ledighet vara för snävt tillmätt, särskilt i betraktande därav att ledighet av den i sistnämnda paragraf angivna beskaffenhet är beträffande det övervägande antalet domsagor gjord beroende därav, att häradshövdingen enligt 1 § av utkastet anmält behov av anställande i domsagan av förste notarie.

Vid bestämmandet av storleken av de arvodesbelopp, som böra i domsagorna till förste notarie utgå, hava de sakkunniga låtit inkomsternas storlek i de särskilda domsagorna vara avgörande. Denna princip måste enligt hovrättens mening leda till orättvisa.

Domsagornas olika avkastning bör väl enligt hovrättens förmenande läggas till grund för bestämmandet av storleken av häradshövdingarnas bidragsskyldighet till ifrågasvarande arvoden. Däremot synes det hovrätten att arbetsbördan i de särskilda domsagorna bör utgöra norm för arvodesbeloppets bestämmande, så att arvodet sättes högst i domsaga, där arbetsbördan är mest tryckande. För detta ändamål finner hovrätten sig böra förorda, att domsagorna, efter verkställd utredning, vilken i likhet med vad i 25 § av utkastet för där avsedda fall föreslagits, synes böra vart femte år förekomma, jämväl med avseende å arbetsbördan uppdelas i klasser och att arvodesbeloppen med ledning härav bestämmas, därvid för beloppens fyllande i fråga om domsagor, där sportlerna lämna ringa inkomst men stor arbetsbörd föreligger, erforderligt bidrag bör lämnas av statsmedel.

Mot vissa detaljbestämmelser i utkastet finner hovrätten väl anmärkningar i olika hänseenden med skäl kunna göras, men då dylika anmärkningar redan på ett fullt betydande sätt framställts i härvid fogade yttranden, anser hovrätten tillräckligt att härutinnan hänvisa till samma yttranden.

På hovrättens vägnar:
Underdånigst

DAVID VON HEIJNE.

Axel Durling.

Stockholm den 16 november 1917.

Bilaga C. Göta hovrätts utlåtande över 1917 års stadgeutkast.

Till Konungen.

Genom remiss den 7 augusti 1917 har Eders Kungl. Maj:t anbefallt hovrätten, att, sedan yttranden över ett remissen bilagt utkast till stadga med vissa föreskrifter angående domsagornas förvaltning, avgivet den 31 juli 1917 av inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga, inforrats från häradsrätterna och häradshövdingarna under hovrätten och tillfälle beretts de hos häradshövdingarna anställda rättsbildade biträdena att jämväl yttra sig däröver, före den 1 december 1917 till Kungl. Maj:t inkomma med avgivna yttranden och eget underdånigt utlåtande i ärendet.

Med överlämnande av de inkomna yttrandena får hovrätten såsom eget utlåtande i ärendet i underdånighet anföra:

Vid utarbetandet av det remitterade stadgeutkastet hava dess författare utgått från tvenne grundsatser: den ena, att häradshövdingen skall i största möjliga utsträckning själv förrätta det mera kvalificerade arbetet i domsagan, det vill säga själv utöva den egentliga dömande verksamheten, och den andra, att kraven på domarevikariernas kompetens skola skärpas; och författarnes huvuduppgift har varit att för vinnande av en bättre rättsskipning söka genomföra dessa grundsatser. Utkastet åsyftar därjämte ett förbättrande av domarebiträdenas ställning och löneförhållanden såsom en nödvändig förutsättning för huvuduppgiftens lösning.

För ett genomförande av den förstnämnda grundsatsen fordras, att häradshövdingen befrias från mindre ansvarsfulla ämbetsgöromål. En rationell arbetsfördelning emellan häradshövdingen och domarebiträdena har möjliggjorts genom den föreslagna lagstiftningen angående häradsrätts sammansättning vid handläggning av vissa mål och ärenden. Mot det sätt, varpå arbetsfördelningen i utkastet genomförts, torde enligt hovrättens mening ej några mera vägande anmärkningar kunna framställas.

Vid skärpandet av domarevikariernas kompetens har utkastet, såsom dess författare själva angiva, principiellt utgått från den uppfattningen, att till vikarier för häradshövding böra förordnas jurister med hovrättsutbildning, "attesterad genom erhållet fiskalsförordnande". Då den i varje detalj av ett flertal hovrättsledamöter kontrollerade fiskals-tjänstgöringen måste anses mindre krävande än utövandet av ordförandeskapet å allmänna tingssammanträden, förefaller det, yttra författarne, naturligt att låta densamma i tiden föregå tjänstgöringen såsom häradsrätts ordförande. Den principiella ståndpunkten har dock på av författarne anført skäl undergått den modifikation, att domarebiträdena före sin hovrättstjänstgöring må kunna förordnas att hålla två allmänna tingssammanträden. Bestämmelser härom innehållas i 21 § andra stycket av utkastet, varest det

med hänsyn till domarebiträdenas kompetens heter, att den, som hållit två allmänna tingssammanträden, men icke tjänstgjort såsom ledamot eller fiskal i hovrätt eller under sex månader uppehållit befattning såsom ledamot i större rådhusrätt må ej vidare ifrågakomma till förordnande, som innefattar skyldighet att hålla allmänt tingssammanträde, utan så är att annan vikarie ej finnes att tillgå.

Bestämmelserna att viss tids tjänstgöring såsom ledamot i större rådhusrätt skall uti nu ifrågavarande hänseende kunna ersätta fiskals- eller ledamotstjänstgöring i hovrätt torde ej bliva av någon praktisk betydelse, då det knappast lärer vara att förvänta, att en ung jurist med den utbildning, som förutsättes i detta stadgande, förrän efter en längre tids tjänstgöring vid sådan rådhusrätt erhåller förordnande såsom ledamot därstädes, och den, som efter denna tjänstgöring erhållit sådant förordnande av den längd, som i nämnda paragraf av utkastet omförmäles, icke vidare lärer komma att söka sin framtid på lantdomarebanan.

Nyssnämnda principiella ståndpunkt hos författarne till det föreliggande utkastet må förefalla tilltalande, då det ju ej kan bestridas, att tjänstgöring såsom fiskal i hovrätt och i synnerhet tjänstgöring såsom hovrättsledamot måste anses vara av beskaffenhet att kunna i hög grad öka den unge juristens förmåga och duglighet att tjänstgöra såsom ordförande i häradsrätt. Men de anförda bestämmelserna skulle enligt hovrättens uppfattning, därest desamma bleve gällande, komma att vid tillämpningen medföra sådana olägenheter och svårigheter, att hovrätten måste med avseende å samma bestämmelsers lämplighet ställa sig ytterligt tveksam och i följd härav avstyrka deras godkännande.

Bestämmelserna äro för den unge juristens utbildning till domare av genomgripande betydelse och innebära en grundlig förändring av det nuvarande sättet för hans utbildning.

Under det att för tjänstgöring såsom fiskal i denna hovrätt och, såsom hovrätten tror sig veta, även i de övriga hovrätterna sedan lång tid tillbaka erfordrats, att vederbörande hållit minst sex allmänna tingssammanträden eller ting, skulle de unga juristerna, då de komma till hovrätten för att där söka ett fiskalsförordnande, enligt de ifrågavarande bestämmelserna vara i högst betydlig mån mera oerfarna och omogna än för det närvarande är fallet. En stor del av det uppfostringsarbete, som vidkommande domarebiträdena nu utföres av häradsövdingarna, skulle överflyttas i hovrätterna. Det torde ej bliva möjligt för dem, som efter så kort tids tingssittning, som i utkastet förutsättes, komma till ett fiskalsförordnande, att på tillfredsställande sätt fullgöra sitt arbete åtminstone, om därå skall ställas de fordringar, som hovrätterna hittills ansett sig böra ställa å fiskalsarbetet. Men med ett sänkande av dessa fordringar ökas också i motsvarande mån det arbete, brottmålen förorsaka hovrätternas ledamöter, och dessas redan förut stora arbetsbördorna skulle i följd härav ytterligare förtyngas, vilket i sin ordning säkerligen komme att högst menligt inverka på hovrätternas arbetsprodukt.

Under en tillämpning av utkastets bestämmelser uti nu ifrågavarande avseende skulle tillströmningen till hovrätterna av unga jurister, som där skulle söka att erhålla fiskalsförordnande, bliva vida större än nu, och det skulle komma att ställas krav på hovrätterna, att dessa inom en ej alltför lång tid skulle lämna åtminstone domsageaspiranterna det fiskalsförordnande, som för dem skulle göra möjligt ett fortsättande av domareverksamheten på landet. Om också med nuvarande förhållanden det skulle för denna hovrätt kunna anses möjligt att inom rimlig tid bereda fiskaltjänstgöring åt dem,

som äro anställda i domsagor under hovrätten, så kan det inträffa dels att förhållandena i framtiden härutinnan ändra sig, dels ock att förhållandena i de övriga hovrätterna bliva sådana, att personer, som tjänstgjort i domsagor under dessa hovrätter och till följd av de i dessa hovrätter tjänstgörande domsageaspiranternas talrikhet ej äga utsikt att på mycket lång tid erhålla det önskade fiskalsförordnandet, söka sådant förordnande i denna hovrätt och sålunda komma att konkurrera med dem, som tjänstgjort i domsagor under hovrätten.

Den unge juristen, som efter vunna tingsmeriter anmäler sig till tjänstgöring i denna hovrätt, får redan nu i allmänhet vänta en längre tid, ofta ett par år, på fiskalsförordnande. Härutinnan torde dock förhållandena ställa sig något olika i de särskilda hovrätterna. Då tillströmningen av unga jurister till hovrätterna genom de i utkastet föreslagna bestämmelserna skulle ökas, bleve väntetiden ytterligare förlängd. Domsageaspiranten finge gå sin tid i hovrätten i avbidan på nämnda förordnande. Sedan han äntligen erhållit en kortare tids fiskalsförordnande, skulle han väl i allmänhet återvända till landet såsom vikarie för häradshövding. Då han förvärvat de i 22 § av utkastet omförmälda meriter ifråga om tingssammanträden och domareförordnande, skulle han återkomma till hovrätten för att fullgöra den i samma paragraf föreskrivna hovrätts-tjänstgöringen.

Utbildningstiden blir sålunda väsentligen förlängd för domsageaspiranten. Den tid, han får gå i hovrätten i avbidan på sitt första fiskalsförordnande, måste inräknas i utbildningstiden. Ätminstone med nuvarande förhållanden skulle han icke under denna tid i hovrätten kunna påräkna någon nämnvärd avlöning.

Även för den egentlige hovrättsadepten, som vill vinna befordran inom hovrätten, blir utbildningstiden förlängd. Hovrätten torde icke komma att för sådan befordran godkänna annan än den, som efter erhållet fiskalsförordnande kompletterat sina tingsmeriter. Till domare i överrätt bör enligt hovrättens mening ej antagas någon, som icke förvärvat mera erfarenhet av tjänstgöring vid häradsrätt än som kan vinnas genom förrättandet av allenast två tingssammanträden. Jämväl den egentlige hovrättsadepten torde sålunda bliva tvingad att återvända till landet för vidare domaretjänstgöring.

De föreslagna bestämmelserna komma alltså att medföra en förlängd utbildningstid för de unga juristerna antingen de ämna söka sin framtid på lantdomarebanan eller i hovrätt samt i följd därav ådraga dem väsentligt drygare kostnader för deras utbildning. De förbättrade ekonomiska fördelar, som utkastet åsyftar att erbjuda de unga juristerna, i sig själva icke stora, kunna emellertid icke anses uppväga nämnda kostnader. Den avlöning, som erbjudes de i domsagorna tjänstgörande förste notarierna, är alltför knapp, och utkastet sörjer icke för, att den unge juristen under den tid, han måste tjänstgöra i hovrätt för vinnande av fiskalsförordnande, erhåller någon inkomst, vilken väl icke bör understiga utan snarare till följd av de för honom i de flesta fall fördyrade levnadsomkostnaderna överstiga vad han uppburit såsom förste notarie. En ung jurist, som besitter duglighet och arbetsförmåga, torde mycket snart å andra verksamhetsområden kunna ernå betydligt större inkomster än dem, som erbjudas honom under tiden för hans utbildning till domare. Hovrätten nödgas därför i antagandet av nu ifrågavarande bestämmelser se en allvarsam fara för hela domarekårens rekrytering.

Beträffande utkastets bestämmelser i övrigt får hovrätten erinra.

Bland förste notariens i 2 § uppräknade skyldigheter anser hovrätten ytterligare böra upptagas: i punkt 2 avsändande av kungörelse om offentlig stämning å borgenärer, i punkt 3 förande av den i 26 § i lagen om boskillnad den 1 juli 1898 omförmälda

förteckning, samt i punkt 4 uppsättande och expedierande av uppgift, som jämlikt 7 § 1 momentet i stadgan angående prästval den 9 december 1910 från domhavanden infordrats.

I näst sista stycket av 2 § stadgas, att av förste notarien mottagen handling skall, därest ärendet icke är av beskaffenhet, som under punkterna 2 och 3 i sagda paragraf sägs, anses ingiven till domaren, då häradshövdingen kommit i tillfälle att taga kännedom om handlingens innehåll. Genom nämnda bestämmelse synes allmänhetens intresse icke vara behörigen tillgodosett. Hovrätten hemställer om sådan ändring av nämnda stadgande, att handling, som inom stadgad fatalietid avlämnats till förste notarien, skall anses ingiven till domaren, då den av förste notarien mottagits.

De i andra stycket av 7 § förekommande orden "i annat fall" synas kunna utbytas mot lämpligare uttryck.

Den i 9 § föreskrivna kanslitiden av fyra timmar om dagen synes under tiden juni—augusti kunna något inskränkas.

I 11 § föreslås, att vice häradshövdingar skola förordnas av Eders Kungl. Maj:t. Hovrätten hemställer, att meddelandet av sådant förordnande måtte överlätas åt hovrätterna, som även böra äga att i de i 15 § omförmälta fall skilja vice häradshövding från förordnandet.

Enligt 16 § skall för där avsedda fall häradshövding icke kunna vinna befrielse från mera än två allmänna tingssammanträden varje år. Den sålunda medgivna befrielsen synes med hänsyn till den stora arbetsbördan i flertalet domsagor vara väl knappt tilltagen, och det kan befaras, att, därest bestämmelsen får kvarstå, avvikelser från regeln i allt för stor utsträckning måste ske. I riksdagens skrivelse den 25 maj 1906, vilken av utkastets författare omförmäles, anförde riksdagen bland annat, att riksdagen hölle före, att häradshövding för hälsans vårdande utan styrkt sjukdom borde kunna erhålla ledigt från högst en tredjedel av de i domsagan förekommande lagtima ting eller tingsammanträden. Riksdagen synes sålunda icke hava ifrågasatt, att ledigheten skulle kunna så inskränkas, som i utkastet stadgats. Hovrätten hemställer fördens skull, att 16 § ändras därhän, att häradshövding må vinna befrielse från högst tre allmänna tingsammanträden varje år.

I 18 § stadgas, att häradshövding bland annat må befrias från att utfärda gravationsbevis, som äga samband med ärenden, vilka skola handläggas av annan än häradshövdingen. Uttrycket "äga samband med" synes kunna bli va föremål för olika tolkning. Därest åt uttrycket gaves en vidsträckt tolkning, skulle utfärdandet av nämnda viktiga bevis i stor utsträckning kunna överlätas åt vikarien. Hovrätten anser därför, att ifrågasvarande stadgande bör ur paragrafen utgå.

Rätten att bevilja häradshövding i 19 § omförmäld ledighet utöver vad i föregående paragrafer stadgats har förbehållits Eders Kungl. Maj:t. Hovrätten hemställer, att åt hovrätterna måtte överlämnas att medgiva sådan ledighet.

Bestämmelsen att i 20 § omförmäلت förordnande jämväl skall kunna omfatta utfärdande av vissa gravationsbevis synes med hänsyn till vad vid 18 § anförts böra utgå.

Åldersgränsen för erhållande av förordnande, varom i 20 § förmäles, har satts till 24 år. Då förordnandet bland annat omfattar så viktiga funktioner, som handläggning av vissa brottmål, växel mål och mål angående gäldenärs försättande i konkurs, vill hovrätten sätta i fråga, huruvida tillräckliga skäl föreligga för att frångå den hittills gällande regeln, att den, som anförts utövande av domareämbete, skall hava uppnått en ålder av tjugufem år.

Jämlikt 21 § skall förordnande att förvalta häradshövdingeämbete med den befogenhet, som i paragrafen omförmäles, kunna meddelas bland andra ordinarie innehavare av domareämbete. Under uttrycket ordinarie innehavare av domareämbete torde falla även innehavare av illitterata rådmansbefattningar i städerna. Detta torde förslagets författare icke hava åsyftat, och en förändring av uttrycket torde fördenskull böra vidtagas.

För erhållande av förordnande, varom senast förmäls, stadgas såsom minimifordran alternativt att hava fyllt 25 år samt att två år efter examen hava tjänstgjort såsom biträde åt häradshövding och under tio rättegångsdagar hava handlagt mål och ärenden, vid vilkas handläggning häradsrätt är domför med tre i nämnden. Kravet å visst antal rättegångsdagar med handläggning av sagda mål och ärenden synes böra nedsättas. Åtminstone i mindre domsagor torde för ett domarebiträde, oskäligt lång tid komma att åtgå, innan biträdet kan medhinna att under tio rättegångsdagar handlägga mål och ärenden av omförmälta beskaffenhet. Hovrätten hemställer därför, att det i 21 § omförmälta antal rättegångsdagar nedsättes till fem å sex.

Vad i 22 § stadgas angående tjänstgöring såsom ledamot eller fiskal i hovrätt som villkor för fortsatt förordnande att förvalta häradshövdingämbete finner hovrätten vara principiellt riktigt, men då det är ovisst, om hovrätten alltid kan bereda plats för de domsageaspiranter, som genom nämnda stadgande tvingas att söka sig in till hovrätten, anser hovrätten, att paragrafen bör ändras därhän, att för dylikt undantagsfall avvikelse från regeln må kunna medgivas.

Det i 26 § föreslagna arvode åt vice häradshövding synes hovrätten väl lågt. och hemställer hovrätten, att detsamma höjes till åtminstone 2,000 kronor. Däremot vill hovrätten ifrågasätta, huruvida icke vice häradshövding, som förvaltar ledig domsaga av första klass, bör för den tid, vakansförordnandet omfattar, förpliktas avstå nämnda arvode.

Beträffande de i 27 § föreslagna arvoden får hovrätten, med hänvisning till vad förut i detta utlåtande anförts, uttala den uppfattningen, att desamma satts för lågt. Den betydliga skillnad mellan de arvoden, som föreslagits till förste notarierna i domsagor av olika klasser, synes hovrätten icke heller vara påkallad av de faktiska omständigheterna. Det arbete, som kommer att påläggas förste notarien, torde bliva ungefär lika i alla domsagor. Det kan även befaras, att på grund av den stora skillnaden i avlöningsförmåner svårighet skulle uppstå för häradshövding i domsaga av tredje klass att erhålla förste notarie, samt att förste notarier i sådan domsaga titt och ofta komme att söka sig därifrån till domsaga av högre klass. Hovrätten hemställer med anledning härav, dels att arvodena åt förste notarierna väsentligt höjas i samtliga domsagor, dels ock att skillnaden mellan arvodena till förste notarierna i de olika domsageklasserna ej sättes högre än till tvåhundra kronor i stället för i utkastet föreslagna fyrahundra kronor. Den förhöjning av förste notariernas arvoden, som bliver en följd av vad sålunda av hovrätten hemställts, anser hovrätten böra utgå av statsmedel.

I 37 § stadgas, att i varje domsaga skall finnas en kommissionär. Då i många domsagor det torde bliva svårt eller kanhända rent av omöjligt att finna lämplig person, som är villig att mottaga ifrågavarande uppdrag, synes stadgandet icke böra erhålla den ovillkorliga lydelse, som i utkastet givits detsamma

I 48 § föreskrives, att, då ifrågavarande stadgeutkast träder i kraft, bland annat cirkulär den 7 januari 1830 därom, att ej någon må till domareämbetets utövande förordnas, som icke fyllt tjugufem år, skall upphöra att gälla. Då sagda cirkulär avser

samtliga domareförordnanden, som av hovrätten meddelas, synes cirkuläret böra upphävas, endast såvitt detsamma avser förordnande att förvalta häradshövdingeämbete.

Protokoll utvisande den särskilda mening, som vid remissens besvarande yppats inom hovrätten, bifogas.¹⁾

Jönköping den 22 november 1917.

Underdånigst

CARL LEIJONMARCK.

HUGO ZETTERBERG.

ERNST KJELLGREN.

INGE GRÖNHAGEN.

JOH:S HERRLIN.

ERIK BERGENDAL.

K. H. Wöhler.

Bilaga D. Hovrättens över Skåne och Blekinge utlåtande över 1917 års stadgeutkast.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 7 augusti 1917 har Eders Kungl. Maj:ts anbefallt hovrätten att, efter det yttranden över ett remissen bifogat utkast till stadga med vissa föreskrifter angående domsagornas förvaltning inforrats från häradsrätterna och häradshövdingarna under hovrätten och tillfälle beretts de hos häradshövdingarna anställda rättsbildade biträdena att jämväl yttra sig däröver, före den 1 december 1917 inkomma med avgivna yttranden och eget underdånigt utlåtande i ärendet.

Till åtlydnad härav får hovrätten, med överlämnande av samtliga till hovrätten inkomna yttranden, för egen del i underdånighet anföra:

Att de spörsmål, vilka äro föremål för utkastets behandling tarva en lösning, torde vara obestriddigt. De i domsagorna för närvarande rådande arbetsförhållandena vidlådas av så stora olägenheter, att en snar ändring härutinnan måste te sig såsom synnerligen eftersträfvansvärd.

De huvudgrunder, varå utkastet bygger för åstadkommande av en bättre ordning vid domsagornas förvaltning, äro statsanställning och statsavlönning i viss utsträckning åt de rättsbildade domarbiträdena, en uppdelning av arbetet mellan den ordinarie härads-

¹⁾ Denna skiljaktiga mening innefattar tillstyrkande av de i 21 § 2 mom. av utkastet föreslagna bestämmelserna, dock med hemställan, att antalet ting-sammanträden före hovrättstjänstgöring bestämmes till tre.

hövdingen och biträdena på sådant sätt, att det mera maktpåliggande arbetet — däribland framför allt förrättandet av de allmänna tingssammanträdena — i så stor utsträckning som möjligt lägges å häradshövdingen, under det att de mindre kvalificerade göromålen överlåtas åt biträdena, med uppställande av successivt stigande krav å domarvikariernas kompetens allt efter göromålens beskaffenhet och med fordran å hovrättsutbildning för erhållande av rätt till förordnande att i obegränsad utsträckning förvalta häradshövdingämbete, samt införande av den s. k. vicehäradshövdinganordningen.

Det synes hovrätten otvivelaktigt, att en reform enligt dessa grunder är i hög grad ägnad att främja en god rättsvård. Därmed kan ock tillgodoses de unga juristernas behov av praktisk utbildning och ernås en i det hela tillfredsställande lösning av den s. k. domarbiträdessfrågan. Att med stadgeutkastets bestämmelser om anställande av förste notarie tillika yppats en möjlighet att förverkliga önskemålet om inrättande av ett för allmänheten å bestämda tider tillgängligt domsagokansli måste ock betraktas såsom en avsevärd förmån.

I anledning av det sätt, varpå de i utkastet tillämpade principerna föreslagits till utförande, föranledes hovrätten att erinra följande:

Den i utkastets 16 § föreslagna bestämmelsen om rätt för häradshövding att antjunga ledighet från två allmänna tingssammanträden måste givetvis verka ganska ojämnt, beroende på det olika arbete, som i olika domsagor måste nedläggas på ett tingssammanträde. Då i utkastet med allmänt tingssammanträde jämställes sammanfattningen av de allmänna rättegångsdagarna under ett lagtima ting i tingslag, där ting hållas enligt äldre tingsordning, blir denna ojämnhet än mera i ögonen fallande. Det är påtagligt, att ett "sammanträde" i en dylik domsaga bör vara förenat med betydligt mera arbete än till exempel ett sammanträde i en domsaga, där tjugo allmänna sammanträden äga rum om året. Hovrätten, som förmenar den i 16 § givna regeln vara med hänsyn till det stora flertalet domsagor väl funnen, föreställer sig emellertid att omförmälda ojämnhet skall genom bestämmelsen i 19 § kunna i ganska väsentlig mån undanröjas. En liknande ojämnhet uppkommer jämväl med tillämpning av bestämmelserna i 21 § 2 stycket angående domarvikariat.

På sätt i några av de till hovrätten inkomna utlåtanden från häradshövdingar anmärkts, följa ganska avsevärda olägenheter med den i utkastets 18 § förutsatta uppdelningen å olika ordförande av de å allmänna tingssammanträden förekommande mål och ärenden. Viktigast av dessa olägenheter är enligt hovrättens mening, att vissa ärenden, som lämpligen böra handläggas i sammanhang, måste med den föreslagna anordningen handläggas var för sig, varav föranledes omgång och tidsspillan för domstolen och de rättssökande. Sådana ärenden äro ansökan om lagfart eller inteckning, å ena sidan, och ansökan om samtycke till försäljning, skifte eller inteckning av onyndigs eller frånvarande dödsbodelägares fasta egendom, å andra sidan, samt inregistrering å boupp-teckning, å ena sidan, och ärenden angående tillsättande eller entledigande av förmyndare eller av god man för frånvarande delägare i dödsbo, å andra sidan. Det synes hovrätten, som om en uppdelning å olika ordförande av sådana sammanhörande ärenden borde, såvitt möjligt, undvikas, varvid, om jämkning ej kan ifrågakomma i ett vid remissen bifogat förslag till lag om häradsrätts sammansättning vid handläggning av vissa mål och ärenden, den utväg möjligen skulle stå till buds, att vid förordnande att å allmänna tingssammanträden handlägga mål och ärenden, med vilkas handläggning häradsrätt är domför med tre i nämnden, förbindes förordnande att handlägga ärenden angående samtycke till försäljning, skifte eller inteckning av onyndigs eller frånvarande

dödsbodlagares fasta egendom och angående tillsättande och entledigande av förmyndare eller av god man för frånvarande delägare i dödsbo.

Utkastet bygger principiellt på den uppfattningen, att till vikarier för härads- hövdingarna — då fråga är om ämbetets förvaltande i full omfattning — allenast böra förordnas jurister med hovrättsutbildning, attesterad genom erhållet fiskalsförordnande. Uti denna princip har emellertid — främst för att häradshövdingarna under den enligt utkastet snävt tillmätta tiden för semester och annan erforderlig arbetsvila måtte, såvitt möjligt, få begagna sig av sina biträden såsom vikarier — gjorts den jämkningen, att tillåtelse lämnats till hållande av två allmänna tingssammanträden utan föregången utbildning av nyssnämnt slag. Ifrågasätts kan dock, huruvida icke jämkningen bör sträcka sig något längre och tillåtelse lämnas till hållande av ett något större antal allmänna tingssammanträden än två. För häradshövdingarna torde det onekligen verka i hög grad betungande att mista sina biträden så tidigt som enligt utkastet skulle bliva fallet — vid en tidpunkt, vilken, därest häradshövding erhöle ledighet från två allmänna sammanträden omedelbart efter det biträdet förvärvat kompetens för dessas hållande, skulle kunna tänkas infalla föga mer än två år efter biträdets anställande hos härads- hövdingen. För de biträden, vilka icke ämna fortsätta å domarbanan, kommer med all sannolikhet kravet å hovrättstjänstgöring i regel att verka därhän, att dessa biträdens utbildning vid domstol avslutas, så snart de förvaltat häradshövdingämbete under två allmänna tingssammanträden. För ett sådant påståendes riktighet talar bland annat den tidsförlust jämte därmed sammanhängande utgifter, som med nödvändighet måste bliva en följd av hovrättsutbildningen, vilken, för att kunna dels bliva till verkligt gagn för den unge juristen, dels ock lämna tillfälle åt hovrättens ledamöter att bilda sig ett fullt säkert omdöme om vederbörandes lämplighet för vidare domarförordnande, icke torde böra bliva av alltför kort varaktighet. Att ett avbrytande av tingstjänstgöringen redan efter hållandet av två allmänna tingssammanträden skulle för ett stort antal unga jurister komma att betyda en försämrad praktisk utbildning i jämförelse med vad nu är fallet, torde icke kunna förnekas. Jämväl för hovrätterna torde det vara en fördel, om de biträden, vilka önska förskaffa sig hovrättsutbildning, före dennas åtnjutande haft tillfälle att i underrätt i ej alltför ringa utsträckning handlägga och avgöra mål av svårare beskaffenhet. Därest nämligen de unga juristerna komme att börja sin hov- rättstjänstgöring med alltför ringa erfarenhet, skulle detta för hovrätternas ledamöter föranleda en rätt avsevärd ökning i deras arbete. De nu påpekade olägenheterna torde emellertid komma att bliva till stor del avhjälpna, därest, såsom ovan ifrågasatts, åt domarbiträdena medgäves rätt att utan föregången fiskaltjänstgöring hålla ett större antal tingssammanträden än det i utkastet medgivna. Hovrätten finner för sin del en ökning till fyra vara att förorda. Därest en sådan ändring vidtoges, torde häradshöv- dingarna — vid begagnande av den dem medgivna årliga ledigheten utan styrkt laga förfall, ävensom vid enstaka ledighet för sjukdoms skull eller annat laga förfall — kunna påräkna varje förste notarie såsom vikarie under en tid, efter en beräkning i genom- snitt, av ett och ett halvt år, eller ungefär samma tid, som enligt nu gällande ordning är fallet.

Därest den nu föreslagna ändringen i utkastet skulle vidtagas, kan ifrågasättas, om ej även jämkning bör ske i 21 § 2 stycket så, att där avsedda tid för tjänstgöring i större rådhusrätt bestämmes något högre än till sex månader, till exempel till ett år.

För erhållande av fullständigt domarvikariat kräves enligt utkastet i regel såsom minimum, förutom viss ålder och anställningstid hos häradshövding, att vederbörande

under tio rättegångsdagar handlagt mål och ärenden, vid vilkas handläggning häradsrätt är domför med tre i nämnden. Under förutsättning att häradshövding komme att i största möjliga utsträckning begagna sig av den honom medgivna rätt till befrielse från handläggning av dylika mål och ärenden, skulle för biträden i mindre domsagor, i vilka de allmänna tingssammanträdena pågå under allenast en rättegångsdag, komma att — därest ej sammanträde med tremansnämnd i domsagan anordnats — förflyta mera än ett år, innan biträdet blivit i tillfälle att under tio rättegångsdagar handlägga mål och ärenden av nyssnämnda beskaffenhet. Under denna tid skulle alltså häradshövdingarna i sagda domsagor ej äga möjlighet att få sin förste notarie förordnad till fullständigt domarvikariat. För att biträdesanställning i mindre domsagor ej skall med hänsyn till nu ifrågavarande kompetenskrav te sig alltför oförmånlig och därav vållas häradshövdingarna svårigheter i domsagornas skötsel, anser sig hovrätten böra ifrågasätta, huruvida ej lämpligen sagda kompetenskrav bör i viss mån eftergivnas. Det synes hovrätten, som om det vore tillfyllest, om i förevarande hänseende uppställes kravet, att vederbörande under fem rättegångsdagar handlagt mål och ärenden, vid vilkas handläggning häradsrätt är domför med tre i nämnden. Då övriga i 21 § uppställda kompetenskrav vidhållas, torde en sådan ändring kunna vidtagas utan mera avsevärd olägenhet.

Beträffande stadgeutkastets reglering av avlöningsförhållanden kan hovrätten ej undgå att finna det vara önskligt, om arvode till förste notarie kunde helt och hållet utgå av statsmedel, en anordning som ock i motiven till stadgeutkastet betecknats såsom principiellt riktig. Vidare synes det kunna med fog ifrågasättas, om ej även till annat domarbiträde än förste notarie avlöning av statsmedel bör i visst fall utgå. Då för skötseln av flertalet domsagor det är för en häradshövding erforderligt att ständigt hava tillgång till tingsmeriterat biträde, måste han för att ett yngre biträde skall, innan äldsta biträdet lämnar sin anställning, hava nått den enligt 21 § erforderliga kompetens. låta förstnämnda biträde i viss omfattning handlägga mål och ärenden, vid vilkas handläggning häradsrätt är domför med tre i nämnden. Med hänsyn till nödvändigheten av en sådan utav arbetets jämna gång i domsagan betingad anordning synes skäl föreligga att här tillerkänna även det yngre biträdet arvode av statsmedel. Slutligen kan hovrätten ej underlåta att anmärka, att i utkastet föreslagna arvodesbelopp, särskilt till förste notarierna i tredje klassens domsagor, synas vara alltför lågt tilltagna.

Beträffande detaljanmärkningar, som må vara att framställa mot utkastet, anser sig hovrätten kunna hänvisa till de av häradshövdingarna och häradsrätterna under hovrätten avgivna yttranden. Hovrätten finner sig dock särskilt böra ifrågasätta, huruvida den i utkastets 2 § näst sista stycket föreslagna bestämmelsen rörande tidpunkten, då en handling skall anses vara till domaren ingiven, är behöfvlig och lämplig.

Utdrag av hovrättens protokoll i ärendet, utvisande skiljaktig mening, bifogas.¹⁾
Malmö den 23 november 1917.

Underdånigst

S. BRUZELIUS.

EMIL SCHARTAU.

GUNNAR BESKOW.

ÅKE HARTELIUS.

E. Ahlgren.

¹⁾ Denna skiljaktiga mening vänder sig huvudsakligen mot de föreslagna bestämmelserna om häradshövdingarnas rätt till tjänstledighet och kompetenskraven för tredje befogenhetsgraden.

Bilaga E. Stadgeförslaget.

Förslag

till

Stadga med vissa föreskrifter angående domsagornas förvaltning.

I. Om förste notarie och domsagas kansli.

1 §.

Anser häradshövding sig vara i behov av biträde, som på eget ansvar utför viss del av hans ämbetsgöromål, anmäle det hos hovrätten, som förordnar om anställande i domsagan av en förste notarie med de uppgifter, som här nedan omförmålas. Har förste notarie anställts, må på framställning av häradshövdingen befattningen av hovrätten åter indragas eller med förordnande av förste notarie under viss tid anstå, när giltiga skäl därtill äro.

2 §.

Förste notarien åligger att, när domaren ej själv tager befattning med ärende, varom här nedan förmåles, i hans ställe:

1. mottaga handling, som må till domaren ingivas, samt anmälan eller framställning, vilken ankommer på prövning eller åtgärd av domaren, ävensom, enligt de närmare föreskrifter domaren meddelar, öppna och granska ankommande postförsändelser;

2. verkställa på domaren ankommande prövning av konkursansökning, förelägga gäldenär i fall, som avses i 7 § 2 mom. konkurslagen, att avgiva förklaring över borgenärs ansökning om konkurs, meddela förordnanden, som omförmålas i 9 § nämnda lag, utfärda och låta anslå offentlig stämning i konkurs samt därom göra föreskrivna anmälningar, i anledning av anmärkning mot bevakning eller efterbevakning i konkurs vidtaga de åtgärder, som jämlikt 73 och 80 §§

konkurslagen ankomma på domaren, utfärda och avsända sådana kallelser och kungörelser, som omförmälas i 15, 25 och 39 §§ konkurslagen, upptaga borgenärsed samt föra i 127 § samma lag omförmäld förteckning;

3. i anledning av boskillnadsansökning vidtaga de åtgärder, som enligt 5, 6, 7 och 10 §§ i lagen om boskillnad ankomma på domaren, samt föra i 26 § nämnda lag omförmäld förteckning;

4. för frånvarande eller omyndig stärbhusdelägare tillsätta sådant ombud, som avses i förordningen den 24 september 1861 angående vård av död mans bo;

5. upprätta och expediera föreskriven årlig rättsstatistisk arbetsredogörelse och i 17 § av förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom omförmälda förteckningar samt uppsätta och avsända i 4 § av kungörelsen den 26 november 1909 om upprättande av röstlängd för val till riksdagens andra kammare med mera föreskrivna uppgifter å vissa omyndigförklarade eller i konkurstillstånd försatta personer, samt uppgifter, som jämlikt 7 § 1 mom. i stadgan den 9 december 1910 angående prästval infor drats från domaren;

6. föra de förteckningar, som omförmälas i 7 kap. 16 § av lagen den 12 november 1915 om äktenskaps ingående och upplösning och i 11 kap. 9 § rättegångsbalken; samt

7. ombesörja begärd avskrift och bestyrka avskrifts riktighet ävensom meddela bevis, som det tillkommer domaren att utfärda, utom gravationsbevis, vederhäftighetsbevis, vadebevis, bevis, att konkurs är nedlagd, och sådant intyg om fattigdom, som omförmäles i 30 kap. 22 § rättegångsbalken.

Av förste notarien mottagen handling skall anses ingiven till domaren å tid, då förste notarien mottagit handlingen, dock att, därest bevakningsinlaga i konkurs eller annan handling skall anmälas vid förrättning utom domsagans kansli, det ankommer på sakägarens eget äventyr, om förste notarien mottagit handlingen senare än att den kan anmälas vid förrättningen.

Har förste notarien tagit sådan befattning, som här ovan under 1 sägs, med ärende, som han ej äger ägna vidare handläggning, göre utan dröjsmål anmälan därom till domaren. I fall, som nu nämnts, skall, där enligt lag eller författning åligger domaren att vidtaga någon åtgärd inom viss tid från det handling eller framställning av ifrågasvarande beskaffenhet av honom mottagits, tiden för åtgärdens verkställande räknas från den dag, förste notarien anmält ärendet; dock skall i fråga om utsättande av rannsakning med häktad person tiden räknas från den dag, anmälan om häktningen inkommit.

Fråga om förste notariens behörighet att giva stämning bedömes enligt 11 kap. 3 § rättegångsbalken och hans behörighet att mottaga vadeanmälan enligt 26 kap. 1 § samma balk.

3 §.

Häradshövdingen har att tillse, att förste notarien fullgör vad honom enligt 2 § åligger. Under häradshövdingens ledning är förste notarien pliktig att biträda häradshövdingen i hans ämbetsgöromål; och har förste notarien att ställa sig av häradshövdingen beträffande hans tjänstgöring meddelade föreskrifter till efterrättelse.

4 §.

Förordnande för förste notarie samt vikarie för honom meddelas av hovrätten. Sådant förordnande må endast meddelas man, som uppnått tjugotre års ålder samt avlagt för utövande av domarämbete föreskrivna kunskapsprov och därefter minst ett år tjänstgjort såsom biträde åt häradshövding.

Har häradshövdingen föreslagit behörig person, som är villig åtaga sig förordnandet, bör avvikelse från förslaget ej ske, så framt ej synnerliga skäl därtill äro.

Har förste notarien i sin tjänstgöring visat sig oskicklig, vårdslös eller försumlig, må hovrätten skilja honom från förordnandet.

5 §.

Förordnande för förste notarie meddelas för helt eller halvt kalenderår eller för återstående del av år eller halvår.

Då förordnande för förste notarie eller vikarie för honom meddelas, skall hovrätten därom underrätta Kungl. Maj:ts befallningshavande.

Innan förste notarie inträder i tjänstgöring, skall han hava avlagt domared. För brott och förseelser i tjänsten svare han inför hovrätt. Vad sålunda stadgats gälle ock vikarie för förste notarie.

6 §.

Förste notarie äger årligen åtnjuta semester fyra veckor å tid, som häradshövdingen bestämmer. Under tiden svarar häradshövdingen själv för göromålen.

§ 7.

Annan ledighet än i 6 § sägs må under högst åtta dagar varje halvår beviljas förste notarie av häradshövdingen, därest denne finner vikarie ej erfordras.

Är fråga om sådan ledighet för längre tid än nu är sagt eller finner häradshövdingen vikarie erforderlig, skall ansökan av förste notarie om ledighet göras hos hovrätten.

8 §.

Erhåller förste notarie förordnande att helt eller delvis förvalta häradshövdingämbetet i domsagan, verkar det ej rubbning av hans förordnande såsom förste notarie, där ej hovrätten på framställning av häradshövdingen förordnar vikarie för förste notarien.

9 §.

I domsaga, där förste notarie är anställd, åligger det häradshövdingen att å ort, varest tingsställe är beläget, eller ock å annan plats, som av hovrätten i sådant avseende godkänts, hålla kansli tillgängligt för allmänheten under viss, av häradshövdingen bestämd tid, minst fyra timmar varje helgfri dag, då antingen domaren eller förste notarien skall, om tjänstförrättning ej hindrar, vara där tillstädes. Är på grund av dylikt hinder eller annat laga förfall ingendera tillstädes å kansliet, skall häradshövdingen, där så ske kan, för sådant tillfälle hava skriftligen förordnat lämplig person att ombesörja vad enligt 2 § 1 åligger förste notarien. Under juli och augusti månader må tiden, då kansliet hålles öppet, inskränkas till två timmar varje helgfri dag.

Finnes ej förste notarie förordnad i domsagan, skall ändock kansli hållas därstädes tillgängligt för allmänheten, på sätt ovan sägs, dock att för sådan händelse tiden för kansliets öppethållande må inskränkas till två timmar varje helgfri dag.

Underrättelse om platsen, där kansliet finnes, och om tiden, då det hålles öppet, skall finnas anslagen inom varje tingslag å rättens dörr samt meddelas Kungl. Maj:ts befallningshavande för offentliggörande i länskungörelserna. När ändring i fråga om kansliets förläggning eller tiden för dess öppethållande sker, skall sådant minst fjorton dagar förut kungöras på enahanda sätt. Å kansliets dörr skall ock finnas anslag om tiden, då detsamma hålles öppet.

10 §.

Erfordras för domsagas behöriga skötsel flera rättsbildade biträden än förste notarien, ankomme på häradshövdingen att anställa det antal andre notarier, som han finner nödigt.

II. Om vice häradshövdingar.

11 §.

Vid varje hovrätt skola finnas av Kungl. Maj:t förordnade vice häradshövdingar till så stort antal, som erfordras för att hovrätten må äga tillgång till lämpliga personer att, när häradshövdingämbete är obesatt eller häradshövding åtnjuter långvarig tjänstledighet, mottaga förordnande att förvalta ämbetet.

12 §.

Till vice häradshövding förordnas ej annan än den, som hållit allmänna tingssammanträden med sammanlagt minst tjugo rättegångsdagar samt tjänstgjort såsom ledamot eller fiskal i hovrätt under sammanlagt minst ett år eller såsom revisionssekreterare.

När vice häradshövding finnes böra förordnas, har hovrätten att hos Kungl. Maj:t göra framställning därom.

Med allmänt tingssammanträde åsyftas i denna stadga jämväl lagtima ting i tingslag, där ting ej hållas enligt förordningen den 17 maj 1872.

13 §.

Den, som förordnats till vice häradshövding, äger i fall, som i 11 § sägs, företräde framför andra till erhållande av förordnande att förvalta häradshövdingämbete under den hovrätt, vid vilken han är anställd.

14 §.

Vice häradshövding, som ej med Kungl. Maj:ts eller hovrättens tillstånd fullgör annat uppdrag, är skyldig mottaga förordnande att vid ledighet för häradshövding förvalta ämbetet i den utsträckning hovrätten bestämmer.

15 §.

Därest vice häradshövding i sin tjänstutövning visat sig oskicklig, vårdslös eller försumlig eller under längre tid än två år i följd varit ur stånd att fullgöra sin tjänstgöringsskyldighet, äger hovrätten att hos Kungl. Maj:t göra framställning om hans skiljande från förordnandet.

III. Om häradshövdingens tjänstledighet.

16 §.

Tjänstledighet må årligen beviljas häradshövding för åtnjutande av semester högst en och en halv månad och för enskilda angelägenheter likaledes högst en och en halv månad; och må ledighet, som nu nämnts, ej beviljas å sådan tid, att häradshövdingen därigenom vinner befrielse från mera än två allmänna tingssammanträden om året.

17 §.

Kan tillfälligt göromål av vidlyftig eller tidsödande beskaffenhet, såsom rannsaking med häktad person, ej utan häradshövdingens oskäligen betungande utföras samtidigt med övriga ämbetsåligganden, må häradshövdingen erhålla ledighet antingen från sådant göromål eller ock för dess fullgörande från ämbetet i övrigt.

18 §.

Häradshövding må ock, när skäl därtill äro, befrias *dels* från att å sammanlagt högst halva antalet allmänna tingssammanträden om året i domsagan handlägga mål och ärenden, som avses i 1 § av lagen om särskilda tingssammanträden för handläggning av vissa mål och ärenden, *dels* från att å andra sammanträden än allmänna tingssammanträden handlägga sådana mål och ärenden, *dels ock* från att under viss tid, för varje gång ej överstigande fjorton dagar, utfärda gravationsbevis å fastigheter, som i ärenden, vilka sålunda skola handläggas av annan än häradshövdingen, blivit föremål för lagfart eller inteckningsåtgärd.

Befrielse från ämbetsgöromål i enlighet med bestämmelserna i

denna paragraf må ej beviljas häradshövding i domsaga, vilken, enligt vad i 25 § här nedan sägs, tillhör andra eller tredje klassen, med mindre häradshövdingen enligt 1 § gjort anmälan om anställande i domsagan av förste notarie.

19 §.

Utöver den ledighet, varom i 16—18 §§ förmäles, må ytterligare tjänstledighet ej beviljas häradshövding på annan grund än styrkt sjukdom, offentligt uppdrag eller annat laga förfall, där ej Kungl. Maj:ts med avseende å arbetsbördan i viss domsaga eller i fråga om häradshövding, som hunnit hög ålder eller vars hälsa är vacklande, efter hovrättens hörande funnit gott tillsvidare förordna, att den årliga ledighet, som avses i 16 §, må i angiven omfattning utsträckas utöver vad där är stadgat.

20 §.

Förordnande

1. att hålla sammanträde, som avses i lagen om särskilda tings-sammanträden för handläggning av vissa mål och ärenden, att å annat tings-sammanträde såsom ordförande i häradsrätten handlägga sådana till sammanträdet instämnda mål, som avses i 1 § av nämnda lag och som, efter vad här nedan sägs, finnas uppförda å särskild uppslagslista, ävensom i nämnda lagrum omförmälda ärenden samt att utfärda gravationsbevis å fastigheter, som i ärenden, vilka den förordnade har att handlägga, blivit föremål för lagfart eller inteckningsåtgärd, eller

2. att eljest förvalta häradshövdingämbete med den begränsning, att den förordnade icke äger att vare sig såsom ordförande i häradsrätt handlägga andra mål och ärenden än nyss sags eller tjänstgöra såsom ordförande i synerätt eller vid sammanträde med ägodelningsrätt, må av hovrätten meddelas den, som uppnått tjugofem års ålder samt avlagt för utövande av domarämbete föreskrivna kunskapsprov och därefter ett och ett halvt år tjänstgjort såsom biträde åt häradshövding, dock att för den, som efter examen tjänstgjort såsom sådant biträde två år, uppnådd ålder av tjugofyra år medför behörighet, som i denna paragraf avses.

Har någon förordnats att såsom särskild ordförande i rätten handlägga i 1 § av ovannämnda lag avsedda, å särskild uppslagslista uppförda nyinstämnda mål, skall det ankomma på den, som har att i övrigt föra ordet å tings-sammanträdet, att bestämma, vilka mål som skola upp-

föras å sagda uppslagslista, samt den inbördes ordning, i vilken ordförandena skola leda rättsförhandlingarna vid sammanträdet, dock med iakttagande därav, att å varje rättegångsdag tillfälle skall vara lämnat rättssökande att vid sessionens slut anmäla ärenden, som den särskilde ordföranden har att handlägga.

21 §.

Förordnande att med vidsträcktare befogenhet än i 20 § sägs förvalta häradshövdingämbete må ej meddelas annan än ordinarie innehavare av domarämbete eller vice häradshövding eller ock den, som fyllt tjugofem år och *antingen* tjänstgjort såsom ledamot eller fiskal i hovrätt *eller* ett och ett halvt år efter avlagd examen tjänstgjort såsom biträde åt häradshövding och under sex månader uppehållit befattning såsom ledamot i rådhusrätt, i vilken enligt gällande bestämmelser jämte borgmästaren sitta minst två lagfarna ledamöter, *eller* två år efter examen tjänstgjort såsom biträde åt häradshövding och under tio rättegångsdagar eller fem allmänna tingssammanträden handlagt mål och ärenden, som avses i 1 § av lagen om särskilda tingssammanträden för handläggning av vissa mål och ärenden.

Den, som icke tjänstgjort såsom ledamot eller fiskal i hovrätt eller under sex månader uppehållit befattning såsom ledamot i sådan rådhusrätt, som ovan sagts, och ej heller är ordinarie innehavare av domarämbete, må icke, innan han fullgjort sådan tjänstgöring, som nyss nämnts, förordnas att hålla flera än tre allmänna tingssammanträden, utan så är att annan vikarie ej finnes att tillgå.

Behörighet, som i denna paragraf avses, tillkommer icke illitterat rådman i dennes egenskap av ordinarie innehavare av domarämbete.

22 §.

Den, som efter förordnande förvaltats häradshövdingämbete i tre år eller hållit allmänna tingssammanträden med sammanlagt sextio rättegångsdagar, må ej, innan han tjänstgjort såsom ledamot eller fiskal i hovrätt under sammanlagt ett år eller såsom revisionssekreterare, erhålla ytterligare förordnande, som i 20 eller 21 § sägs.

23 §.

När häradshövding begär tjänstledighet för viss tid och till vikarie föreslår någon, som ej är behörig att mottaga förordnande i vidsträcktare omfattning än i 20 § sägs, har häradshövdingen att uppgiva, huruvida

och i vad mån sammanträde med häradsrätt, synerätt eller ägodelningsrätt utsatts att under den tid äga rum.

Varder någon för viss tid förordnad att förvalta häradshövdingämbete med den begränsning, som i 20 § 2 sägs, och hava de undantagna ämbetsgöromålen ej förbehållits häradshövdingen eller annan, åligger det den förordnade att, där det befinnes nödigt att utsätta sådant sammanträde, som från förordnandet undantagits, att äga rum under den tid förordnandet avser, därom ofördröjligen underrätta hovrätten, som förordnar vikarie för sammanträdets hållande. Finnes i något fall sådan vikarie, som i 21 § sägs, ej att tillgå, må den, som förvaltar ämbetet i övrigt, förordnas att hålla sammanträdet, såframt han uppnått tjugofem års ålder.

24 §.

Då vikarie för häradshövding förordnas, skall underrättelse om förordnandet meddelas Kungl. Maj:ts befallningshavande.

IV. Om avlöningsförhållanden.

25 §.

För de ändamål, som nedan omförmälas, indelar Kungl. Maj:t vart femte år rikets domsagor i tre klasser för nästföljande fem år. Domsaga, där häradshövdingens av tjänsten härflytande inkomst efter avdrag av andra utgifter än arvoden till vikarier och rättsbildade biträden beräknas årligen skola understiga 9,800 kronor, hänföres till första klassen, domsaga, där årliga inkomsten efter sagda avdrag beräknas skola uppgå till 9,800 kronor men ej till 13,200 kronor, hänföres till andra klassen samt övriga domsagor till tredje klassen.

Till ledning vid nämnda indelning tjäna i främsta rummet över häradshövdingarnas inkomster och utgifter avgivna statistiska uppgifter för de senaste fem åren med den jämkning, vartill fog må anses föreligga på grund av motsedd förändring i domsagas område eller av annan orsak.

26 §.

Varje av Kungl. Maj:t förordnad vice häradshövding äger, så länge han vid förordnandet bibehålles, av statsmedel uppbära ett fast arvode efter 2,400 kronor om året att utgå månadsvis efter varje månads slut.

För tid, under vilken vice häradshövding förvaltar ledig domsaga, innehålles hela arvodet, om domsagan är av tredje klassen, och i andra fall halva arvodet.

27 §.

Förste notarie åtnjuter i årligt arvode i domsaga av första klassen 1,800 kronor, i domsaga av andra klassen 2,000 kronor och i domsaga av tredje klassen 2,200 kronor. Av arvodet till varje förste notarie utgår av statsmedel ett belopp av 1,400 kronor i domsaga av första klassen, 1,200 kronor i domsaga av andra klassen och 1,000 kronor i domsaga av tredje klassen. Återstående delen bestrides av häradshövdingen.

Vikarie för förste notarie uppbär å tiden för vikariatsförordnandet belöpande arvode. Under tid, då förste notarie åtnjuter semester eller häradshövdingen beviljat honom ledighet, bibehålles förste notarien vid arvodet.

Arvodet utbetalas vid varje månads slut av Kungl. Maj:ts befallningshavande, därvid för belopp, som häradshövdingen har att vidkännas, avdrag göres å de avlöningsmedel, som till honom utbetalas från statsverket.

28 §.

Förordnas förste notarie med bibehållande av egen befattning att helt eller delvis förvalta häradshövdingämbetet i domsagan, vare han ej berättigad till annan ersättning än det arvode, som tillkommer honom såsom förste notarie.

För tid, då vikarie förordnats för förste notarie, som helt eller delvis förvaltar häradshövdingämbetet i domsagan, äger förste notarien på grund av häradshövdingförordnandet uppbära vikariatsarvode till enahanda belopp, som skulle tillkommit honom såsom förste notarie.

29 §.

Om annan än förste notarien i domsagan förordnas att förvalta häradshövdingämbetet antingen i dess helhet eller allenast med det undantag, att förordnandet icke omfattar handläggning av mål och ärenden, som avses i 1 § av lagen om särskilda tingssammanträden för handläggning av vissa mål och ärenden, äger vikarien åtnjuta arvode, i domsaga av första klassen efter 2,800 kronor om året, i domsaga av andra klassen efter 3,200 kronor om året och i domsaga av tredje klassen efter 3,600 kronor om året. Finner hovrätten förordnandet böra antagas kräva arbete utöver den tid förordnandet avser, eller infaller ej allmänt

tingsammansträde under sagda tid, eller avser förordnandet endast att hålla rannsaking med häktad person eller är det eljest av inskränkta omfattning än nyss sagts, skall vid förordnandets meddelande eller så snart därefter ske kan hovrätten efter häradshövdingens hörande, med hänsyn till omfattningen av det arbete som åligger vikarien och i förhållande till det årliga vikariatsarvodet i domsagan, bestämma beloppet av den ersättning, som skall utgå till vikarien, med fördelning av beloppet å särskilda månader, där sådant ifrågakommer.

Avser förordnandet endast att hålla sådant särskilt tingsammansträde, som avses i ovan omnämnda lag, eller eljest handlägga mål och ärenden, varom i 1 § av nämnda lag sägs, skall ersättningen bestämmas till belopp, motsvarande arvodet till förste notarie i domsagan för den tid förordnandets fullgörande antages kräva.

30 §.

Då i domsaga av första eller andra klassen annan än förste notarien jämlikt 17 § eller under häradshövdingen beviljad semester förordnas att såsom extra domare hålla rannsaking med häktad person, skall, utan tillämpning av vad i 29 § föreskrivits, av statsmedel utgå resekostnadsersättning och dagtraktamente till lika belopp, som i gällande resereglemente är stadgat för häradshövding. Därvid skall iakttagas, att för varje handlagt mål traktamente beräknas för två expeditionsdagar, där ej hovrätten med hänsyn till målets vidlyftighet bestämmer annan beräkningsgrund.

På Kungl. Maj:t ankommer att förordna, huruvida och i vad mån i andra fall än nu är sagt ersättning av statsmedel skall utgå till vikarie, som förordnats enligt 17 §.

31 §.

Vid tillträde av förordnande såsom vikarie för häradshövding njute vikarien för resa från den ort, där han å tjänstens vägnar senast uppehållit sig, eller, om han vid förordnandets meddelande lämnat nämnda ort, från den stad, där hovrätten har sitt säte, till den ort, där domarens kansli är beläget eller häradshövdingen är bosatt, ersättning av statsmedel enligt vad för häradshövding i gällande resereglemente är stadgat. Vid förordnandets frånträdande utgår enahanda ersättning för resa från sistnämnda ort till den ort, där vikarien å tjänstens vägnar skall inställa sig, eller, om han då ej skall tillträda annan tjänstgöring, till berörda stad. Dock må i intet fall ersättning utgå med högre belopp än som enligt nämnda reglemente må beräknas för den verkliga företagna resan.

32 §.

Där arvode åt vikarie under semester för häradshövding i domsaga av första eller andra klassen bestämmes enligt 29 §, skall arvodet utgå av statsmedel intill ett belopp, för varje kalenderår motsvarande en och en halv månads vikariatsarvode i domsagan.

33 §.

Samtliga med domsagans förvaltning förenade sportler jämte stämpelprovisionen uppbäras av häradshövdingen, vilken har att bestrida förvaltningskostnaderna jämväl för tid, varunder han åtnjuter ledighet. Vikarie åligger dels att så vitt möjligt är använda sig av de för domsagans förvaltning av häradshövdingen träffade anordningar, dels ock att tillse, att förvaltningskostnaderna icke obehörigen stegras.

Redovisning för sportler eller stämpelprovision, som vikarie uppburit, sker å tider, som häradshövdingen bestämmer.

34 §.

Där ej för särskilt fall av Kungl. Maj:t annorlunda förordnas, äger vikarie, som förvaltar ledig domsaga, att intill dess ämbetet bliver tillsatt uppbära tjänstgöringspenningar, förvaltningskostnadsbidrag, sportler och stämpelprovision ävensom arvode med belopp, motsvarande hälften av häradshövdinglönen, eller 2,250 kronor elter år räknat.

35 §.

Uppgift om beloppet av vikariatsarvode som bestämts enligt 28 eller 29 §, om meddelad föreskrift rörande beloppets fördelning å särskilda månader samt därom, att vikariatsarvode enligt 32 § helt eller delvis skall utgå av statsmedel, skall av hovrätten meddelas Kungl. Maj:ts befallningshavande, som vid varje månads slut till vikarien utbetalar honom då tillkommande arvode.

För vad sålunda av Kungl. Maj:ts befallningshavande utgives skall, i den mån kostnaden icke enligt 32 § stannar å statsverket, avdrag göras å de avlöningsmedel, vilka därifrån utbetalas till häradshövdingen, allt efter som dylika medel bliva tillgängliga.

V. Om handlingars ingivande till domaren och om kommissionär.

36 §.

I ärenden, som omförmälas i förordningen den 16 juni 1875 angående särskilda protokoll över lagfarter, in-teckningar och andra ärenden, äger sökande hos domaren avlämna sina ansökningshandlingar med skyldighet för domaren att, där ej annorlunda begäres, föredraga dem inför rätten å därefter först infallande rättegångsdag, å vilken dylika ärenden må handläggas.

37 §.

I varje domsaga skall finnas anställd en kommissionär med åliggande att under tjänstemannaansvar tillhandtaga dem, som muntligen eller skriftligen framställa begäran därom, med ingivande till domaren av ansökningar och andra handlingar, med uttagande och översändande av protokoll och ingivna handlingar samt med anskaffande och översändande av avskrifter och bevis.

Har rättssökande hos rätten eller domaren begärt att få viss expedition sig tillsänd med posten, skall expeditionens uttagande och översändande ske genom kommissionären.

38 §.

Förordnande för kommissionär meddelas av häradshövdingen och kan av honom återkallas. Över förordnandes återkallande må klagan ej föras. Ej må förste notarie tjänstgöra såsom kommissionär.

Till kommissionär må jämväl kvinna förordnas.

39 §.

Då förordnande för kommissionär meddelas eller upphör, skall underrättelse därom anslås och kungöras på sätt i 9 § tredje stycket om domsagas kansli är stadgat. I början av varje år meddele häradshövdingen därjämte Kungl. Maj:ts befallningshavande namnet å den, som då innehar förordnande såsom kommissionär, för införande i länskungörelserna.

40 §.

Den, som med begagnande av allmänna posten vill för något i 37 § angivet ändamål anlita kommissionären, äger att därom meddela sig med denne i betalt brev, ställt till »kommissionären i N. N. domsaga».

41 §.

Kommissionären åligger att å tid och plats, som häradshövdingen bestämmer, vara tillstädes för att mottaga uppdrag och ankommande brev; och skall kommissionären vara pliktig att föra diarium över de uppdrag och brev han mottagit samt de åtgärder han i anledning därav vidtagit.

42 §.

Kommissionären äger att i arvode åtnjuta:

för handlingars ingivande 75 öre;

för uttagande och översändande av protokoll jämte ingivna handlingar 75 öre;

för uttagande och översändande av avskrift, bevis eller annan handling 75 öre; samt

för meddelande av underrättelse 75 öre.

Avser uppdrag att ingiva ansökning även anskaffande av diariebevis om dess ingivande eller meddelande av underrättelse eller översändande av expedition i ärendet, eller skall gravationsbevis uttagas och översändas i sammanhang med lagfarts- och inteckningsprotokoll, eller skall lagakraftsbevis eller bevis om anmält vad anskaffas i sammanhang med uttagande och översändande av utslag i målet, eller grundas flera ansökningar på samma handling, eller erhåller kommissionären eljest av samma person samtidigt flera uppdrag rörande samma ärende eller uppdrag att tillhandagå i flera ärenden, utgår arvodet med 25 öre för varje uppdrag eller ärende utöver det första, dock ej med sammanlagt högre belopp än tio kronor. Vid samtidigt meddelande av underrättelser rörande flera uppdrag eller ärenden må dock arvode ej beräknas för mera än ett meddelande.

43 §.

Kommissionären är berättigad att förskottsvis utbekomma stadgat arvode jämte ersättning för stämpelpapper, lösen, porto och rekommendationsavgift. Uppgår erlagt belopp ej till vad han sålunda har rätt att fordra, vare han skyldig att därom skyndsamt underrätta den, som anlitat honom.

44 §.

Därest den, som anlitar kommissionär, med behörigt bevis styrker sin fattigdom, åligger det kommissionären att utan ersättning tillhandagå med de nödiga åtgärder, som ovan sagts. Dock skall den, som önskar genom kommissionären erhålla handling eller meddelande med allmänna posten sig tillsänt, avlämna därtill nödiga postpenningar.

45 §.

Översänder domaren själv någon expedition, är han ej berättigad till ersättning för annat än postpenningar. Meddelar han rättssökande underrättelse angående aubhängigt eller avgjort mål eller ärende, äge han för sådant ändamål använda tjänstefrimärke eller tjänstebrevkort.

VI. Allmänna och övergångsbestämmelser.

46 §.

Denna stadga skall träda i kraft den 1 januari 1919, dock att bestämmelserna i 11—15 och 26 §§ träda i kraft den 1 juli 1918 med iakttagande därav, att för den tid under år 1918, då vice häradshövding förvaltar ledig domsaga, han äger uppbära hälften av det i 26 § första stycket omförmälda arvode.

Vad i 12 § finnes stadgat om tjänstgöring i hovrätt eller nedre justitierevisionen såsom villkor för förordnande till vice häradshövding utgör ej hinder för att sådant förordnande meddelas den, vilken den 1 juli 1918 förvaltat häradshövdingämbete under sammanlagt minst fem år.

Indelning, som i 25 § sägs, sker första gången år 1918 med hänsyn tagen till de statistiska uppgifterna för åren 1915, 1916 och 1917.

47 §.

Utan hinder av vad i 21 och 22 §§ är föreskrivet må den, som före den 1 januari 1919 förestått häradshövdingämbete, förordnas att förvalta sådant ämbete, dock icke för tid, som infaller efter det stadgan varit tre år gällande.

48 §.

Då denna stadga i dess helhet träder i kraft, skola, där ej här nedan annorlunda föreskrives, upphöra att gälla:

bestämmelserna i kungl. skrivelsen den 5 juni 1822 angående rättighet för brottmåls- och extra domare att vid rannsakingars för rättande över häktade personer beräkna dagtraktamente för expeditions- dagar samt kungl. kungörelsen den 24 november 1857 angående rese- kostnadsersättning och dagtraktamente för särskilda domare i brottmål, såvitt nämnda kungörelse avser extra domare;

kungl. cirkuläret den 4 maj 1827 med föreskrift i avseende å för- ordnande av ordförande i ägodelningsrätt;

kungl. cirkuläret den 7 januari 1830 därom, att ej någon må till domarämbetets utövande förordnas, som icke fyllt tjugofem år, såvitt cirkuläret avser förordnande av vikarie för häradshövding;

vad kungl. cirkuläret den 5 juni 1874 angående reglering av häradshövdingarnas löneförmåner innehåller om ersättning till vikarier;

bestämmelserna i kungl. skrivelsen den 30 november 1877 angående ersättning till vikarie i ledig domsaga; samt

vad särskilda författningar i övrigt innehålla mot denna stadga stridande.

49 §.

I fråga om arvode till vikarie för häradshövding, som utnämns före den 1 juli 1918 och som ej hos hovrätten gjort anmälan vare sig, på sätt i 1 § sägs, om anställande av förste notarie i domsagan eller därom, att han underkastar sig bestämmelserna i denna stadga an- gående vikariatsarvode och dess utbetalande, skola nu gällande före- skrifter i ämnet lända till efterrättelse.

Bestämmelserna i 9 § gälle ej heller i fråga om häradshövding, som utnämns före sagda dag och ej gjort anmälan om anställande av förste notarie i domsagan.

50 §.

Genom denna stadga sker ej ändring i nu gällande bestämmelser, som hava avseende å de i vissa domsagor tillförordnade ständiga brottmåls- domare.